

สัญญาเลขที่ RDG 48 S 0021

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ

การศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ - วัฒนธรรมที่มีความ
เหมาะสมต่อพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ

โดย

นายเสน่ห์ จรเปลี่ยว และคณะ

ภายใต้การสนับสนุนของ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว)

สัญญาเลขที่ RDG 48 S 0021

สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

เลขที่รับ..... 0745

วันที่..... 7 พ.ค. 2552

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ

การศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ - วัฒนธรรมที่มีความเหมาะสม
ต่อพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ

โดย

นายเสน่ห์ จรเปลี่ยว และคณะ

ภายใต้การสนับสนุนของ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.)

คณะผู้วิจัย

1. นายเสน่ห์	จรเปลี่ยน	หัวหน้าโครงการ
2. นายสง่า	บ้าง	
3. นายจเร	ยับ	
4. นายสุธี	ละม้าย	
5. นายโสภา	หนูเพชร	
6. นายโอภาส	มัญญาพันธ์	
7. นายสถิต	สุขเดช	
8. นางสุภาพร	วันดอกไม้	
9. นายศุภจินต์	สุขมี	
10. นายนอบ	สุขเดช	
11. นายบุญส่ง	เพชรกรณ์	

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ตลอดช่วงเวลากว่าหลายปีที่ผ่านมา ตำบลเขาพระ อำเภอพิปูนเป็นที่รู้ของคนทั่วไปว่าเป็นเมืองที่เกิดกรณีพิพาทครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดครั้งหนึ่งของจังหวัดนครศรีธรรมราช แต่ในพื้นที่ที่มีธรรมชาติที่สวยงามเป็นเมืองที่มีภูเขาล้อมรอบ รุนรวยด้วยศิลปวัฒนธรรม ประเพณีอันหลากหลาย เป็นเมืองที่มีชื่อเสียงเมืองหนึ่งของจังหวัดนครศรีธรรมราช ในปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในเมืองนี้เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ

การขยายตัวของการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างไร้ทิศทาง นำมาซึ่งปัญหาและผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม มีการรับอิทธิพลวัฒนธรรมทางตะวันตกเข้ามาในพื้นที่ ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ชื่อเสียงที่ติดหูติดตาคนภายนอกว่าเป็นเมืองคอมมิวนิสต์ และที่สำคัญที่สุดก็คือไม่มีข้อมูลหรือคำตอบให้กับนักท่องเที่ยวในทิศทางเดียวกันได้

ปัญหาดังกล่าวนำไปสู่การตั้งคำถามและพยายามแสวงหาคำตอบผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม อันเป็นทางเลือกใหม่ของการแก้ปัญหาท้องถิ่น ด้วยการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากร และผู้นำชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำวิจัย ซึ่งจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็ง การพึ่งพาตนเองและการจัดการทรัพยากรโดยชุมชนประกอบกับภารกิจและเป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยตรง

การดำเนินการดังกล่าวนำเอาฐานทรัพยากรท่องเที่ยวธรรมชาติ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาเป็นปัจจัย ในกระบวนการจัดการภายใต้แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ให้ความสำคัญอันดับต้นๆ ในเรื่องการรองรับของธรรมชาติ

โครงการ “การศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วัฒนธรรมที่มีความเหมาะสมต่อพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ” เป็นกิจกรรมร่วมของ ผู้นำท้องที่ ตัวแทนจากกลุ่มองค์กรต่าง ๆ โดยมีตัวแทนผู้นำจากส่วนของท้องถิ่นเป็นหลัก เป็นทั้งผู้วิจัยและผู้ถูกวิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ที่เน้นคนเป็นศูนย์กลาง อันเป็นกระบวนการวิจัยเพื่อการพัฒนา อันจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสถานะบุคคล และสังคมผ่านกิจกรรมการรวมกลุ่ม ซึ่งเป็นการร่วมมือร่วมใจกันทำงานเพื่อชุมชน และนำมาซึ่งความรักความสามัคคีของคนในชุมชนด้วยวิธีการดังนี้

- 1). การวิจัยเปิดโอกาสให้สมาชิกชุมชนทุกสถานภาพ ความต่างทางเศรษฐกิจและสังคม อาทิ ชาวบ้าน ผู้อาวุโส ผู้นำชุมชน กลุ่มแม่บ้าน เข้ามามีส่วนร่วมและบทบาทอย่างจริงจัง มีตัวแทนจากส่วนต่าง ๆ ของพื้นที่เป็นนักวิจัยร่วมกัน ศึกษาปัญหาท้องถิ่นและร่วมกันแก้ไข รวมทั้งพัฒนาศักยภาพของผู้นำ ในเขตพื้นที่ของตำบลเขาพระ

2). จัดกลุ่มวิจัยทำหน้าที่เป็นทั้งผู้วิจัยและผู้ถูกวิจัย ให้ความสำคัญการรวมกลุ่มและทำงานเป็นทีม ในฐานะเพื่อนร่วมงาน ที่มีสถานภาพเท่าเทียมกัน แบ่งคณะนักวิจัยไปตามโซนของพื้นที่ และผู้รู้ในชุมชนร่วมกันทำงานอย่างใกล้ชิด พบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนทัศนะความคิดเห็น เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และร่วมมือร่วมใจกัน

3). ใช้กระบวนการกลุ่มดำเนินการสำรวจเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ ชาวบ้านและนักวิจัยมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยและดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมโดยตรง

4). อภิปราย วิเคราะห์ แบบไม่ชี้นำเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและสมบูรณ์

5). การศึกษาดูงาน นอกสถานที่ ที่มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โซนแถบภาคเหนือ และภาคใต้บางพื้นที่ ที่มีพื้นที่ลักษณะคล้ายคลึงกัน เพื่อให้ผู้นำชุมชนของตำบลเขาพระ และนักวิจัยได้เกิดการเรียนรู้และมีประสบการณ์ เพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนามาใช้กับพื้นที่ของตนเอง

6). นำข้อสรุปที่ได้เป็นแนวทางจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการพัฒนาในชุมชนท้องถิ่นตำบลเขาพระ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและสิ่งแวดล้อม ที่ยั่งยืนต่อไป

7).การจัดกิจกรรมวางแผน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมในพื้นที่ของตำบลเขาพระ โดยนำทรัพยากรธรรมชาติ ประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในพื้นที่เป็นจุดหลัก โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ รักษา และการรองรับของธรรมชาติที่มีอยู่รวมถึงผลกระทบระยะยาว

8) การจัดทำแผน การท่องเที่ยวของตำบลเขาพระ โดยมีตัวแทนจากกลุ่มองค์กรต่างๆ ของตำบลเขาพระ เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดความเหมาะสม กับสภาพพื้นที่ ประเพณีวัฒนธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับธรรมชาติ โดยนำเอา วัน เวลา ฤดูกาล มาเป็นจุดกำหนด

9). นำเสนอผลการดำเนินงานร่วมกัน ต่อสาธารณะชน หลังจากที่ได้ระดมทรัพยากรบุคคล ในพื้นที่ ของตำบลเขาพระร่วมกันทำงาน ซึ่งผลจากการดำเนินการวิจัยพบว่า ศักยภาพของตำบลเขาพระมีมากมาย ทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีความสวยงามและสมบูรณ์ สามารถเข้าไปศึกษาเรียนรู้ ด้านนิเวศวิทยา ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้นอกชั้นเรียนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังมีองค์ความรู้ที่สำคัญของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ เกิดจากการเรียนรู้ในการประกอบอาชีพ ซึ่งในเขตพื้นที่ของตำบลเขาพระมีอยู่มากมาย สิ่งต่างๆเหล่านี้หลังจากที่ได้ดำเนินกิจกรรมผ่านขบวนการวิจัยเป็นเครื่องในการเก็บข้อมูล ทำให้ได้รับทราบข้อมูลที่แท้จริง ในการจัดการเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ ในเชิงอนุรักษ์ ให้อยู่กับชุมชนตำบลเขาพระแบบยั่งยืนตลอดไป

บทคัดย่อ

โครงการ “การศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ - วัฒนธรรมที่มีความเหมาะสมต่อพื้นที่
ขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ”

เป็นการศึกษา ค้นหารูปแบบการท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลเขาพระ ซึ่งเป็นพื้นที่
ที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนาน และยังเป็นศูนย์รวมประเพณี วัฒนธรรม ที่สำคัญของ
อำเภอพิบูลย์ นอกจากนี้นี้ยังมีสภาพธรรมชาติที่สวยงาม และมีระบบนิเวศที่มีความสมบูรณ์เป็นอย่างมาก

จากสภาพของพื้นที่ ของตำบลเขาพระที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวอยู่หลายประการ ทำให้มี
ผู้คนจากต่างพื้นที่ เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น จากสภาพของทรัพยากร
ของธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ ซึ่งเอื้อต่อการท่องเที่ยว แต่ในชุมชนยังมองไม่เห็นความสำคัญของ
ทรัพยากรที่มีอยู่ ประกอบกับชุมชนไม่มีประสบการณ์ ในเรื่องของการท่องเที่ยว

จากสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของตำบลเขาพระ นำมาสู่ปัญหามากมายหลายประการ
อาทิเช่น การให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ปัญหาเรื่องขยะมูลฝอย
และปัญหาต่าง ๆ ที่ตามมาอีกมากมาย

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ส่งผลให้องค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ ซึ่งมีภารกิจหน้าที่
จะต้องดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ ร่วมกับชุมชนและภาคีต่าง ๆ นำไปสู่
ขบวนการศึกษา รูปแบบของการจัดการ โดยมีกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อค้นหา
รูปแบบความเหมาะสม กับชุมชนตำบลเขาพระโดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย มี 3 ประการ
ด้วยกัน คือ (1) เพื่อทำการศึกษาด้านสถานการณ์ของการท่องเที่ยวในปัจจุบันเป็นอย่างไร (2) เพื่อ
ทำการศึกษาข้อมูลองค์ความรู้ของท้องถิ่นที่สำคัญต่อการจัดการท่องเที่ยว (3) เพื่อศึกษารูปแบบและ
แนวทางในการจัดการท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมต่อชุมชนเขาพระ

การวิจัยครอบคลุมพื้นที่ทั้ง 12 หมู่บ้านในตำบลเขาพระ โดยให้น้ำหนักความสำคัญ
แก่หมู่บ้าน อันดั้น ๆ ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านหน้าเขา หมู่ที่ 2 บ้านหนองบัว หมู่ที่ 3 บ้านทุ่งร้อน
หมู่ที่ 4 บ้านเหนือคลองระแนะ หมู่ที่ 5 บ้านห้วยโก หมู่ที่ 8 บ้านไสเจือ หมู่ที่ 9 บ้านห้วยใหม่
หมู่ที่ 10 บ้านห้วยท่อน หมู่ที่ 11 หมู่บ้านจุฬารัตน์พัฒนาฯ ระยะเวลาดำเนินการ 12 เดือน
เริ่มจากเดือนกันยายน 2548 ถึงเดือนสิงหาคม 2549 และมีอุปสรรคหลายประการ

เช่นการประสานงาน การเก็บข้อมูลทำเอกสารประกอบกับทีมวิจัย ส่วนใหญ่เป็นผู้นำท้องถิ่นมีภารกิจมากมายหลายประการ เลยต้องขอขยายเวลาถึงเดือนมกราคม 2552

การศึกษาให้ความสำคัญในการทำงานร่วมกันระบบภาคีกลุ่มองค์กรต่าง ๆ โดยนักวิจัยมีทั้งตัวแทนจากผู้นำท้องถิ่นที่ตำบลเขาพระ ผู้นำชุมชน สมาชิกอปพร. ตำบลเขาพระ โดยมีผู้นำที่เป็นตัวแทนจากส่วนของท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระเป็นหลัก เพื่อหาแนวทางศึกษาและรวบรวมทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้เป็นปัจจัยในการพัฒนา โดยสร้างกระบวนการแบบมีส่วนร่วม ให้ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เข้ามาร่วมมือกัน ในการทำงานเป็นการพัฒนาแบบองค์รวม มุ่งไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจกับการพัฒนาสังคม และการคุ้มครองทรัพยากรสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศให้ยั่งยืน

การเก็บรวบรวมข้อมูล มีการจัดกลุ่มนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ บนฐานแนวคิด การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วัฒนธรรมและคุณภาพของระบบนิเวศ โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับธรรมชาติ และการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ในลักษณะเป็นองค์กรรม ในการนี้มีการวิเคราะห์ภูมิปัญญาของท้องถิ่น ที่อยู่คู่กับการดำรงชีวิตของผู้คนในชุมชนมาอย่างช้านาน ทำให้ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรม ได้รับทราบข้อมูลที่สำคัญ ของชุมชนในตำบลเขาพระ อาทิเช่น ประวัติความเป็นมาของชุมชนในเขตพื้นที่ตำบลเขาพระ ประเพณีวัฒนธรรมที่สำคัญ เช่น การทำบุญบริเวณเชิงภูเขาพระ การชักลากพระบกของอำเภอพิบูลย์ ซึ่งมีการสืบทอดมาอย่างช้านาน หากไม่มีการรวบรวมและดำเนินการต่อในอนาคตอาจมีการสูญหายไป ที่สำคัญในเขตพื้นที่ของตำบลเขาพระ มีทรัพยากร ที่มีอยู่ตามธรรมชาติมากมาย ซึ่งมีคุณค่าทางด้านการศึกษา และการนำมาใช้ประโยชน์ ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งพื้นที่ของตำบลเขาพระมีทั้งเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ เขตป่าสงวนแห่งชาติ เขตอุทยานแห่งชาติ

ในการศึกษามุ่งเน้นการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม ของกลุ่มพลังขององค์กรต่าง ๆ เช่น สมาชิก อปพร. ตำบลเขาพระ ผู้นำอาสาซึ่งเป็นตัวแทนในพื้นที่ตำบลเขาพระ ผู้นำท้องถิ่นที่ทุกหมู่บ้านของตำบลเขาพระ ผู้นำท้องถิ่นของตำบลเขาพระ เพื่อเปิดโอกาสให้ตัวแทนจากทุกระดับ เข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษา รูปแบบ และรับรู้ปัญหาจากผลกระทบจากการท่องเที่ยว และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ในฐานะเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย พร้อมกันนี้ยังมุ่งเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัย เพื่อให้มีความเสมอภาคทัดเทียมกัน ทางสังคม และมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ในพื้นที่ของตนเอง

ผลจากการดำเนินกิจกรรมร่วมกันในระบบภาคี ก่อให้เกิดการเรียนรู้และเห็นความสำคัญของทรัพยากรตามธรรมชาติ ประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีอยู่ในเขตพื้นที่ของ

ตำบลเขาพระ ซึ่งสามารถมาจัดการและวางแผนในการใช้ประโยชน์ร่วมกัน ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับพื้นที่ของตำบลเขาพระ โดยประชาชนในพื้นที่เข้ามามีบทบาท และมีหน้าที่ในการดูแลผลประโยชน์ร่วมกัน

จากการลงพื้นที่ศึกษาและสำรวจข้อมูลต่าง ๆ ในเขตพื้นที่ของตำบลเขาพระ พบปัญหาอุปสรรคมากมายหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวในภาพรวม อาทิเช่น การท่องเที่ยวอาจจะส่งผลกระทบต่อประเพณี วัฒนธรรมของชุมชนถ้าไม่มีข้อปฏิบัติ ข้อจำกัดของทรัพยากรที่มีอยู่ ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว เป็นต้น ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เหล่านี้ หากชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ของตำบลเขาพระไม่ร่วมมือกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น การจัดการในการท่องเที่ยวและกิจกรรมต่าง ๆ ก็ไม่สามารถที่จะเกิดขึ้นได้

ในเชิงปฏิบัติ ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นในเขตพื้นที่ของตำบลเขาพระเป็นของผู้คนในทุกระดับ สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม และเป็นการเตรียมความพร้อมของชุมชนในท้องถิ่น เพื่อให้ประชากรในชุมชนเกิดจิตสำนึกและเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรง ตั้งแต่คิดวางแผน ตัดสินใจ ดำเนินการ ประเมินผล และรับผลประโยชน์ทั้งในทางตรงและทางอ้อม โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็ง ที่สำคัญที่สุดองค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ ซึ่งมีหน้าที่ต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการสงวน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ นำไปสู่ขบวนการพัฒนาจากฐานรากที่มีความเหมาะสม กับบริบทของชุมชนอย่างแท้จริง ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตร่วมมือกันคุ้มครองดูแล และบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อม การดำเนินกิจกรรมเหล่านี้เป็นการส่งเสริมบทบาทของชุมชน ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมที่มีความเหมาะสม อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนในพื้นที่ของตำบลเขาพระในอนาคตต่อไป

สารบัญ

	หน้า
รายชื่อคณะผู้วิจัย	(1)
บทสรุปผู้บริหาร	(2)
บทคัดย่อ	(4)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์	4
1.3 คำถามวิจัย	4
1.4 ผลที่ได้รับ	4
1.5 ขอบเขตการวิจัย	4
1.6 งบที่ใช้ในการวิจัย	5
1.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย	5
1.8 นิยามคำศัพท์	6
1.9 รูปแบบและวิธีการวิจัย	7
1.10 แผนการทำวิจัย	7
บทที่ 2 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	9
2.1 พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	9
2.2 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	10
2.3 หลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	11
2.4 หลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	11
2.5 นโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	12
2.6 กลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	13
2.7 การจำแนกระบบนิเวศ	14
2.8 รูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ได้มีการนำเสนอให้นักท่องเที่ยว	15
2.9 แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตตำบลเขาพระและพื้นที่ใกล้เคียง	17

บทที่ 3 บริบทของพื้นที่ศึกษา	20
3.1 ประวัติศาสตร์ตำบลเขาพระ	20
3.2 เนื้อที่	23
3.3 ลักษณะทางภูมิประเทศ	24
3.4 ภูมิอากาศ	25
3.5 สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม	26
3.6 การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน	26
3.7 เส้นทางคมนาคม	27
3.8 การศึกษา	28
3.9 สาธารณสุข	29
3.10 วัฒนธรรมและประเพณี	30
3.11 ศาสนา ความเชื่อ และการเคารพนับถือ	33
3.12 การปกครองส่วนท้องถิ่นและภาวะผู้นำ	34
3.13 ทรัพยากรธรรมชาติ และการจัดการ	47
3.14 ป่าไม้และป่าชุมชน	49
3.15 สภาพทางเศรษฐกิจ	49
3.16 สภาพปัญหาของชุมชน	49
บทที่ 4 กระบวนการศึกษา	51
กิจกรรมที่ 1 ประชุมชี้แจงโครงการวิจัย	52
บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม	54
กิจกรรมที่ 2 การทบทวนเอกสารและค้นหาข้อมูล	55
บทเรียน จากการดำเนินกิจกรรม	57
กิจกรรมที่ 3 การสำรวจสถานการณ์สภาพการท้องที่ของตำบลเขาพระ	58
บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม	60
กิจกรรมที่ 4 นำเสนอข้อมูลแก่ชุมชน	63
บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม	64
กิจกรรมที่ 5 ศึกษาดูงานนอกพื้นที่	67
5.1 จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดอุรุษยา	67
บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม	68
5.2 การศึกษาดูงานนอกพื้นที่ พัทลุง สุราษฎร์ธานี	71
บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม	72

กิจกรรมที่ 6 การสรุปผลการดูงาน / ระดมความคิด	74
บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม	76
กิจกรรมที่ 7 การวางแผนโดยชุมชนมีส่วนร่วม	78
บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม	79
กิจกรรมที่ 8 การทำแผนแม่บทการท่องเที่ยว	81
บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม	82
กิจกรรมที่ 9 การนำเสนอผลการดำเนินงาน	84
บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม	85
บทที่ 5 การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวของตำบลเขาพระ	88
5.1 การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ	88
5.2 การท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม	92
5.3 บทบาท อบต. เขาพระกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	96
บทที่ 6 อภิปรายผล สรุป และข้อเสนอแนะ	99
6.1 อภิปรายผล	99
6.2 บทสรุป	105
6.3 ข้อเสนอแนะ	112
ภาคผนวก	116
พระพุทธสิหิงค์มิ่งมงคล	116
อ่างเก็บน้ำคลองดินแดง	118
บ่อน้ำร้อนบ้านหนองบัว	122
ประวัติวัดห้วยโก	124
ประวัติพ่อท่านทอง	125
การลากพระบก	129
พ่อท่านดาขาว	131
โรงงานเซรามิค	132
ประวัติชุมชนบ้านห้วยตรีด	133
ภูมิปัญญาท้องถิ่น	134
การรักษาโรคด้วยยากลางบ้าน	135
หมอยาพื้นบ้าน	138
ภูมิปัญญาท้องถิ่นการถนอมอาหาร	143
ภาพน้ำตกหนานต้นไทร	154

ภาพวังหินดาน คลองจันราก	154
น้ำตกแสนห้า คลองระแนะ	155
ภาพอ่างเก็บน้ำคลองดินแดง	155
ภาพน้ำหนานนกงู คลองห้วยคุณ	156
ภาพน้ำตกห้วยสูงใต้ คลองดินแดง	156
บรรณานุกรม	157
วารสาร – หนังสือ	157
สัมภาษณ์	157

บทที่ 1

1.1 ความสำคัญของปัญหา

ตำบลเขาพระ อำเภอพิบูล จัหวัดนครศรีธรรมราช มีลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบสองฝั่งคลองดิน ซึ่งไหลผ่านตำบลจากด้านทิศเหนือของอุทยานแห่งชาติเขาหลวง ลงสู่ทางด้านทิศใต้ของตำบล ส่งผลให้พื้นที่ทางด้านทิศเหนือของตำบลเป็นที่ราบเชิงเขาที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ และเป็นแหล่งกำเนิดของต้นน้ำลำธารหลายสาย ที่ไหลหล่อเลี้ยงคนในชุมชนเขาพระและชุมชนใกล้เคียง ทำให้ประชาชนในตำบลส่วนใหญ่เป็นชาวสวน ประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร โดยเฉพาะการทำสวนยางพารา และการทำสวนผลไม้ โดยมีพื้นที่ทำการเกษตรอยู่ติดกับอุทยานแห่งชาติเขาหลวง ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และอาศัยร่วมกันมานาน มีความผูกพันแบบระบบเครือญาติ

ในปี พ.ศ. 2531 ตำบลเขาพระ ประสบอุทกภัยครั้งใหญ่ที่สุด มีการไหลบ่าของน้ำป่าและดินโคลนอย่างรุนแรง จนส่งผลให้เกิดความเสียหายทั้งต่อชีวิตและทรัพย์สิน ของประชาชนเป็น จำนวนมาก จากเหตุการณ์ในครั้งนั้นส่งผลให้เกิดโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองดินแดง ตามกระแสพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในปัจจุบันอ่างเก็บน้ำได้เริ่มกักเก็บน้ำส่งผลให้ทัศนียภาพบริเวณอ่างเก็บน้ำคลองดินแดงมีความสวยงามเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ในชุมชนยังมีสถานที่ทางธรรมชาติที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก เช่น บ่อน้ำร้อน ภูเขาพระ และน้ำตกแสนห้า เป็นต้น ที่ผ่านมามีได้มีนักท่องเที่ยวจากทั้งในและภายนอกพื้นที่เข้ามาท่องเที่ยวมากมาย บางครั้งในการท่องเที่ยวนี้ได้ออกให้เกิดผลกระทบต่อการรักษาธรรมชาติที่มีอยู่จนก่อให้เกิดความเสียหาย สำหรับคนในชุมชนส่วนใหญ่ ยังไม่ได้เห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ จะนำมาใช้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนในชุมชนเอง

ในช่วงสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นช่วงที่มีชาวจีนจากแผ่นดินใหญ่ได้เข้ามาเป็นก๊วนในเมืองแร่บ้านห้วยท่อนเป็นจำนวนมาก ในปี พ.ศ. 2489 โดยประมาณ ได้นำเอาหัวรถจักรพลังไอน้ำมาใช้ในทำเหมืองแร่ ส่วนมากจะเป็นแร่พลูม หรือที่ชาวบ้านเรียกว่าแร่ตาย การทำเหมืองแร่ในเขตของตำบลเขาพระมีพื้นที่ที่สำคัญคือ บ้านห้วยท่อนและบ้านห้วยตริด ในยุคการทำเหมืองแร่นี้เอง ทำให้คนจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่เป็นจำนวนมาก ต่อมาก็มีครอบครัวกับคนไทย จับจองพื้นที่ทำการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์

ด้วยบริเวณพื้นที่ของตำบลเขาพระ เป็นพื้นที่มีภูเขาสลับซับซ้อน ห่างไกลจากสายตาของเจ้าหน้าที่ของทางราชการ ทำให้พื้นที่ในเขตของตำบลพิบูล และตำบลกะทูนในสมัยนั้น กลายเป็นที่หลบซ่อนของพวกมิจฉาชีพ และพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย นานปีเข้าก็พื้นฐานกำลังสำคัญของพรรคคอมมิวนิสต์ ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ก็ถูกชักชวนเข้าไปร่วมกับพรรค จนกลายเป็นพื้นที่

สีแดง และเป็นชุมกำลังที่สำคัญรองมาจากกรุงชิง นอกจากนี้ยังเป็นเส้นทางส่งเสบียงที่สำคัญ ทำให้ชื่อเสียงของพื้นที่ของอำเภอพิปูนติดหูคนภายนอกกว่าเมืองคอมมิวนิสต์

ในช่วงปี พ.ศ. 2514 – 2515 เป็นช่วงที่ทางราชการเข้ามาตั้งกิ่งอำเภอพิปูนใหม่ ซึ่งแยกออกมาจากอำเภอฉวาง ในช่วงนี้เองเป็นช่วงที่มีการต่อสู้กันอย่างรุนแรง มีเครื่องบินมาทิ้งระเบิด มีการตั้งกองกำลังของทหารและนำอาวุธหนักเข้ามาใช้ในพื้นที่ การทำมาหากินของชาวบ้านก็ลำบาก เนื่องจากในสมัยนั้นการจับจ่ายใช้สอยจะเป็นอาหารหรือยารักษาโรค ทางเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องมีการตรวจสอบและควบคุมกันอย่างละเอียด จับกลุ่มพูดคุยกันเกิน 5 คนก็ไม่ได้ พอตอนเย็นก็ต้องปิดไฟเข้านอน

ต่อมาทางราชการได้มีการตัดเส้นทางสายใหม่ จากพื้นที่กิ่งอำเภอนบพิตำ ผ่านกรุงชิง ขอดเหลียง ซึ่งเป็นฐานทัพของคอมมิวนิสต์ที่ใหญ่ที่สุดในภาคใต้ มาสู่อำเภอพิปูน คือ ถนนสาย 4189 ซึ่งเป็นเส้นทางยุทธศาสตร์ ความมั่นคงภายในของกองทัพภาคที่ 4 เป็นการสลายชุมกำลังของคอมมิวนิสต์ แต่ในสายตาของบุคคลภายนอกกลับมองว่าเมืองพิปูน เป็นเมืองคอมมิวนิสต์ ข้าราชการที่บรรจุมารับตำแหน่งใหม่ ถึงขนาดลาออก ภาพพจน์ต่าง ๆ ยังคงติดหูติดตา บุคคลภายนอกมาจนถึงทุกวันนี้

หลังจากนั้นมา ก็มีการสัมปทานป่าไม้ในพื้นที่เขตตำบลเขาพระ โดยบริษัท กิตติพานิช ได้นำเอาเครื่องจักรกลขนาดใหญ่เข้าไปใช้ในการทำป่าไม้ เกิดมีกำแพงความคิดของกลุ่มประชาชนที่ไม่เห็นด้วย เรื่องการตัดไม้ทำลายป่า แต่ในที่สุดก็ไม่สามารถต้านอำนาจรัฐได้ หลังจากบริษัทกิตติพานิชเข้าไปดำเนินการสัมปทานป่าไม้ ได้ไม่นานก็เกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ กลายเป็นจุดปิดสัมปทานป่าไม้ทั่วประเทศมาจนถึงปัจจุบันนี้

ถึงอย่างไรก็ตาม แม้ว่าภาพพจน์ต่าง ๆ ที่เป็นข่าว กระจายออกสู่ภายนอก ในทางลบก็ตามแต่ บุคคลบางกลุ่มหรือข้าราชการที่เข้ามาอยู่อาศัยแล้ว บางท่านก็มาปักหลัก สร้างบ้านเรือนอาศัยอยู่ในพื้นที่ เพราะสภาพความเป็นอยู่ ที่แตกต่างไปจากข่าวลือโดยสิ้นเชิง ด้วยมนต์เสน่ห์ของพื้นที่ และทรัพยากรตามธรรมชาติที่สวยงาม บางคนกลับออกไปแล้วกลับมาเพื่อน ๆ มาพักผ่อนในช่วงวันหยุดอีกด้วย ด้วยความเป็นเอกลักษณ์ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นบ้านต่าง ๆ ของคนในตำบลเขาพระ ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะร่วมกับธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น กลายเป็นความประทับใจของผู้มาเยือน

จากสภาพของปัญหาที่เป็นอยู่ของชุมชน ในชุมชนเองไม่สามารถที่มองปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นได้ เนื่องจากไม่มีหน่วยงานหรือบุคลากรในเรื่องนี้ อีกทั้งสภาพเศรษฐกิจของตำบลเขาพระขึ้นอยู่กับการประกอบอาชีพทางการเกษตร การทำสวนยางพาราเป็นหลัก ทางองค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระมองเห็นถึงความสำคัญและจำเป็นเร่งด่วน ที่จะต้องจัดทำโครงการในการค้นหาข้อมูล ความต้องการของประชาชน และความรู้ที่จำเป็นต่อการจัดการท่องเที่ยว และบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่

ให้ยั่งยืนอยู่คู่กันไป และเอื้อต่อการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม ระหว่างประชาชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับองค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ มีภารกิจที่จะต้องดูแลทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงประเพณีวัฒนธรรมที่มีอยู่ในพื้นที่ให้คงอยู่คู่กับชุมชน แบบยั่งยืนตลอดไป

จากสภาพการณ์ที่เป็นจริง จากปัญหาที่ชุมชนประสบอยู่ และตามบทบาทภาระหน้าที่ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ ได้จัดทำโครงการวิจัยเพื่อศึกษารูปแบบในการจัดการท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมต่อสภาพพื้นที่ และมีความเหมาะสมต่อการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนของชุมชนเขาพระ เพื่อบูรณาการสร้างกระบวนการที่มีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

สรุปคือ การท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในปัจจัยที่อาจจะทำลายวัฒนธรรมที่ดีของท้องถิ่น ตามค่านิยมของคนต่างพื้นที่ ที่นำเข้ามา กล่าวได้ว่าการขยายตัวของการท่องเที่ยว ในเขตตำบลเขาพระและพื้นที่ใกล้เคียงเป็นการขยายตัวและเติบโตอย่างรวดเร็วทั้งทาง ก่อปัญหาผลกระทบทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และขาดการวางแผนการจัดการที่ดี ไม่มีแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว ให้ก้าวไปสู่ความยั่งยืนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัญหาเหล่านี้นำไปสู่การตั้งคำถาม และพยายามแสวงหาคำตอบด้วยการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อเปลี่ยนแปลงไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีการนำทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม มาเป็นปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยว เอื้ออำนวยให้มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี และใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติ ขณะเดียวกันมีการเสริมสร้าง ศักยภาพบุคลากรในชุมชน อันจะเป็นการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นให้สามารถพึ่งพาตนเองได้

ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และวัฒนธรรม ผู้วิจัยให้ความสำคัญอันดับต้น ๆ ในการพัฒนาขีดความสามารถ และการเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากรในท้องถิ่น การระดมความคิด การฝึกอบรม เชื่อมโยงชุมชนเป็นเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาของท้องถิ่น รวมทั้งการเสริมสร้างจริยธรรมการพัฒนาแนวนิเวศ ที่ยึดเอานิเวศวิทยาเป็นศูนย์กลาง คือ มุ่งเน้นให้มีการรักษาคุณภาพของระบบนิเวศ คีรรอบด้านอย่างเป็นระบบและคำนึงถึงอนาคต มองปัญหาสิ่งแวดล้อมในธรรมชาติรอบตัวด้วยมิติอันหลากหลาย อย่างเป็นองค์รวม

เพื่อให้ประชากรในชุมชนต่าง ๆ ของตำบลเขาพระ เกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมประเพณี มีการนำทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณีและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาเป็นปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และวัฒนธรรม อันก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม ซึ่งเป็นรูปแบบของการ

จัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของธรรมชาติ และการป้องกันมิให้เกิดผลกระทบ ทั้งในด้านลบ ในระยะสั้นและระยะยาว

1.2 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อการศึกษาถึงสถานการณ์ของการท่องเที่ยวในปัจจุบัน
- 2) เพื่อการศึกษาข้อมูล องค์ความรู้ของท้องถิ่นที่สำคัญต่อการจัดการท่องเที่ยว
- 3) เพื่อศึกษารูปแบบและแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมต่อชุมชน ตำบลเขาพระ

1.3 คำถามวิจัย

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ จะมีรูปแบบในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ – วัฒนธรรม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และมีความเหมาะสมกับบริบทกับชุมชนเขาพระได้อย่างไร

1.4 ผลที่ได้รับ

- 1) ได้รวบรวมเรื่องราวที่สำคัญของชุมชน และชุมชนได้รู้ถึงศักยภาพของทรัพยากรทางธรรมชาติและทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชน
- 2) ชุมชนได้สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานโดยมุ่งไปสู่การจัดการทรัพยากรที่ยั่งยืนของชุมชน
- 3) ได้รูปแบบและแนวทางในการท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมกับพื้นที่และตรงกับความต้องการของชุมชน

1.5 ขอบเขตการวิจัย

1.5.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ศึกษากำหนดไว้ที่ตำบลเขาพระ อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีพื้นที่ทั้งสิ้น 171 กว่าตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย 12 หมู่บ้าน อันได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านหน้าเขา หมู่ที่ 2 บ้านหนองบัว หมู่ที่ 3 บ้านทุ่งร้อน หมู่ที่ 4 บ้านเหนือคลองระเนะ หมู่ที่ 5 บ้านห้วยโก หมู่ที่ 6 บ้านปากกระแนะ หมู่ที่ 7 บ้านโนไร่ หมู่ที่ 8 บ้านโสนเหนือ หมู่ที่ 9 บ้านห้วยใหม่ หมู่ที่ 10 บ้านห้วยท่อน หมู่ที่ 11 บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา หมู่ที่ 12 บ้านปลายร้อน พื้นที่ดังกล่าวห่างจากตัวอำเภอใกล้สุดคือ 300 เมตร (บ้านโนไร่) ใกล้สุดคือ 10 กิโลเมตร (บ้านห้วยท่อน)

1.5.2 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ศึกษามีการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม มีประชากรนับถือศาสนาพุทธร้อยละ 90 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งบางกลุ่มในสมัยก่อนเดินทางมาจากพัทลุงบ้าง ลี้ภัยการเมืองมาบ้าง หลบหนีเจ้าหน้าที่ของทางราชการมาบ้าง มาจากประเทศจีนแผ่นดินใหญ่ เข้ามาเป็นกบฏในเหมืองแร่บ้าง

ประชากรเหล่านี้เข้ามาตั้งถิ่นฐาน อยู่ในพื้นที่ของเขตตำบลเขาพระอย่างช้านาน ปัจจุบันได้ผสมกลมกลืนไปกับประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่นอย่างแยกไม่ออก ซึ่งประเพณีวัฒนธรรมบางอย่าง ก็มาจากศาสนาพราหมณ์แต่ก็สามารถนำมาผสมผสานเข้ากับท้องถิ่นที่มองออก

1.5.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา

มุ่งศึกษาปัญหาผลกระทบการท่องเที่ยวที่มีต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งประเด็นเกี่ยวข้องกับพัฒนาการด้านเศรษฐกิจ – สังคมของตำบลเขาพระ จนกระทั่งพัฒนามาเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวในปัจจุบัน พร้อมกันนี้ศึกษาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และวัฒนธรรม โดยชุมชนนำเอาทรัพยากรท่องเที่ยว ที่ท้องถิ่นมีอยู่มาเป็นปัจจัยดำเนินการ

1.5.4 ขอบเขตด้านเวลา

การศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือช่วงที่ 1 มีระยะเวลา 6 เดือน ตั้งแต่กันยายน 2548 – กุมภาพันธ์ 2549 และช่วงที่ 2 มีระยะเวลา 6 เดือน มีนาคม – สิงหาคม 2549 แต่การประสานงานของโครงการมีอุปสรรคมากมาย จึงต้องขอขยายเวลาในการดำเนินงานใหม่เป็นเดือน มกราคม 2552

ระบบนิเวศ มีการผสมผสานการพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวเข้ากับการพัฒนาด้านสังคมและการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง กิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ ภายใต้การจัดการของชุมชนเพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ของคนต่างวัฒนธรรม นำเอาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม เป็นการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่นำเอาทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีอยู่ในระบบนิเวศย่อยของพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ในแต่ละท้องถิ่น อาทิ ป่าเขา ท้องทะเล แม่น้ำลำธาร สิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์ รวมทั้งทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ได้แก่ ศิลปะพื้นบ้าน วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีการผลิต เป็นต้น มาใช้เป็นปัจจัยในการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของชาติ พร้อมกับผสมผสานการพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวเข้ากับการพัฒนาด้านสังคมและคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในเชิงปฏิบัติมีแนวทางการจัดการ ดังนี้

1) เพิ่มศักยภาพชุมชนให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินการท่องเที่ยวทั้งด้านบริหารและด้านการจัดการ ด้านการศึกษาเรียนรู้และการฝึกอบรมผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

2) องค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ ได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการคุ้มครองดูแลและบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อม โดยมีการร่วมมือร่วมใจของชุมชนในการทำงาน และก่อให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีกัน

3) ชุมชนท้องถิ่นได้รับประโยชน์ในเชิงรายได้ และมีการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวไปอย่างทั่วถึงและยุติธรรม รวมถึงเป็นการสร้างงานให้กับบุคคล ในชุมชนที่ว่างงานอีกด้วย

4) เป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวนบำรุง รักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

5) การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว ต้องอาศัยองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น นำไปสู่เวทีการพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้และเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เกิดความชื่นชมซึ่งกันและกัน และร่วมกันแก้ไขปัญหา

6) กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม เป็นกระบวนการพัฒนาชุมชนที่คนในชุมชนร่วมมือร่วมใจกันดำเนินการ โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ เป็นตัวประสานในการพัฒนาที่มีความต่อเนื่อง และประสานความเข้าใจของคนชุมชนในพื้นที่

1.8 นิยามศัพท์เฉพาะ

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง กิจกรรมการท่องเที่ยวที่นำเอาทรัพยากรท่องเที่ยวด้านธรรมชาติ ทรัพยากรท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์และทรัพยากรท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม มาใช้เป็นปัจจัยในการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม คำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติและความยั่งยืนของระบบนิเวศ มีการผสมผสานการพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวเข้ากับการพัฒนาด้านสังคมและการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง กิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ ภายใต้การจัดการของชุมชนเพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ของคนต่างวัฒนธรรม นำเอาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะป่าเขา ท้องทะเล แม่น้ำลำธาร รวมทั้งวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมประเพณีของผู้คนในท้องถิ่น มาเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวที่สำคัญโดยคำนึงถึงความยั่งยืนของระบบนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง กิจกรรมการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ศิลปกรรม โบราณวัตถุ โบราณสถาน วิถีชีวิต วิธีการผลิตของผู้คนในท้องถิ่น โดยผู้รู้และชุมชนท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม หมายถึง กิจกรรมท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ นำเอาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศทั้งระบบ รวมทั้งศิลปวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม โบราณวัตถุ โบราณสถาน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ วิธีการผลิตของผู้คนในท้องถิ่น มาเป็นทรัพยากรท่องเที่ยว เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้คุณค่าวัฒนธรรม ภายใต้การจัดการของชุมชนที่มีจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม และคำนึงถึงความยั่งยืนของระบบนิเวศ

นิเวศวัฒนธรรม หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างระบบนิเวศย่อยของพื้นที่ทางภูมิศาสตร์กับวัฒนธรรมชุมชนในท้องถิ่น ที่ล้วนมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ วิธีการผลิตสอดคล้องกับลักษณะกายภาพของพื้นที่และระบบนิเวศซึ่งเรียกได้ว่าเป็นนิเวศวัฒนธรรมลุ่มน้ำ นิเวศวัฒนธรรมพื้นที่ดอน นิเวศวัฒนธรรมพื้นที่สูง นิเวศวัฒนธรรมป่าเขตร้อน

1.9 รูปแบบและวิธีการวิจัย

การวิจัยในหัวข้อ “การศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมที่มีความเหมาะสมต่อพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ” เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติ เพื่อมุ่งสู่การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย อันเป็นกระบวนการที่เน้นคนเป็นศูนย์กลาง มุ่งเสริมสร้างพลังอำนาจให้แก่ประชาชน ด้วยกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ผ่านวิธีการวิจัยเพื่อให้มีการจัดการที่ยั่งยืน เอื้อต่อการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม และยกระดับคุณภาพชีวิตบุคคลรวมถึงการพัฒนาสังคม โดยมีวิธีการดังนี้

- 1) เปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนจากตัวแทนของท้องถิ่น ตัวแทนชุมชนร่วมกับผู้นำท้องถิ่น มาร่วมกันศึกษาปัญหาของท้องถิ่นและร่วมกันแก้ไขปัญหา
- 2) จัดกลุ่มวิจัยทำหน้าที่เป็นทั้งผู้วิจัยและผู้ถูกวิจัย ให้ความสำคัญในการรวมกลุ่มและทำงานเป็นทีม ในฐานะเพื่อนร่วมงานที่มีสถานภาพเท่าเทียมกัน
- 3) ให้กระบวนการแบ่งโซนพื้นที่ดำเนินการสำรวจ แล้วมารวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพ
- 4) อภิปรายวิเคราะห์แบบไม่ชี้นำเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องสมบูรณ์ และเชิงคุณภาพ
- 5) นำข้อสรุปที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และยังคุ้มครอง ดูแล บำรุงรักษาสีงแวดล้อมอีกด้วย

1.10 แผนทำการวิจัย

- 1) การเตรียมนักวิจัย ทำความเข้าใจและวางแผนการทำงาน เพื่อแนะนำนักวิจัยซึ่งเป็นตัวแทนจากหน่วยงานและกลุ่มต่าง ๆ ให้รู้ถึงวิธีการ ขั้นตอนของกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม ระบุบทบาทหน้าที่ของนักวิจัยท้องถิ่น การจัดการรูปแบบของผู้นำ การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับคนในชุมชน
- 2) การทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุมชน เพื่อรวบรวมและศึกษาเอกสารที่มีอยู่ในชุมชน ที่มีคนเข้ามาทำการศึกษาไว้ก่อน เพื่อเป็นแนวทางในค้นหาข้อมูลสำหรับนักวิจัยต่อไป
- 3) การสำรวจข้อมูลชุมชน เพื่อทำการสำรวจข้อมูลบริบทชุมชน องค์ความรู้ชุมชน สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ทางวัฒนธรรม สถานที่ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ โดยการพูดคุย การสัมภาษณ์ การสังเกต การประชุมกลุ่มย่อย การรวบรวมภาพถ่าย การทำแผนที่ชุมชน เพื่อเข้าถึงข้อมูลพื้นฐานของชุมชน
- 4) การจัดเวทีนำเสนอข้อมูลที่ชุมชนมีอยู่ เพื่อนำเสนอข้อมูลคืนสู่ชุมชน การจัดแสดงข้อมูลต่อสาธารณะชน ในรูปแบบของนิทรรศการภาพถ่าย นำเสนอด้วยโปรเจกเตอร์แล้วกระตุ้นให้มีการออกความคิดเห็น การแสดงออกซึ่งความรู้สึกรักของชาวบ้าน รวมทั้งทำที่ ปฏิริยาของชุมชนเพื่อตรวจสอบและแก้ไขข้อผิดพลาดแล้วร่วมกันวิเคราะห์สรุปประเด็น ตลอดจนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานร่วมกัน การศึกษาดูงาน เพื่อศึกษาชุมชนตัวอย่างที่มีการจัดการท่องเที่ยวมาก่อน ในลักษณะที่มีรูปแบบคล้ายกับ

โครงการที่กำลังวิจัยอยู่ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการและนำเอาข้อมูลที่เป็นข้อดีและข้อเสียมาวิเคราะห์ มาปรับปรุงใช้ในชุมชนของตนเอง ได้อย่างสมบูรณ์ในอนาคตต่อไป

6) การสรุปผลการดำเนินงานและอบรมให้ความรู้เรื่องการท่องเที่ยว เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาจากไปศึกษา ดูงานของแต่ละพื้นที่ มาเป็นแบบอย่างที่ผ่านมากระบวนการวิเคราะห์ข้อดี ข้อเสีย แล้วมาปรับปรุงเพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับชุมชนของตนเอง และเป็นการนำองค์ความรู้ของการจัดการการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม กับองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง รัฐบาลทบทวนหน้าที่ของตนเอง และรูปแบบการประสานงานที่ดี

7) การวางแผนโดยชุมชน มีส่วนร่วมอบรมให้ความรู้แก่ตัวแทนของกลุ่มองค์กรต่าง ๆ เพื่อแสวงหาแนวทางการท่องเที่ยวที่พึงประสงค์ ร่วมกันกำหนดแนวทางใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ความรู้-ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมชุมชน กำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างเหมาะสมและมีความยั่งยืนโดยคำนึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติ

8) การจัดทำแผนแม่บทการท่องเที่ยวของตำบล เพื่อจัดทำแผนแม่บทด้านการท่องเที่ยวของตำบล เขาพระ โดยมีตัวแทนจากกลุ่มองค์กรต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมและกำหนดเส้นทางที่เหมาะสม ซึ่งกำหนดเอาไว้ เวลา ของประเพณีของท้องถิ่นและฤดูกาล เป็นจุดสำคัญเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติที่มีอยู่ในแต่ละโซนของพื้นที่

9) การนำเสนอผลการดำเนินงาน เพื่อนำเสนอผลงานที่ได้ระดมทรัพยากรบุคคลทั้งที่เป็นแกนนำ ของกลุ่มองค์กรต่าง ๆ จัดแสดงต่อสาธารณะชนโดยมีภาพถ่ายและนำเสนอข้อต่าง ๆ ผ่านโปรเจกเตอร์ ทั้งในประวัติความเป็นมาของชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและประเพณีวัฒนธรรมของ ชุมชนในเขตของตำบลเขาพระ

บทที่ 2

2.1 พัฒนาการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ปัจจุบันการท่องเที่ยวถือเป็นอุตสาหกรรมบริการที่ทำรายได้ให้แก่ประเทศต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก รวมทั้งประเทศไทยด้วย และได้มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งวิธีการจัดการการท่องเที่ยวให้ขยายตัวมากขึ้นตามลำดับ ถึงแม้ว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะให้ผลดีทางด้านเศรษฐกิจ แต่ก็ก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบได้มากมี 2 ประการคือ

2.1.1 ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว

2.1.2 ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ชุมชนในท้องถิ่นที่มีแหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวเกิดจากสาเหตุหลายประการ เช่น นักท่องเที่ยวไม่ช่วยกันระมัดระวังรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม มีการทิ้งขยะเกลื่อนกลาดไม่เป็นที่เป็นทาง เค็ดหรือทำลายพืชพรรณไม้ จี๊ดเขียนตามผนังถ้ำหรือโขดหินให้เกิดความสกปรก ทำลายปะการังใต้น้ำ ที่พักปล่อยน้ำเสียลงในแหล่งน้ำ รวมทั้งมีการปลูกสร้างอาคารที่ไม่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม สกปรกรกรุงรัง หรือรุกรานที่สาธารณะ ความเดือดร้อนที่ชุมชนในท้องถิ่นอาจได้รับจากการท่องเที่ยว ได้แก่ ความไม่สะดวกต่าง ๆ อันเนื่องมาจากนักท่องเที่ยวเดินทางมาเป็นจำนวนมาก เช่น ปัญหาการจราจรติดขัด ปัญหาเสียงรบกวนและปัญหาค่าครองชีพในท้องถิ่นสูงขึ้น ได้มีแนวคิดที่จะพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้มีผลกระทบในทางลบน้อยที่สุด โดยให้นักท่องเที่ยวตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม และช่วยกันอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวให้คงสภาพที่ดีต่อไปนาน ๆ ในขณะเดียวกันก็ให้ชุมชนในท้องถิ่น ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว ร่วมกับหน่วยงานทั้งของรัฐและของเอกชน เพื่อจะได้ดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนอย่างเต็มที่ พร้อมทั้งได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ ด้วย แนวคิดนี้ เป็นที่มาของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งได้เริ่มแพร่หลายไปในประเทศต่าง ๆ นับตั้งแต่ พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา และองค์การสหประชาชาติได้ประกาศให้ พ.ศ. 2545 (ค.ศ.2002) เป็นปีสากลแห่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้วยหลักการสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมี 2 ประการ คือ ประการแรกต้องเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และประการที่ 2 ต้องเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีผลต่อเนื่องไปในระยะเวลายาวนาน มีจุดเน้นที่สำคัญคือ จะต้องดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยวให้ใช้ประโยชน์ได้ต่อไปชั่วลูกชั่วหลาน มิใช่เพียงเพื่อคนในรุ่นปัจจุบันเท่านั้น และต้องให้มีการร่วมมือกันทุกระดับ ทั้งในระดับประเทศ ระดับภาค และระดับท้องถิ่น ในการวางแผนการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องให้ชุมชนในท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนอย่างเป็นธรรมด้วย ส่วนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป โดยการกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวช่วยกันรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมและตระหนักในคุณค่าของมรดกทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น ร่วมกับชุมชนในท้องถิ่น จากหลักการสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2 ประการดังกล่าว เชื่อว่าเป็นแนวทางที่จะพัฒนา

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้เจริญเติบโตต่อไปได้ในอนาคต โดยลดผลกระทบในทางลบให้เหลือน้อยลง ปัจจุบันได้มีรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศปรากฏให้เห็นแล้วในหลายพื้นที่ของประเทศไทย และคงจะขยายตัวมากยิ่งขึ้นในระยะเวลาต่อไป

2.2 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

คำว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นศัพท์บัญญัติที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) นำมาใช้อย่างเป็นทางการใน พ.ศ. 2541 โดยให้ความหมายตรงกับคำว่า Ecotourism ในภาษาอังกฤษ ศัพท์บัญญัตินี้ ได้รับความเห็นชอบจากราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบัญญัติศัพท์แล้ว co tourism เป็นคำที่เกิดใหม่ในวงการ อุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยนำคำ 2 คำมารวมกัน ได้แก่ eco และ tourism จึงแปลว่า การท่องเที่ยวเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย หมายความว่า การท่องเที่ยวที่เน้นในด้านสิ่งแวดล้อมอันเป็นที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ทั้งพืช สัตว์ และมนุษย์

ส่วนคำว่า นิเวศ ซึ่งเป็นคำภาษาสันสกฤตที่นำมาใช้ในภาษาไทย ก็แปลว่า บ้านหรือที่อยู่อาศัย เช่นกัน (ดูพจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน) ฉะนั้น การท่องเที่ยว เชิงนิเวศจึงเป็นศัพท์บัญญัติที่มีความหมายตรงกับคำในภาษาอังกฤษอย่างเหมาะสมนอกจากคำว่า ecotourism แล้ว ยังมีคำอื่น ๆ ที่มีความหมายใกล้เคียงหรือเกี่ยวข้อง กันอีกหลายคำ ได้แก่ green tourism แปลว่า การท่องเที่ยวสีเขียว หมายถึง การท่องเที่ยวสถานที่ทางธรรมชาติ โดยสีเขียวเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ biotourism แปลว่า การท่องเที่ยวเชิงชีวภาพ ซึ่งหมายถึง การท่องเที่ยวที่เน้นการศึกษาสิ่งมีชีวิตตามธรรมชาติ และ agrotourism แปลว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นในด้านเกษตรกรรม เพื่อให้เรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของพืชผลไร่ นา และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกร เพื่อขยายความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ชัดเจนยิ่งขึ้น จะขอกล่าวถึงคำนิยามที่นักวิชาการได้ให้ไว้ในที่ต่าง ๆ ดังนี้

1) องค์การสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Environment Programme - UNEP) สมาคมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism Society) และองค์การ การท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization) ให้คำนิยามว่า “การท่องเที่ยวที่ไม่เป็นการรบกวนลักษณะทางธรรมชาติ มุ่งหวังในด้านการศึกษา มีความพอใจต่อทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ตามธรรมชาติ มีความเข้าใจต่อวัฒนธรรม ประวัติความเป็นมาของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยไม่เป็นการรบกวนต่อระบบนิเวศ ในขณะเดียวกันก็สร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ ที่จะทำให้เกิดการอนุรักษ์ต่อทรัพยากรของประชากรในท้องถิ่น” (สุมาลี เทพสุวรรณ, 2544 : หน้า 39)

2) ดร. ราลฟ์ บักลีย์ (Dr. Ralph Buckley) ศาสตราจารย์ผู้อำนวยการศูนย์วิจัย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มหาวิทยาลัยกริฟฟิธ ประเทศออสเตรเลีย ให้คำนิยามสั้น ๆ ว่า “การท่องเที่ยวที่อาศัยผลิตผลทางธรรมชาติ การจัดการที่ยั่งยืน และองค์ประกอบทางการศึกษา ซึ่งมีส่วนก่อให้เกิดการอนุรักษ์” (Buckley , Ralph 1995 : p. 3)

3) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ให้คำนิยามว่า “การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อการศึกษา ชื่นชมและเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพธรรมชาติ สภาพสังคม วัฒนธรรม และชีวิตของคนในท้องถิ่น บนพื้นฐานความรู้และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ” (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2539 : หน้า 10)

2.3 หลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (sustainable tourism) มีหลักการที่สอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน (sustainable development) ซึ่งเป็นกระแสความคิดหลักของโลกในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา และได้รับความสนับสนุนจากคณะกรรมการว่าด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Commission on Sustainable Development) ขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งหลักการโดยทั่วไปของการพัฒนาอย่างยั่งยืนคือ จะต้องมีการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรอย่างพอคิ เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ต่อไปได้ในระยะเวลายาวนาน และมีการกระจายผลประโยชน์ให้แก่คนส่วนใหญ่ รวมทั้งมีการร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสีย เมื่อนำหลักการนี้มาปรับใช้กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จึงมีจุดเน้นที่สำคัญดังนี้

- 1) จะต้องดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยว ให้สามารถใช้ประโยชน์ต่อไปได้ในระยะเวลายาวนาน จนถึงชั่วลูกชั่วหลาน มิใช่เพียงเพื่อคนรุ่นปัจจุบันเท่านั้น
- 2) ลดการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง และลดปริมาณของเสียที่จะเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม
- 3) มีการกระจายรายได้และผลประโยชน์ให้แก่คนในท้องถิ่นที่มีแหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ เปิดโอกาสให้ชุมชนในท้องถิ่นได้เข้าร่วมในการจัดการ และการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว
- 4) มีการประชุมปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว และชุมชนในท้องถิ่น เพื่อการวางแผนงาน การจัดสรรงบประมาณ และการจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม
- 5) มีการสร้างเครือข่ายเพื่อเผยแพร่แนวคิด การศึกษาวิจัย และความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ออกไปในหมู่ประชาชน ทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศอย่างกว้างขวาง

2.4 หลักการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (conservation tourism) มีหลักการที่สำคัญคือ

- 1) จะต้องมีการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หรือทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ให้คงสภาพเดิมไว้ให้มากที่สุดไม่ถูกทำลายไป
- 2) กระตุ้นจิตสำนึกของคนในท้องถิ่นให้พยายามดูแลรักษาและปกป้องทรัพยากรการท่องเที่ยวเหล่านั้น โดยไม่กระทำการใด ๆ ที่เป็นผลเสียต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว เพียงเพื่อหวังผลประโยชน์ส่วนตน

3) ให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว เพื่อตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวที่ตนเดินทางเข้าไปเยือน และให้ความร่วมมือแก่ชุมชนในท้องถิ่นในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อันเป็นมรดกตกทอดของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ให้คงสภาพที่ดีต่อไปนาน ๆ

2.5 นโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

เมื่อ พ.ศ.2538 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ว่าจ้างสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยให้ทำการศึกษาโครงการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบาย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และสถาบันดังกล่าวได้ทำรายงานชิ้นสุดท้ายเสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. 2540 ในรายงานได้มีการเสนอนโยบายและกลยุทธ์ในการพัฒนา เพื่อเป็นแนวทางให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยเสนอไว้ในรายงานมีดังนี้

1) ต้องมีการควบคุม ดูแล รักษา และจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้คงสภาพเดิมแท้ไว้ให้มากที่สุด หลีกเลี่ยงหรือลดเว้นการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่อ่อนไหวง่ายต่อการถูกรบกวน หรือพื้นตัวได้ยาก

2) ต้องคำนึงถึงศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ มีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม และปรับให้เกิดความสมดุลกับรูปแบบและกิจกรรมที่มีอยู่แต่เดิม

3) ต้องคำนึงถึงการพัฒนาด้านการให้การศึกษา สร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักษาระบบนิเวศร่วมกัน มากกว่าการมุ่งเน้นความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ และการมีรายได้แต่เพียงอย่างเดียว

4) ต้องให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรในท้องถิ่น ในการจัดการทรัพยากรการบริหาร การแลกเปลี่ยนความรู้และวัฒนธรรมของชุมชนในกระบวนการท่องเที่ยว รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา หรือการให้ประชาชนมีตัวแทนเป็นคณะกรรมการร่วมในทุกระดับ

5) ให้องค์กรต่าง ๆ กำหนดบทบาทที่ชัดเจนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีการจัดสรรงบประมาณ บุคลากรและกำหนดวิธีการจัดการที่เหมาะสม

6) นำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเข้าสู่แผนพัฒนาระดับต่าง ๆ อย่างมีความสำคัญ ได้แก่ แผนพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนาจังหวัด และแผนพัฒนาภาค พร้อมทั้งให้มีการจัดสรรและกระจายงบประมาณอย่างทั่วถึง และเพียงพอ

7) สนับสนุนการศึกษาวิจัย และประเมินผลการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างรอบด้าน เพื่อกำหนดแนวทางการจัดการ การแก้ไขปัญหา และการปรับปรุงแผนอย่างเป็นขั้นตอน

8) มีการใช้กฎหมายในการควบคุมดูแลและรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด โดยเน้นการแนะนำตักเตือน และการสร้างวินัยการท่องเที่ยวควบคู่ไปด้วย

9) จัดทำแนวทางปฏิบัติ หรือคู่มือการจัดการ ให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างถูกต้อง

10) จัดให้มีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งในทางแนวตั้งและแนวนอน โดยให้มีการประสานงานด้านข้อมูลข่าวสารและการจัดการร่วมกันในทุกระดับ

2.6 กลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ได้เสนอกลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควบคู่ไปกับนโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้เป็นแนวทางที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย นำไปพิจารณาดำเนินการด้วยเช่นกัน โดยแบ่งกลยุทธ์ออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้

2.6.1. กลยุทธ์ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยวิธีการที่สำคัญ คือ

- การสงวนรักษา ฟื้นฟู ควบคุมดูแลทรัพยากรในระบบนิเวศให้คงสภาพไว้ เพื่อสามารถนำมาเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวได้นานที่สุด หรือตลอดไป

- ทรัพยากรการท่องเที่ยว จำเป็นต้องได้รับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย โดยป้องกันและลดสาเหตุที่อาจทำให้เกิดปัญหามลพิษ

- เจ้าของพื้นที่และผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ได้แก่ ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว สถาบันต่าง ๆ ในสังคม องค์กรประชาชนและประชาชนในท้องถิ่น ต้องร่วมมือกันในการอนุรักษ์ รักษาสภาพไม่ทำลายหรือสร้างความเสียหายแก่ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

2.6.2. กลยุทธ์ด้านการจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว มีวิธีการที่สำคัญ คือ

- ความเข้มงวดในการรักษาสิ่งแวดล้อม ทั้งทางธรรมชาติและทางสังคม โดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการบริการการท่องเที่ยวนั้น จะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม และมีความกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม ได้แก่ เส้นทางคมนาคมเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว เส้นทางศึกษาธรรมชาติ การบริการที่พัก การบริการอาหารและเครื่องดื่ม

2.6.3. กลยุทธ์ด้านการศึกษาและสื่อความหมายธรรมชาติ ประกอบด้วยวิธีการที่สำคัญ คือ

- เป็นสื่อกลางทางการศึกษาและการเรียนรู้ด้านระบบนิเวศของนักท่องเที่ยว เพื่อที่จะสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

- มีการให้ข้อมูลก่อนการท่องเที่ยว การศึกษาระหว่างการท่องเที่ยว รวมทั้งการให้การศึกษาเพิ่มเติมในภายหลังด้วย

- ให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง และได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ นั้น ๆ เช่น การสื่อความหมายธรรมชาติ การฝึกอบรม การเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง ภูมิศึกษา การเล่นเกม บทบาทสมมติ การอภิปราย

2.6.4. กลยุทธ์ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ประกอบด้วยวิธีการที่สำคัญ คือ

- ให้ความสำคัญแก่ประชาชนในท้องถิ่น ในด้านที่จะมีบทบาทในการกำกับดูแลและควบคุมการท่องเที่ยวได้มากขึ้น และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี

- ส่งเสริมให้ชุมชนพัฒนาตนเองเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานของรัฐกับชุมชน และระหว่างชุมชนกับเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น ร่วมพัฒนาจุดขายต่าง ๆ ได้แก่ ที่พักอาศัย ภัตตาคาร การนำเสนอคุณค่าด้านวัฒนธรรม ศิลปะและประเพณีต่าง ๆ ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว

2.6.5. กลยุทธ์ด้านการส่งเสริมการตลาดและบริการนำเที่ยว ประกอบด้วยวิธีการที่สำคัญ คือ

- จัดให้เกิดความสมดุลระหว่างความสามารถในการรองรับของพื้นที่ กับปริมาณนักท่องเที่ยว เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นทรัพยากรที่มีความอ่อนไหวอาจได้รับผลกระทบได้ง่ายหากมีนักท่องเที่ยวมากเกินไป

- มุ่งส่งเสริมให้พัฒนาเป็นตลาดที่มีคุณภาพ ไม่ใช่พยายามเพิ่มปริมาณของนักท่องเที่ยวแต่เพียงอย่างเดียว

- ให้มีการจัดบริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ โดยให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว และควบคุมพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวให้อยู่ในกรอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.6. 6. กลยุทธ์ด้านการส่งเสริมการลงทุน มีวิธีการที่สำคัญ คือ

- รัฐบาลกลางและหน่วยงานของรัฐจะต้องมีส่วนสนับสนุนอย่างแข็งขัน ในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการบริการ โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกิดการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นมากขึ้น

2.7 การจำแนกระบบนิเวศ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับลักษณะทางธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ จึงขออธิบายถึงวิธีการจำแนกระบบนิเวศออกเป็นระบบใหญ่ ๆ โดยแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแต่ละแห่งอาจจัดอยู่ในระบบนิเวศอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

2.7.1. ระบบนิเวศทางบก (land ecosystem) หมายถึง ระบบนิเวศที่ปรากฏอยู่บนพื้นแผ่นดิน ซึ่งเป็นภูเขา ที่ราบสูง ที่ราบ หุบเขา ในบริเวณดังกล่าวถ้าหากปล่อยให้เป็นไปตามธรรมชาติ โดยมนุษย์ไม่เข้าไปตัดแปลงหรือทำลาย ก็จะมีพืชพรรณธรรมชาติและสัตว์ป่าอาศัยอยู่ในประเทศไทย ระบบนิเวศทางบกที่ยังคงสภาพตามธรรมชาติดั้งเดิม ส่วนใหญ่พบอยู่ตามบริเวณป่าเขา ซึ่งได้รับการอนุรักษ์ไว้ตามกฎหมาย เช่น อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน ป่าสงวนแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า

2.7.2. ระบบนิเวศทางทะเล (marine ecosystem) หมายถึง ระบบนิเวศที่ปรากฏอยู่ตามบริเวณชายฝั่งทะเล และในท้องทะเล ได้แก่ เกาะ สันดอนและสันทรายชายฝั่ง หาดปะการัง ปะการังใต้น้ำ ในประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศทางทะเลอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งทางด้านอ่าวไทยและทางด้านทะเลอันดามัน เป็นตัวอย่างของระบบนิเวศทางทะเลในเขตภูมิอากาศร้อน ซึ่งยังคงมีความอุดมสมบูรณ์และความงดงามตามธรรมชาติอยู่มาก เป็นที่รู้จักและชื่นชอบของนักท่องเที่ยวทั่วโลก

2.7.3. ระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำ (wetland ecosystem) ระบบนี้ได้รับการกำหนดขึ้นใหม่ต่างหากจากระบบนิเวศทางบกและระบบนิเวศทางทะเล เมื่อมีการประชุมระหว่างประเทศใน พ.ศ.2514 ที่เมืองแรมซาร์ ประเทศอิหร่าน รับรองข้อตกลงระหว่างประเทศที่เข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิก เรียกว่า อนุสัญญาแรมซาร์ (Ramsar Convention) เมื่อแรกบังคับใช้อนุสัญญา มีประเทศต่าง ๆ เข้าร่วมเป็นภาคี 7 ประเทศ หลังจากนั้นจำนวนภาคีได้เพิ่มขึ้นตามลำดับ จนถึงจำนวน 123 ประเทศ เมื่อสิ้น พ.ศ.2543 ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีใน พ.ศ.2541 เป็นลำดับที่ 110

คำจำกัดความของพื้นที่ชุ่มน้ำตามอนุสัญญาแรมซาร์ คือ “ที่ลุ่ม ที่ราบลุ่ม ที่ลุ่มชื้นแฉะ และ พรุ แหล่งน้ำทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งที่มีน้ำขังหรือท่วมอยู่ถาวร และชั่วคราว ทั้งที่เป็นแหล่งน้ำนิ่งและน้ำไหล ทั้งที่เป็นน้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม รวมไปถึงที่ชายฝั่งทะเล และที่ในทะเล ในบริเวณซึ่งเมื่อน้ำลดลงต่ำสุดมีความลึกของระดับน้ำไม่เกิน 6 เมตร” (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, 2544)

ในประเทศไทย พื้นที่ชุ่มน้ำประกอบด้วยป่าชายเลน ป่าพรุ หนอง บึง ทะเลสาบ แม่น้ำ ลำคลอง อ่างเก็บน้ำ ฯลฯ ในบริเวณดังกล่าวมีพืชพรรณและสัตว์นานาชนิดอาศัยอยู่ ทั้งที่เป็นสัตว์บก สัตว์น้ำ สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ และนก ฉะนั้นระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำจึงมีความหลากหลายทางด้านธรรมชาติอยู่มาก ตามอนุสัญญาแรมซาร์จะกำหนดให้พื้นที่ชุ่มน้ำที่สำคัญในประเทศต่าง ๆ เป็นพื้นที่อนุรักษ์ที่ได้รับการรับรอง ในกรณีของประเทศไทยได้เสนอพื้นที่ชุ่มน้ำและได้รับการรับรองเป็นแห่งแรกพร้อมกับการเข้าเป็นภาคีสมาชิกใน พ.ศ.2541 คือ พรุควนจี่เสียน ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นบริเวณที่มีนกน้ำอาศัยอยู่มากที่สุดในประเทศไทย คือ ไม่น้อยกว่า 150 ชนิด

2.8 รูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ได้มีการนำเสนอให้แก่นักท่องเที่ยว

1) การเดินเส้นทางธรรมชาติ เส้นทางธรรมชาติ (nature trail) หมายถึง เส้นทางที่กำหนดไว้ หรือแนะนำให้นักท่องเที่ยวเดินชมสภาพธรรมชาติของพื้นที่แห่งหนึ่งแห่งใด เช่น บริเวณป่าไม้ในอุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน สวนพฤกษศาสตร์ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ป่าชายเลน ป่าพรุ ทั้งนี้เพื่อให้ นักท่องเที่ยวหลงทางหรือเดินสะเปะสะปะไปเหยียบย่ำทำลายพืชพรรณไม้ หรือได้รับอันตรายจาก อุบัติภัย ตามเส้นทางเดินจะมีเครื่องหมายบอกทาง รวมทั้งมีป้ายแนะนำชื่อพรรณไม้ต่าง ๆ และสิ่งที่ นักท่องเที่ยวควรทราบในสถานที่นั้น มีการทำเส้นทางให้เดินได้อย่างสะดวกสบายพอสมควร และไม่ เกิดอันตราย

2) การส่งสัตว์ / ดูนก เป็นการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาพฤติกรรมของสัตว์ป่าและนกชนิดต่าง ๆ ใน แหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติของมัน โดยการมองจากกล้องส่องทางไกล การส่งไฟฉายในช่วงเวลา กลางคืน และการถ่ายภาพบริเวณพื้นที่ซึ่งเหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้ ได้แก่ อุทยาน แห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า สวนสัตว์เปิดและอุทยานนกน้ำ รวมทั้งสถานที่บางแห่งซึ่งมีนกย้ายถิ่น ตามฤดูกาลบินมาเกาะอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก

3) การสำรวจถ้ำ / น้ำตก เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่นิยมกันมาก เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้เป็นจำนวนมากในประเทศไทย ส่วนใหญ่ได้รับการพัฒนาให้เดินทางเข้าถึงได้ไม่ยากนัก ถ้าเป็นลักษณะภูมิประเทศที่พบมากในบริเวณภูเขาหินปูน หากเกิดตามบริเวณชายฝั่งทะเลเรียกว่า ถ้ำทะเล ภายในถ้ำมักมีหินงอกหินย้อยสวยงาม หากเป็นถ้ำขนาดใหญ่อาจมีความยาวหลายร้อยเมตร ภายในถ้ำก็ได้อุณหภูมิเย็นสบายและเป็นที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวที่ต้องการ การเข้าไปสำรวจ หรือดูความงดงามของหินงอกหินย้อยภายในถ้ำ

4) การปีนเขา / ไต่เขา เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่คนไทยส่วนใหญ่ยังไม่เคยชิน และเพิ่งจะเริ่มนำเข้ามาเผยแพร่โดยนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเมื่อไม่นานมานี้ ปัจจุบันกิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทนี้มีทำกันบ้างตามหน้าผาชันบริเวณชายฝั่งทะเลบางแห่งในภาคใต้ของประเทศ

5) การล่องแก่ง ลำน้ำบางสายที่มีแก่งหินพาดผ่านกลางลำน้ำ ทำให้น้ำไหลเชี่ยวมากเป็นพิเศษ หรืออาจมีโขดหินโผล่พ้นพื้นน้ำ กั้นขวางทางเป็นตอน ๆ ลักษณะเช่นนี้ทำให้เหมาะสำหรับการท่องเที่ยวแบบผจญภัยที่เรียกว่า การล่องแก่ง (rapids shooting) โดยนักท่องเที่ยวนั่งในเรือยางขนาดเล็กหรือบนแพไม้ไผ่ ล่องไปตามลำน้ำที่น้ำไหลเชี่ยวกรากและพยายามหลบหลีกโขดหินต่าง ๆ ที่กั้นขวางอยู่ในลำน้ำ

6) การนั่งเรือ / แพชมภูมิประเทศ เป็นการท่องเที่ยวแบบพักผ่อนสบาย ๆ ซึ่งเหมาะสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทยที่มีแม่น้ำลำคลองเป็นจำนวนมาก นักท่องเที่ยวได้ชมภูมิประเทศตามสองฝั่งลำน้ำ และสังเกตดูชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมของสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ในท้องถิ่นนั้น ๆ การนั่งเรือชมภูมิประเทศยังครอบคลุมไปถึงการท่องเที่ยวในบริเวณอ่างเก็บน้ำ ทะเลสาบ และในท้องทะเลด้วย

7) การพายเรือแคนู / เรือคะยัค เรือแคนู (canoe) และเรือคะยัค (kayak) เป็นรูปแบบของเรือพายที่นำมาจากต่างประเทศ เพื่อนำมาใช้ในการท่องเที่ยวตามลำน้ำ เป็นเรือพายขนาดเล็ก นั่งได้ 1-3 คน ตัวเรือใช้วัสดุที่คงทนแต่น้ำหนักเบา ไม่ลมน้ำได้ง่าย และพายได้คล่องตัว คำว่า แคนู เป็นชื่อเรือ-พายของชนพื้นเมืองแถบทะเลแคริบเบียนในอเมริกากลาง ส่วนคะยัค เป็นชื่อเรือพายของชาวเอสกีโมในทวีปอเมริกาเหนือ การพายเรือแคนูและเรือคะยัคเป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยมอย่างมากในขณะนี้ มีทั้งการล่องและการพายเรือชมทัศนียภาพตามชายฝั่งทะเล

8) การขี่ม้า / นั่งช้าง การขี่ม้าหรือนั่งช้างเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่สร้างความสนุกสนานตื่นเต้นให้แก่นักท่องเที่ยวที่เข้าไปชมสถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติ โดยเฉพาะการนั่งช้างซึ่งเหมาะสำหรับการเข้าไปในบริเวณป่า อันเป็นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติของสัตว์ชนิดนี้

9) การขี่รถจักรยานชมภูมิประเทศ การขี่จักรยานชมภูมิประเทศให้ทั้งความเพลิดเพลินในการชมภูมิประเทศสองข้างทาง และการออกกำลังกาย จึงเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมค่อนข้างมาก โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวในวัยหนุ่มสาว ปัจจุบันมีรถจักรยานที่ออกแบบให้จับขี่ได้คล่องแคล่วและเบาแรง เหมาะสำหรับเดินทางระยะไกล และการเดินทางขึ้นลงตามลาดเขา เรียกชื่อรถจักรยานดังกล่าวว่า รถจักรยานเสือภูเขา

10) การกางเต็นท์นอนพักแรม การกางเต็นท์นอนพักแรมเป็นกิจกรรมที่นิยมทำกันในบริเวณอุทยานแห่งชาติหรือในสถานที่ซึ่งจัดสิ่งอำนวยความสะดวกไว้ให้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตอนกลางคืนอาจมีกิจกรรมอื่น ๆ ประกอบด้วย เช่น การส่องสัตว์ การสังสรรค์รอบกองไฟหรือการเล่นแคมป์ไฟ (campfire) การดูดาว

11) การดำน้ำในทะเล การดำน้ำในทะเลเพื่อดูปะการัง พืชน้ำ และปลาสวยงามใต้น้ำ เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมอย่างมากในขณะนี้ แบ่งออกเป็น 2 อย่าง คือ “การดำน้ำในน้ำตื้น”

ใช้เครื่องมือช่วยการหายใจที่เรียกว่า ท่อหายใจ (snorkel) เพื่อให้ผู้ดำน้ำสามารถดำน้ำได้ในระดับผิวน้ำ ที่ลึกไม่เกินความยาวของท่อหายใจและ “การดำน้ำในน้ำลึก” อาศัยเครื่องมือช่วยการหายใจเป็นถึง ออกซิเจนขนาดเล็กผูกติดไว้กับผู้ดำน้ำ เป็นวิธีการดำน้ำที่เรียกชื่อเป็นภาษาอังกฤษว่า scuba diving

2.9 แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตตำบลเขาพระ และพื้นที่ใกล้เคียง

ในปัจจุบัน พื้นที่ตำบลเขาพระ ซึ่งมีระบบนิเวศทางบกที่สวยงามในปัจจุบัน มีผู้คนเดินทางเข้ามาเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะบริเวณอ่างเก็บน้ำคลองดินแดง ซึ่งเป็นพื้นที่ ที่มีทัศนียภาพที่สวยงาม แต่พื้นที่บางจุด ที่มีความสำคัญสำคัญ ผู้คนที่เดินทางเข้ามานั้น ยังไม่ค่อยรู้จักมากนัก เนื่องจากขาดการประชาสัมพันธ์ บางพื้นที่เส้นทางยังไม่สะดวก ในการเดินทางเข้าไปเยี่ยมชม จากการสอบถามของผู้คนที่เดินทางเข้ามาในพื้นที่ เมื่อก่อนบุคคลภายนอกไม่กล้าเข้ามา เพราะกลัวเรื่องความปลอดภัย เลยทำให้ภาพลักษณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายนอกไม่ดีนัก แต่จริงๆ แล้วในเขตพื้นที่ของอำเภอพิปูน มีสถานที่ ที่สวยงามตามธรรมชาติไม่แพ้ที่อื่น อาทิเช่น น้ำกระแนะ ซึ่งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวง เป็นน้ำตกที่มีความสวยงาม เส้นทางที่เดินทางเข้าไปชมน้ำตก มีระบบนิเวศที่สวยงาม มีพืชพรรณที่ขึ้นอยู่ตามธรรมชาติ ยังคงสภาพที่สมบูรณ์มากที่สุด น้ำกระแนะมีความสูงประมาณ 70-80 เมตร

นอกจากนี้ พื้นที่ของตำบลเขาพระ ยังมีระบบนิเวศที่มีอยู่ตามธรรมชาติ อีกหลายจุด อาทิเช่น อุทยานแห่งชาติคลองดินแดง ซึ่งเป็นอีกพื้นที่หนึ่ง ที่มีทัศนียภาพที่สวยงาม แต่พื้นที่บางจุด ผู้คนที่เดินทางเข้ามาเยี่ยมชมในเขตพื้นที่ ตำบลเขาพระนั้น ยังไม่ค่อยรู้จักมากนักยกเว้น เขาเจดีย์ ซึ่งมีระบบนิเวศที่สวยงามมาก มีทั้งพันธุ์พืชหลากหลาย อีกทั้งสัตว์ป่านานาชนิด สามารถพบเห็นได้ระหว่างการเดินทาง

น้ำตกเหนือฟ้า เป็นน้ำตกตามธรรมชาติ ที่เกิดจากอุทยานแห่งชาติเขาหลวง และยังมีบ่อน้ำที่อาศัยอยู่ตามถ้ำโดยการอนุรักษ์ของชุมชน นอกจากนี้ยังมีอ่างเก็บคลองกะทูน เป็นอีกสถานที่หนึ่ง ที่มีธรรมชาติสวยงาม อยู่ติดกับถนนสายพิปูน- ห้วยปรือ ในช่วงเทศกาลจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาชม สถานที่พัก เวียนรับรองถูกของเต็มไปหมด จะเห็นได้ว่าหากมีการจัดการร่วมกันเป็นระบบ ภาครัฐ จะก่อให้เกิดการวางแผนเพื่อพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในอนาคตต่อไป

พื้นที่ใกล้เคียงที่มีการจัดการท่องเที่ยวได้แก่

อุทยานแห่งชาติเขาหลวง

มีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่ของอำเภอเมือง อำเภอพิปูน อำเภอพรหมคีรี อำเภอลานสกา อำเภอฉวาง กิ่งอำเภอช้างกลาง และกิ่งอำเภอนบพิตำ มีเนื้อที่ประมาณ 597 ตร.กม. ได้ประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2517 ประกอบด้วยเทือกเขาที่สลับซับซ้อน มียอดเขาหลวงสูงสุด 1,835 เมตรจากระดับน้ำทะเล ซึ่งสูงที่สุดในภาคใต้เป็นแหล่งของต้นน้ำลำธารและคลองต่าง ๆ กว่า 15 สาย สภาพป่าเขาเป็นแบบป่าดิบชื้นและป่าดิบเขา ที่มีพรรณไม้และสัตว์ที่หายากอยู่มากมาย ความสวยงามและสมบูรณ์ของอุทยานแห่งชาติเขาหลวง ที่มีสภาพแวดล้อมที่น่าสนใจและชุมชนโดยรอบ ตลอดจนนักท่องเที่ยวเข้าใจความสำคัญของธรรมชาติและสามารถจัดระบบรองรับนักท่องเที่ยวที่ดี ทำให้อุทยานฯ

แห่งนี้ได้รับรางวัลยอดเยี่ยม (ไทยแลนด์ ทัวริสซึม อวอร์ด) ประจำปี 2541 รางวัลยอดเยี่ยม ประเภท แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ

ยอดเขาหลวง มีกิจกรรมเดินป่า ศึกษาธรรมชาติตามเส้นทาง จากบ้านคีรีวง - ยอดเขาหลวง มีความสูง 1,835 เมตร ใช้เวลาในการเดินท่องเที่ยวศึกษา 3 วัน 2 คืน ขออนุญาตการเดินป่าผ่านอุทยานแห่งชาติเขาหลวง และ อบต.กำโลน เพื่ออำนวยความสะดวก ในการเดินทางและบริการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวนคณะครั้งละ 10 คน ช่วงเดือนที่เหมาะสมต่อการเดินป่ายอดเขาหลวง คือ เดือนมกราคม - เดือน มิถุนายน

บ้านคีรีวง

เป็นชุมชนเก่าแก่ที่อพยพไปอาศัยอยู่เชิงเขาหลวง ตำบลกำโลน อันเป็นเส้นทางเดินขึ้นสู่ยอดเขาหลวง ชาวบ้านคีรีวงมีวิถีชีวิตที่สงบสุขแบบเครือญาติ อาชีพหลักทำสวนผลไม้ผสมเรียกว่า “สวนสมรม” เช่น มังคุด เงาะทุเรียน สะตอ เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2531 ได้เกิดมหาอุทกภัยพิบัติภัยหมู่บ้านถูกน้ำพัดหายไปนับ 100 หลัง ซึ่งวัดและชาวคีรีวง ได้รักษาพระอุโบสถ และบ้านที่ประสพภัยไว้เป็นอนุสรณ์สถาน ชุมชนคีรีวงได้เป็นชุมชนต้นแบบในการจัดการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมอุตสาหกรรมท่องเที่ยว (ไทยแลนด์ ทัวริสซึม อวอร์ด) ประจำปี 2541 ประเภทเมืองและชุมชน

เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตแบบชาวสวนอยู่กับธรรมชาติ และได้พัฒนาบริการนักท่องเที่ยวขึ้นมาเป็นธุรกิจใหม่ของชุมชน ประกอบด้วยการนำทางเดินป่า ลูกหาบ การจัดที่พักแบบโฮมสเตย์ โดยการจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นองค์กรกลางของชาวชุมชน จัดแบ่งหน้าที่ไปยังกลุ่มต่าง ๆ ให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างทั่วถึง นอกจากนี้การเดินป่าขึ้นสู่ยอดเขาหลวงก็ต้องเริ่มต้นที่หมู่บ้านคีรีวงเช่นกัน การเดินทางไปบ้านคีรีวง สามารถขึ้นรถสองแถวจากตลาดยาว มีรถออก ตั้งแต่เวลา 07.00 - 16.00 น. ราคา 17 บาท หรือโดยทางรถยนต์จากอำเภอเมือง-ลานสกา ประมาณ 26 กม. ป้ายชี้ทางเข้าหมู่บ้านคีรีวงอยู่ทางขวาที่กม.ที่ 20 ติดคอ อบต. กำโลน โทร. (075) 309010

น้ำตกกรุงชิง

เป็นน้ำตกที่สวยงามและสำคัญของอุทยานแห่งชาติเขาหลวง ที่ตั้งอยู่ในตำบลกรุงชิงชื่อ "กรุงชิง" มาจากคำว่า "ต้นชิง" ซึ่งเป็นพันธุ์ไม้ตระกูลปาล์มชนิดหนึ่งที่มีอยู่มากในเขตนี้ น้ำตกกรุงชิงมีอยู่หลายชั้น เช่น หานนมัดแพ หานนฝนแสนห่า หานนปลิวหานนจน หานนโจร หานนต้นตอ หานนวังเรือบินชั้นที่สวยงามที่สุด ได้แก่ "หานนฝนแสนห่า" เพราะน้ำตกจากหน้าผาสูงชันประมาณ 100 เมตร กระแสน้ำแผ่เป็นผืนกว้างกระจายออกเป็นละอองเหมือนม่านฝน จึง

ระยะทาง 3.8 กม. บริเวณน้ำตกกรุงชิงมีที่พักและ สถานที่สำหรับเล่นแคมป์ไฟ มีร้านค้าและร้านอาหารตั้งอยู่เชิงเขา การเดินทางจากตัวเมือง ใช้เส้นทางหลวง สายนครศรีธรรมราช-พรหมคีรี (ทางหลวงหมายเลข 4016) ถึงสามแยกนาแหรง เลี้ยวซ้ายไปถึง กิ่งอำเภอหนองพิกุลแล้วเลี้ยวขวา (ทางหลวงหมายเลข 4186)

ระยะทาง 70 กม.

ท่องเที่ยวคลองกลาย

กิจกรรมท่องเที่ยวด้วยเรือยาง จัดโดย อบต.กรุงชิง อยู่หมู่ที่ 3 ตำบลกรุงชิงใกล้ กับน้ำตกกรุงชิงมีเส้นทาง ในการท่องเที่ยว 2 ระยะ คือ ปากคลองพิดำ-ลานหิน ดาน ระยะทาง 2.5 กม. ใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง ปากคลองพิดำ-บ้านทุ่งใน ระยะทาง 6 กม. ใช้เวลาประมาณ 3 ชั่วโมง ค่าบริการ 250-350 บาท /คน ติดต่อ การใช้บริการ โทร. (075) 309004 และ 01-677-3112

บทที่ 3

บริบททั่วไปของพื้นที่ศึกษา

3.1 ประวัติศาสตร์ตำบลเขาพระ

เขาพระเป็น 1 ใน 5 ตำบลของอำเภอพิบูลที่มีประวัติความเป็นมาช้านาน พิบูลเป็นอำเภอขนาดเล็ก ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัดนครศรีธรรมราช มีเนื้อที่ประมาณ 247,500 ไร่ หรือประมาณ 365 ตร.กม. ห่างจากศาลากลางจังหวัดประมาณ 93 กม. อำเภอพิบูล มีข้อสันนิษฐานเป็นสามแนวทางด้วยกัน คือ

แนวที่ 1 สันนิษฐานว่าจากคำว่า พุ่งปูล หรือที่ปูล ซึ่งหมายถึง พุ่งที่ทำปูลขาว โดยนำหินปูลจากภูเขาพระมาเผาไฟจนสุกเมื่อเย็นลงก็ได้ปูลขาวไปใช้ในงานก่อสร้าง

แนวที่ 2 สันนิษฐานว่า มาจากพิบูล ซึ่งแปลว่า สมบูรณ์หรือไพบูลย์แต่มาช่วงหลังมีการใช้อักษรคลาดเคลื่อนไปจนกลายเป็นพิบูลในที่สุด

แนวที่ 3 สันนิษฐานว่ามาจากการปูลบ้ำเหน็จความดี ความชอบ แก่แม่ทัพ นายกอง ที่ชนะศึกสงครามกับพม่า ในสมัยก่อน

ในทำเนียบข้าราชการนครศรีธรรมราช ร.ศ.1173 (พ.ศ.2354) สมัยรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้กล่าวถึง ตำแหน่งนายที่พิบูลว่ามีขุนไชยธานี นายที่พิบูล นา 600 ฝ่ายขวา มีช้างพลาย 1 ช้าง จ้างลอง 1 ธงทวน 2 หมวก 2 แหวน 2 นวม 3 ปืนกลับหลังช้าง 1 กระบอก กระสุนนิ้วกึ่งบรรดาศักดิ์ 1 กระบอก ปืนนกสับบรรดาศักดิ์ 4 กระบอก เลื่อ 4 หมวก 4 หอก เขน 10 ทวน เท้า 4 เลื่อพล 10 หอก สำหรับหลังช้าง นอกจากนี้ยังมีตำแหน่งอื่น ๆ ดังนี้

หมื่นธรรคบุรี รองที่พิบูล	นา 300
หมื่นกะเชนบุรี สมุหบัญชี	นา 200
หมื่นสารวัตร เป็นสารวัตร	นา 200
ขุนไกรธานี นายที่วัดถ้ำนรา	นา 400 ฝ่ายขวา
หมื่นเดชบุรี รองที่นาถ้ำนรา	นา 300
หมื่นสุรินทรบุรี สมุหบัญชี	นา 200
หมื่นชำนาญบุรี สมุหบัญชี	นา 200

ต่อมาในปี พ.ศ.2363 สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าให้เจ้าพระยานครศรีธรรมราช (น้อย) ปรับปรุงหัวเมืองนครศรีธรรมราชเสียใหม่ โดยเฉพาะในท้องที่รับผิดชอบกรมช้างกลางให้ปรับปรุงการปกครอง เป็น 4 หัวเมือง ประกอบด้วย

1. หัวเมืองพิบูล
2. หัวเมืองกะเปียด
3. หัวเมืองละอาย

4. หัวเมืองหลักช้าง

ในปี พ.ศ.2440 ในสมัยรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้จัดระเบียบการปกครองท้องที่เมืองนครศรีธรรมราชเสียใหม่ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ร.ศ.116 โดยแบ่งการปกครองเป็น 9 อำเภอ ประกอบด้วย

อำเภอกลางเมือง

อำเภอกลาย คือ อำเภอท่าศาลา ในปัจจุบัน

อำเภอร่อนพิบูลย์

อำเภอลำพูน

อำเภอสิชล

อำเภอทุ่งสง

อำเภอเบ็ช้ซัด คือ อำเภอปากพนัง ในปัจจุบัน

อำเภอเขาพังไกร คือ อำเภอหัวไทร ในปัจจุบัน

อำเภอฉวาง

อำเภอฉวาง ประกอบด้วย 4 ตำบลด้วยกัน คือ

ตำบลกะเปียด

ตำบลละอาย

ตำบลช้างกลาง

ตำบลพิปูน

ในเขตพื้นที่พิปูนเดิมมีด้วยกันสองแขวง คือ แขวงกะทูนและแขวงพิปูน มีหัวหน้าปกครองเรียกว่านายแขวง เป็นหัวหน้าปกครองดูแลรับผิดชอบแต่ละแขวงเท่าที่สืบทราบ มีดังนี้ คือแขวงกะทูนได้แก่

ขุนเทพอักษร เป็นนายแขวง (ต้นตระกูลลาซโรจน์)

นายก่่อม (บุตรขุนเทพอักษร)

แขวงพิปูน ได้แก่

ขุนราษฎร์ธานีนิเวศน์

ขุนไชยธานี

ต่อมาทางราชการได้เปลี่ยนแปลงและยกเลิก คำว่า “แขวง” มาใช้คำว่า “ตำบล” แทนคือตำบลกะทูน และตำบลพิปูน และเปลี่ยนตำแหน่งคำว่า “นายแขวง” มาใช้คำว่า “กำนัน” แทนตำบลกะทูนจากอดีตจนถึงปัจจุบันมี

นายกกลาง ลาซโรจน์

นายรับ ลาซโรจน์

นายหนู เสนาสวัสดิ์

หมื่นพงศ์ เพียรกิจ (คู่ย วุฒิพงศ์)

ขุนประสาธสุขนิกร (รุ่น โสคติพิย์)

นายหิศ เพชรชนะ

นายบุษ ลาชโรจน์

นายแสง รียาพันธ์

นายบุญยืน บุญประดิษฐ์

นายเมธี บุญประดิษฐ์

ตำบลพิปูน จากอดีตจนถึงปัจจุบันมีกำนันรวมทั้งสิ้น คือ

ขุนไชยธานี

ขุนพิปูนเปรมประดิษฐ์ (เมือง จงจิตร)

นายแมน จงจิตร

นายเอี่ยม ปรีชา

นายเข็ม บำเพ็ญ

นายทวี ปรีชา

นายทวี อินทรฤทธิ์

นายพันธ์ เพชรประพันธ์

นายอ้น ฤทธิ์ชัย

นายมนตรี ราชรักษ์

นายวิวัฒน์ ศรีสว่าง

ในสมัยก่อนนั้นกล่าวกันว่า ชาวพิปูนเดิมมีน้อยมาก ประกอบอาชีพไปตามสภาพภูมิศาสตร์ ทำการเกษตรแบบดั้งเดิม แต่ในระยะหลังได้มีชาวจีนจากแผ่นดินใหญ่ ลี้ภัยการเมืองประกอบกับในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ไปว่าจ้างแรงงานจากประเทศจีน มาสร้างทางรถไฟสายใต้ เมื่อเสร็จจากสร้างทางรถไฟก็ตามหาญาติที่ทำเหมืองแร่บ้างมีครอบครัวกับคนไทยบ้าง ในเขตของอำเภอพิปูนที่ปรากฏอยู่จนถึงปัจจุบันคือบริเวณต้นน้ำสองแห่งด้วยกันคือ ต้นน้ำคลองกะทูน ในเขตพื้นที่ หมู่ที่ 1,7 และหมู่ที่ 8 (ก่อนอุทกภัย) ต้นน้ำคลองดินแดงในเขตพื้นที่ หมู่ที่ 10 ต.เขาพระ

ในบริเวณต้นน้ำทั้งสองแห่งในสมัยก่อนนั้น มีการทำเหมืองแร่ ชาวจีนส่วนมากจะมาเป็นกุลิ ในเหมือง จนมีความรู้ความชำนาญในเขตพื้นที่ของตำบลเขาพระในสมัยก่อนนั้นขึ้นอยู่กับตำบลกะทูน การประสานงานติดต่อข้าราชการนั้นลำบาก ตลอดจนประชากรในพื้นที่ก็เพิ่มมากขึ้นแต่การไปติดต่อราชการที่อำเภอนั้นลำบากมาก ซึ่งในสมัยก่อนต้องเดินเท้าไปที่สถานีรถไฟห้วยปรือ และโดยสารรถไฟไปที่สถานีฉวาง อีกเส้นทางหนึ่งก็คือทางน้ำ ล่องเรือไปทางลำน้ำก็ใช้เวลาเป็นวัน ทางราชการมองเห็นว่าเขตของตำบลพิปูนและตำบลเขากะทูนมีประชากรมาก และพื้นที่ก็กว้างสมควรที่จะยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอ

อีก 75 ปีต่อมา คือ ในปี พ.ศ. 2515 ตามทางราชการได้พิจารณาเห็นว่า ท้องที่ตำบลพิปูนครวัเรียนราษฎรมากขึ้น เห็นสมควรยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอ เพื่อความสะดวกแก่การปกครองดูแลและบริการราษฎร ในที่สุดกระทรวงมหาดไทยจึงประกาศยกฐานะเป็น “กิ่งอำเภอพิปูน” จัดตั้งที่ว่าการอำเภอชั่วคราวที่หอฉันท์ ของวัดมิ่งคลาราม (วัดท้ายสำเภา) หมู่ที่ 10 ตำบลพิปูน เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2515 โดยมี ร.อ.จำลอง โอพาร เป็นปลัดอำเภอฉวาง ในขณะนั้นผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอพิปูนคนแรก ต่อมาเมื่อวันที่ 8 กันยายน 2519 กระทรวงมหาดไทยได้ยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอพิปูน โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาฉบับพิเศษ เล่มที่ 93 ตอนที่ 109 เมื่อวันที่ 8 กันยายน 2519 มีนายอำเภอสมพงศ์ ศรียะพันธุ์ เป็นนายอำเภอคนแรก แบ่งการปกครองท้องที่ ออกเป็น 5 ตำบล ด้วยกัน คือ

ตำบลพิปูน

ตำบลเขาพระ

ตำบลยางค้อม

ตำบลกะทูน

ตำบลควนกลาง

ตำบลเขาพระมีกำนันตั้งแต่ยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอจนถึงปัจจุบันด้วยกัน 3 ท่าน คือ

1. นายถ้วน บ้าง
2. นายสมพร สมทรัพย์
3. นายเสนอ ราชพิบูลย์ คนปัจจุบัน

ที่ตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ

ตั้งอยู่เลขที่ 199 หมู่ที่ 1 ตำบลเขาพระ อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช - ติดถนนทางหลวงสาย 4224 พิปูน - ห้วยปรึก ห่างจากที่ว่าการอำเภอพิปูน ประมาณ 4 กิโลเมตร

3.2. เนื้อที่

มีเนื้อที่ประมาณ 171 กว่า ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	จดตำบลนบพิตำ กิ่งอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช
ทิศใต้	จดตำบลพิปูน ตำบลยางค้อม ตำบลควนกลาง อำเภอพิปูน
ทิศตะวันออก	จดอำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช
ทิศตะวันตก	จดตำบลกะทูน อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช

บ้านนาสาร ไปรวมตัวกับแม่น้ำศรีรัฐนิคม (แม่น้ำพุมดวง) ที่อำเภอพุนพิน แล้วไหลลงสู่อ่าวบ้านดอน รวมความยาวประมาณ 200 กว่ากิโลเมตร นับเป็นแม่น้ำสายยาวที่สุดของภาคใต้

3.4 ภูมิอากาศ

ตำบลเขาพระ อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีที่ตั้งอยู่ในแถบศูนย์สูตรมีทะเลขนานอยู่ทั้งสองด้าน คือ ด้านตะวันออกมีทะเลจีนใต้และด้านตะวันตก มีทะเลอันดามันจึงได้รับอิทธิพลต่าง ๆ จากทะเลทั้งสองสลับกัน ทำให้เกิดฤดูกาลเพียง 2 ฤดูกาล คือ

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือน พฤษภาคม – ธันวาคม ในบางปีอาจจะมีถึงเดือน มกราคม

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมกราคม – เมษายน ฤดูร้อนที่ระยะสั้นจะมีเวลา ประมาณ 4 เดือน แต่ก็ไม่ถึงกับร้อนจัดเกินไป

ส่วนฤดูหนาวไม่มี

ลมมรสุม ตะวันตกเฉียงใต้พัดผ่านมหาสมุทรอินเดียและทะเลอันดามันเข้ามาในช่วงเดือน พฤษภาคม – กันยายน ทุกปี ทำให้เกิดฝนตกชุก ในภาคใต้ฝั่งตะวันตกส่วนเขตพื้นที่อำเภอพิปูน มีเทือกเขากั้นอยู่จึงทำให้ฝนตกในพื้นที่ไม่มากนัก ซึ่งชาวบ้านโดยมากเรียกฝนนี้ว่า “ฝนปลัด” ลมมรสุม ตะวันออกเฉียงเหนือพัดผ่านมหาสมุทรแปซิฟิกและทะเลจีนใต้เข้ามาในช่วงปลายเดือนตุลาคม – มกราคม ของทุกปี ทำให้เกิดฝนตกชุก ในพื้นที่ภาคใต้โดยเฉพาะในพื้นที่เขตเทือกเขาและพื้นที่เขตที่ราบ ตะวันออก ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “ฝนออก” พายุหมุนเขตร้อนเป็นลมที่เกิดจากความกดอากาศต่ำ ที่เส้นผ่าศูนย์กลางที่บริเวณไม่ต่ำกว่า 2 องศา ละติจูดก่อตัวขึ้นเหนือน่านน้ำในเขตค่อนระหว่างละติจูด 9 – 20 องศาเหนือมีลักษณะเป็น พายุดีเปรสชัน พายุโซนร้อน และพายุไต้ฝุ่น พื้นที่จังหวัด นครศรีธรรมราช เป็นพื้นที่หนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากลมพายุดังกล่าว ในช่วงเดือนตุลาคม – มกราคม เป็นบางปี

- จากสถิติอุตุนิยมวิทยา ช่วง พ.ศ.2492 – 2539 พบว่า มีพายุเคลื่อนจากอ่าวมาขึ้นฝั่งในเขตพื้นที่ของอำเภอพิปูน และอำเภอต่าง ๆ ในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราชหลายครั้งส่วนใหญ่มีกำลังแรงเป็นพายุ ดีเปรสชัน ซึ่งเป็นพายุหมุนเขตร้อนที่มีความเร็วลมสูงสุด ใกล้ศูนย์กลางที่พื้นยังไม่เกิน 34 นอต พายุนี้เคลื่อนตัวจากทะเลจีนใต้ เข้ามาก่อให้เกิดฝนตกชุกติดต่อกันหลายวัน ในช่วงเดือนตุลาคม – มกราคม ของทุกปี เป็นเหตุให้เกิดน้ำท่วมฉับพลัน และน้ำป่าไหลหลาก ในพื้นที่เขตเทือกเขาและพื้นที่ที่ราบ ตะวันออก

- ส่วนพายุโซนร้อน เป็นพายุหมุนเขตร้อน ที่มีความเร็วลมสูงสุด ใกล้ศูนย์กลางที่พื้นผิวระหว่าง 34 – 63 .นอต (63 – 117 กิโลเมตร / ชั่วโมง) พายุนี้เคลื่อนตัวจากทะเลจีนใต้เข้าและมีความเร็วเพิ่มขึ้นจนกลายเป็นพายุโซนร้อน ที่สร้างความเสียหายแก่ชีวิต และทรัพย์สินผู้คนในพื้นที่ ครั้งสำคัญได้แก่

- พายุโซนร้อน (พ.ศ.2492) ประมาณเดือนธันวาคม 2492 เกิดอุทกภัย ครั้งใหญ่

- พายุโซนร้อน แอเรียล พัดเข้าสู่พื้นที่ เมื่อวันที่ 25 – 26 ตุลาคม พ.ศ.2505 ทำให้เกิดวาตภัย ครั้งร้ายแรง และสร้างความเสียหายแก่ชีวิต และทรัพย์สินมากมาย

- พายุโซนร้อนเอนเจลา เมื่อ 22 พฤศจิกายน 2531 ก่อให้เกิดอุทกภัยครั้งร้ายแรงที่สุดในเขตตำบลเขาพระ ยังความเสียหายแก่ชีวิต และทรัพย์สิน และเรือสวนไร่นา ไม่สามารถที่จะคำนวณได้
- พายุโซนร้อน ฟอเรสต์ เมื่อ 15 พฤศจิกายน 2535 เกิดวาตภัยขึ้นอีกครั้ง แต่นี้ไม่ร้ายแรงเหมือน ปี พ.ศ. 2505

3.5 สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม

3.5.1 ประชากร

ในตำบลเขาพระ ในสมัยก่อนนั้น ชาวบ้านดั้งเดิมมีน้อยมาก มาจากพหุลึงบ้าง หนีภัยทางการเมืองมาบ้าง มาสร้างอาชีพใหม่บ้าง เห็นสภาพพื้นที่แล้วไม่กลับ ในสมัยก่อนประมาณ 100 กว่าปีมาแล้ว ในเขตของตำบลเขาพระ จะมีการทำเหมืองแร่ โดยมีบริษัทของพวกฝรั่ง จะมีคนจีนเป็นกู่ลิ ในเหมืองเสียเป็นส่วนมาก เมื่อมาทำงานอยู่นานเข้า ก็มีครอบครัวกับคนไทย จับจองพื้นที่ในการสร้างบ้านเรือน และที่ทำกินอีกสายหนึ่งเข้ามาในสมัยรัชกาลที่ 5 ในการสร้างทางรถไฟมาสู่ภาคใต้ ในสมัยนั้น คนงานมีน้อยไม่เพียงพอ จึงไปจ้างแรงงานจากประเทศจีน มาสร้างทางรถไฟจากกรุงเทพฯสู่ภาคใต้ เมื่อสร้างทางรถไฟเสร็จ บางส่วนก็กลับประเทศ แต่ก็ยังเป็นจำนวนน้อยมาก เพราะสถานการณ์ภายในประเทศจีนในสมัยนั้น มีความลำบากมาก ประชาชนซึ่งได้รับผลกระทบจากสงคราม ที่ประเทศญี่ปุ่นบุกเข้าไปทำสงครามในประเทศจีน เพื่อต้องการขยายอำนาจ หลังจากสงครามภายในประเทศแล้ว ทำให้ประชาชนลำบาก ครั้งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ไปว่าจ้างแรงงานจากประเทศจีนมาทำทางรถไฟ เมื่อเสร็จแล้วบางคนก็ตามหาญาติที่มาทำงานอยู่ในเหมืองเก่าบ้าง บางคนก็เพื่อนชักชวนให้ไปทำเหมืองแร่ด้วยกัน บางกลุ่มก็เห็นสภาพความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ ก็เล่นเรือกสวนน้ำ มาหักร้างถางพง ในการประกอบอาชีพ และมีครอบครัวในเขตพื้นที่ของตำบลเขาพระ ในสมัยก่อนมีตระกูลแซ่มักมาย เช่น แซ่ฮับ แซ่เฮ่า แซ่บ๊าง แซ่ลิ่ม เป็นต้น ต่อมาก็เปลี่ยนนามสกุลเดิมบ้าง ดัดแซ่ออกบ้าง ในปัจจุบันจะสังเกตได้จนถึงวันตรุษจีน ในเขตของพื้นที่ตำบลเขาพระ จะมีลูกหลานชาวจีนอยู่เป็นจำนวนมาก

3.6 การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน

ในสมัยก่อนการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน ส่วนมากเลือกพื้นที่ ที่เป็นที่ราบและใกล้แหล่งน้ำตั้งอยู่ห่าง ๆ กันพอสมควร พื้นที่ที่ใช้ในการเพาะปลูกจะมีมาก ส่วนการสร้างบ้านอาศัยจะเป็นเรือนไม้ยกสูงจากพื้นดินพอสมควร เพื่อป้องกันอันตราย วัสดุที่นำมาใช้ในการสร้างบ้านในสมัยนั้นจะเป็นวัสดุในพื้นที่ ซึ่งนำวัสดุที่มีอยู่ตามธรรมชาติ และเป็นไปตามฐานะของเจ้าของบ้าน ถ้าเป็นเรือนไม้หลังคาใช้สังกะสี ถือว่าเจ้าของบ้านมีฐานะ พอมีพอกิน ถ้าเป็น軒ที่ใช้ไม้ไผ่ทั้งหลัง หลังคาใช้ใบสาธุ ใบทัง ใบจากจำบ้างก็เป็นไปตามฐานะของเจ้าของบ้าน หลังจาก พ.ศ. 2531 มีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก พื้นที่ที่ใช้ในการสร้างบ้าน จะต้องคำนึงถึงความปลอดภัยจากภัยธรรมชาติ และวัสดุที่นำมาใช้ก่อสร้างบ้านเรือนก็เปลี่ยนไป รวมถึงการขยายตัวของชุมชน และการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ใน

พื้นที่ บ้านเรือนที่สร้างใหม่จึงอยู่ใกล้ ๆ กันเป็นชุมชน วัสดุที่นำมาใช้ก็เปลี่ยนไปเกือบสิ้นเชิง จากบ้านไม้ เปลี่ยนมาเป็นคอนกรีตเกือบทั้งหมด ประกอบกับไม้ต้องซื้อมาจากต่างท้องที่ ซึ่งราคาจะแพง จะมีแต่โครงสร้างบางส่วน ที่คงไว้สภาพเดิม

3.7 เส้นทางคมนาคม

ในสมัยก่อนเส้นทางการคมนาคมติดต่อกับต่างพื้นที่มี 2 เส้นทางด้วยกัน คือ

3.7.1. ทางบก ในสมัยในก่อนการเดินทางที่สำคัญและเร่งด่วนที่สุด เห็นจะไม่พ้นการใช้น้ำซึ่งถือว่าเป็นสัตว์ที่มีความสำคัญ ในการติดต่อและเดินทางในระยะไกล ๆ ในเขตตำบลเขาพระเมื่อก่อนเส้นทางที่สำคัญ คือ ห้วยปรึก – เขาสำโรง ซึ่งผ่านตำบลกะทูน การเดินเท้าต้องมีศาลาพักค้างคืน ซึ่งถือว่าเป็นเส้นทางสำคัญมาก เนื่องจากมีการนำหั่วรดจักรพลังไอน้ำมาใช้ ในการทำเหมืองแร่ที่บ้านห้วยท้อน เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2489 โดยใช้กำลังคนเดินเท้าและช้างในการลำเลียง อีกเส้นทางหนึ่งก็คือบ้านห้วยโก-นบพิคำ ในสมัยนั้นการติดต่อกันตำบลนบพิคำ ชาวบ้านเรียกว่าบ้านเขาออก เป็นเส้นอีกสายหนึ่งที่เดินทางจากบ้านห้วยโก ผ่านต้นน้ำคลองดินแดง ขึ้นทางเขาสำโรง เป็นเส้นทางที่นำเข้ามาของมาแลกเปลี่ยนกันในสมัยนั้น ซึ่งบางกลุ่มก็ต้องไปนอนค้างคืนระหว่างทาง ชาวบ้านเรียกว่า ทับ เส้นทางสายนี้ ดูตามเส้นทางเดินเท้าแล้ว บางพื้นที่เป็นร่องลึกมาก ขนาดช้างทั้งตัวเดินผ่านเกือบจะมองไม่เห็นเส้นทางที่สำคัญในสมัยก่อนนั้น ที่สำคัญส่วนมากจะเป็นที่แลกเปลี่ยนข้าวของเครื่องใช้ หรือไม้ที่เป็นสแตนรีดไฟ ในการติดต่อกับโลกภายนอก ที่สำคัญ ได้แก่

- สถานีรถไฟห้วยปรึก
- สถานีรถไฟทานพอ
- สถานีรถไฟคลองจันดี
- สถานีรถไฟฉวาง

ในเวลาต่อมา ก็ได้พัฒนาจากเส้นทางเดินเท้า มาเป็นเส้นทางที่ใช้ยานพาหนะ สัญจรไปมา จากถนนลูกรังมาเป็นถนนลาดยาง เส้นทางที่สำคัญคือ

- สาย 4224 จากสามแยกบ้านทุ่งร้อน - ห้วยปรึก
- สาย 4194 จากสี่แยกบ้านควนสงสาร – สามแยกบ้านทุ่งร้อน

- สาย 4189 สามแยกบ้านทุ่งร้อน – นบพิคำ เส้นทางสายนี้ ระยะทางยาวประมาณ 42 กิโลเมตร เป็นถนนโครงการความมั่นคงภายใน พื้นที่กองทัพบกที่ 4 หลังจากเกิดอุทกภัยภาคใต้ พ.ศ.2531 ไม่สามารถใช้นาพาหนะผ่านสายนี้ได้ เส้นทางถูกตัดขาดหลายช่วง ไม่มีการซ่อมแซม เนื่องจากการก่อสร้างถนนสายนี้ ผ่านป่าไม้ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวง ทำให้ป่าไม้ถูกทำลายเป็นอย่างมาก ทางเจ้าหน้าที่ของป่าไม้ จึงไม่เห็นด้วยในการซ่อมแซมถนนนี้

3.7.2. ทางน้ำ ในสมัยก่อนนั้น ทางน้ำถือว่าเป็นเส้นทางที่สำคัญ ในการติดต่อกับโลกภายนอก โดยเฉพาะแม่น้ำคลองดินแดง ในยุคนั้นถือว่าหัวใจหลัก ที่ใช้เป็นเส้นทางในการเดินทางออกสู่โลกภายนอก และลำเลียงผลผลิตทางการเกษตร โดยใช้เรืออ้อ ด้วยแรงคน เมื่อประมาณปี พ.ศ.2477

การล่อเรือ จากพื้นที่ตำบลเขาพระ ไปตลาดทานพอ ซึ่งถือว่าเป็นศูนย์การค้า ที่สำคัญในสมัยนั้น จะมีเรือกัญญา เป็นพาหนะที่สำคัญ ในการบรรทุกสินค้าต่าง ๆ จากพื้นที่ล่องสู่ตลาดทานพอ โดยใช้เวลาประมาณ 1 วัน ซึ่งเจ้าของเรือ จะจ้างแรงงานในพื้นที่ 2 คน เป็นผู้ล่อเรือ ซึ่งจะอยู่ที่หัวเรือ 1 คน และท้ายเรือ 1 คน โดยใช้ไม้ไผ่ เป็นไม้ล่อไปตามลำน้ำ มีค่าแรงงาน คลองละ 1 บาท 50 สตางค์

คำว่า คลองหนึ่ง ก็คือเดินทางไปกลับ ในสมัยก่อนนั้น เรือกัญญาสามารถรับผู้โดยสารได้เกือบ 20 คน ต่อหนึ่งลำ ในตอนกลับขึ้นจากตลาดทานพอ ซึ่งเป็นการล่อเรือทวนกระแสน้ำ มีความยากลำบาก และต้องใช้เวลามากขึ้น ต้องพักแรม ค้างคืนตามชายหาดริมคลอง เรือล่อกัญญาในสมัยนั้น จะมีกระแซงปกคลุมอยู่ด้านบน คล้ายหลังเพื่อป้องกันแดดและฝนตก

ในเวลาต่อมาได้มีการนำเรือยนต์ มาใช้ และพัฒนามาเป็นเรือหางยาว ที่มีความคล่องตัวสูง ที่ใช้บรรทุกสินค้า และรับส่งผู้โดยสาร ติดต่อกับศูนย์การค้าตลาดทานพอ ตำบลไม้เรียง อำเภอฉวาง การพัฒนาดนหนทางก็ดีขึ้นตามลำดับ จนสามารถใช้ได้ทุกฤดูกาล การคมนาคมทางน้ำ จึงถูกยกเลิกไป เนื่องจากลำน้ำประกอบกับลำคลองตื้นเขิน น้ำในลำคลองก็น้อยประกอบกับทางจราจรทางบกรวดเร็วกว่า การใช้เรือในการคมนาคมจึงถูกยกเลิกมาหลายปี

3.8 การศึกษา

3.8.1 การศึกษาในระบบ เขตตำบลเขาพระมีดังต่อไปนี้ คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน มี 2 แห่ง คือ

1) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนบ้านทุ่งร้อน ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลเขาพระ อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวนเด็ก 60 คน มีครูผู้ดูแลเด็ก 3 คน

2) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนหมู่บ้านจุฬารณย์พัฒนา 2 ตั้งอยู่หมู่ที่ 11 หมู่บ้านจุฬารณย์พัฒนา 2 (บ้านห้วยตริค) จำนวนเด็ก 60 คน มีครูผู้ดูแลเด็ก 3 คน

ศูนย์ทั้งสองแห่งนี้ เมื่อก่อนอยู่ในความดูแลของพัฒนาชุมชนของอำเภอพิปูน ต่อมาได้ถ่ายโอน มาอยู่ในความดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ

โรงเรียนประถมศึกษา มี 4 แห่งด้วยกัน คือ

1) โรงเรียนบ้านปากกระแนะ ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 ตำบลเขาพระ อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช

2) โรงเรียนวัดโนไไร่ ตั้งเมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2482 ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของวัดโนไไร่ ในพื้นที่หมู่ที่ 7 ตำบลเขาพระ อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช

3) โรงเรียนจุฬารณย์พิชญาคาร หรือโรงเรียนวัดห้วยโกในอคิด ตั้งเมื่อ พ.ศ. 2482 ในพื้นที่ หมู่ที่ 5 ตำบลเขาพระ หลังจากเกิดอุทกภัย ในปี พ.ศ. 2531 ได้ย้ายมาสร้างใหม่ในพื้นที่ของบ้านห้วยตริค เมื่อ พ.ศ. 2535 และเปลี่ยนชื่อจากโรงเรียนวัดห้วยโก มาเป็นโรงเรียนจุฬารณย์พิชญาคาร จนถึงปัจจุบันนี้

4) โรงเรียนวัดหน้าเขา ตั้งเมื่อปี พ.ศ.2461 ในพื้นที่หมู่ที่ 1 ตำบลเขาพระ ติดกับ ถนน 4224 พิบูล – ห้วยปริก ตรงข้ามกับที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ

- มัธยมศึกษา มี 1 แห่ง คือ โรงเรียนพิบูลสังฆรักษ์ประชาอุทิศ ตั้งเมื่อ วันที่ 17 พฤษภาคม 2516 ในเขตพื้นที่ บ้านทุ่งร้อน หมู่ที่ 3 ตำบลเขาพระ อำเภอพิบูล จ.นครศรีธรรมราช ติดกับถนนลาดยางสาย 4194 ห่างจากองค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ ประมาณ กิโลเมตรกว่า ๆ ซึ่งเป็นโรงเรียนรัฐบาลสังกัดกรมสามัญศึกษา ที่ใหญ่ที่สุดของอำเภอพิบูล

3.8.2 การศึกษานอกระบบ

การศึกษานอกระบบ เมื่อก่อนมีนักเรียนศึกษาผู้ใหญ่นอกเวลาเรียน ต่อมาก็เปลี่ยนมาเป็นระบบ ซึ่งอยู่ในความดูแลของการศึกษานอกโรงเรียน มีศูนย์ประสานงานอยู่ที่ ห้องสมุดประชาชนของ อำเภอพิบูล โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ ให้การสนับสนุนในด้านงบประมาณ ในการส่งเสริมการทำกิจกรรม และกลุ่มอาชีพในพื้นที่ ในเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อพัฒนามาเป็นอาชีพ เพื่อการแก้ไขปัญหาของชุมชนแบบยั่งยืน เช่น กลุ่มปุยหมักชีวภาพ ตั้งอยู่หมู่ที่ 9 บริเวณบ้านห้วยใหม่ มีสมาชิกประมาณ 100 คน กลุ่มเพาะเห็ดนางฟ้า หมู่ที่ 12 บ้านปลายร้อน ตำบลเขาพระ กลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนของแม่บ้าน เพื่อนำวัสดุในพื้นที่ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ และเป็นกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ในเขตพื้นที่ของตำบลเขาพระ ในปัจจุบันแต่ละหมู่บ้าน จะมีหนังสือพิมพ์อ่าน เพื่อต้องการให้ประชาชน ได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างฉับไว

3.9 สาธารณสุข

ในเขตตำบลเขาพระมีสถานอนามัย 2 แห่งด้วยกัน คือ

3.9.1. สถานอนามัยจุฬาภรณ์พัฒนา 2 เป็นสถานอนามัยซึ่งอยู่ในเขตของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 2 มีพื้นที่รับผิดชอบด้วยกัน 9 หมู่บ้าน คือ

1) บ้านหน้าเขา	หมู่ที่ 1 ตำบลเขาพระ
2) บ้านหนองบัว	หมู่ที่ 2 ตำบลเขาพระ
3) บ้านทุ่งร้อน	หมู่ที่ 3 ตำบลเขาพระ
4) บ้านห้วยโก	หมู่ที่ 5 ตำบลเขาพระ
5) บ้านไผ่เชื้อ	หมู่ที่ 8 ตำบลเขาพระ
6) บ้านห้วยใหม่	หมู่ที่ 9 ตำบลเขาพระ
7) บ้านห้วยท่อน	หมู่ที่ 10 ตำบลเขาพระ
8) บ้านห้วยตริด	หมู่ที่ 11 ตำบลเขาพระ
9) บ้านปลายร้อน	หมู่ที่ 12 ตำบลเขาพระ

มีจำนวน 1,323 ครัวเรือน จำนวนประชากรทั้งสิ้น 4,715 คน

3.9.2. สถานีอนามัยบ้านป่ากระแนะ ตั้งอยู่บ้านป่ากระแนะ หมู่ที่ 6 ตำบลเขาพระ มีพื้นที่รับผิดชอบด้วยกัน 3 หมู่บ้าน คือ

- 1) บ้านเหนือคลองกระแนะ หมู่ที่ 4 ตำบลเขาพระ
- 2) บ้านป่ากระแนะ หมู่ที่ 6 ตำบลเขาพระ
- 3) บ้านในไร่ หมู่ที่ 7 ตำบลเขาพระ

มีจำนวน 397 ครัวเรือน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 1,368 คน

ในเขตตำบลเขาพระ มีศูนย์ ศส.มช 12 แห่ง มีอาสาสมัครสาธารณสุขทุกหมู่บ้าน เพื่อช่วยเหลือชาวบ้านในชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ซึ่งในปัจจุบันทางองค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระจะสนับสนุนงบประมาณในการป้องกันโรคติดต่อ และในการทำกิจกรรม เพื่อส่งเสริมประชาชนในพื้นที่ให้มีสุขภาพแข็งแรง และมีบัตรประกันสุขภาพทุกคน ตามนโยบายของรัฐบาล

3.10 วัฒนธรรมและประเพณี

ในพื้นที่ตำบลเขาพระมีประเพณีต่าง ๆ มากมาย เช่น การทำบุญสงกรานต์ พิธีไหว้เจ้าที่เจ้าทาง การทำบุญปีใหม่ การเวียนเทียน ทำบุญเดือนสิบ การลากพระบก รำวงเวียนครก ทำบุญฉลองเจดีย์ทราย ฯลฯ ในเขตพื้นที่ตำบลเขาพระ จะมีการจัดงานอนุรักษ์ ประเพณีและวัฒนธรรมที่เก่าแก่มาช้านานและที่สำคัญ ภูเขาพระเป็นศูนย์วัฒนธรรมของอำเภอพิปูนอีกด้วย ซึ่งมีประเพณีที่สำคัญ คือ

3.10.1. การลากพระบกของอำเภอพิปูน

ประเพณีลากพระบกจะมีในช่วงฤดูแล้ง ตรงกับเดือน 5 แรม 1 ค่ำ ประเพณีนี้มีมาช้านาน ในสมัยก่อนมีอยู่ 2 วัดด้วยกัน คือ วัดยางค่อมและวัดหน้าเขา (วัดทองท่า) ลากพระบกไปที่

ปากคลองห้วยหมาก และพักค้างคืนที่นั่น 1 คืน ต่อมาเมื่อยกฐานะเป็นอำเภอ มีนายสมพงศ์ ศรียะพันธุ์ ทราบว่ามีประเพณีอันดีงาม ก็ได้ฟื้นฟูประเพณีการลากพระบก โดยได้รับอนุญาตจากพระสังฆาธิการ และเจ้าอาวาสวัดต่าง ๆ ร่วมกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตรัศมีของวัดได้จัดเรือพระ ในสมัยก่อนนั้น ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ใกล้บริเวณวัดที่ไหน ก็ไปช่วยตกแต่งเรือพระที่วัดนั้น ซึ่งใช้เวลาหลายวันทีเดียว เพื่อให้เรือพระ ที่จะลานั้นให้สวยงามที่สุด ซึ่งน่าวิเศษในพื้นที่มาดกแต่ง ในสมัยก่อนนั้นชาวบ้านมีความศรัทธาและพร้อมใจกันมาก ไม่มีเงินทองสนับสนุนจากหน่วยงานใด ๆ ทั้งสิ้น เมื่อถึงวันที่กำหนด คือ วันแรม 15 ค่ำ เดือน 4 ชาวบ้านก็จะพร้อมใจกันลากเรือพระของวัดที่อยู่บริเวณใกล้บ้านมากที่สุด โดยเริ่มออกจากวัดตั้งแต่ตอนเช้าตรู่ บางวัดก็ต้องลากเป็นระยะทางเกือบ 10 กิโลเมตร เส้นทางในสมัยนั้นยังไม่มีถนนลาดยางมีแต่ถนนลูกรัง แต่ด้วยความศรัทธาของชาวบ้านในสมัยนั้น หากได้มีความลำบากไม่ การลากเรือพระจะมีขบวนกลองยาวนำหน้า ซึ่งจะมีการร้องรำทำเพลง ในสมัยก่อนเพิ่มความสุขให้กับ ชาวบ้านที่อยู่ในขบวน ในตอนกลางคืนก็จะมีพิธีทางศาสนา และมหรสพหลายอย่างจน วันรุ่งขึ้นซึ่งเป็น วันเดือน 5 ขึ้น 1 ค่ำ หลังเที่ยงวันเป็นอันเสร็จพิธี

ซึ่งในปัจจุบันการลากพระบก ทางองค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระและองค์การบริหารส่วน จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้มองเห็นความสำคัญของประเพณีเก่าแก่ ของแต่ละพื้นที่ ที่สมควรจะอนุรักษ์ เอาไว้ โดยตั้งงบประมาณสนับสนุน การตกแต่งเรือพระของแต่ละวัด รวมถึงการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ใน พื้นที่บริเวณเชิงภูเขาพระไว้เป็นประจำทุกปี ในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนวันและเวลามาเป็นวันแรม 1 ค่ำ เดือน 5

3.10.2 การทำบุญบริเวณเชิงภูเขาพระ

ในการทำบุญบริเวณเชิงภูเขาพระ ถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญมาก ประเพณีนี้ทำมาหลายปี ในสมัย พระครูสังฆรักษ์(ทอง) ก่อนที่จะถึงวันทำบุญบริเวณเชิงภูเขาพระนั้น ท่านจะนำพระภิกษุสงฆ์ที่บวชอยู่ ในวัดหน้าเขาไปตั้งทัพ (ที่พักชั่วคราว) เพื่อที่จะพัฒนาพื้นที่บริเวณเชิงภูเขาพระ ซึ่งไม่น้อยกว่า 15 วัน

พร้อมกับชาวบ้านที่อยู่บริเวณใกล้เคียง เพื่อเตรียมที่จะรับงานทำบุญในเดือน 4 แรม 15 ค่ำ และเดือน 5 ขึ้น 1 ค่ำ โดยชาวบ้านจะขนทรายจากคลองดินแดง มากองเป็นเจดีย์ทราย บ้านละหนึ่งกองและเขียนชื่อ ปักไว้ที่กองทรายของตัวเอง จะมีทรายกองใหญ่หนึ่งกองอยู่จุดกลาง มีเสาธงทำมาจากไม้ไผ่และมีธงขาว ติดอยู่บนยอดเสา ในตอนกลางคืนของเดือน 4 แรม 15 ค่ำ นั้น จะมีจัดมหรสพ เช่น ภาพยนตร์ กลางแปลง วงดนตรีของ ปจว. บ้าง และมีการออกร้านในบริเวณงาน เมื่อถึงตอนเช้าในเดือน 5 ขึ้น 1 ค่ำ ชาวบ้านจะมาร่วมกันทำบุญโดยไม่ต้องนัดหมาย จะนำอาหารใส่ปิ่นโตมาถวายพระ ในบางปี บริเวณที่คณะกรรมการจัดไว้ สำหรับรองรับปิ่นโตของชาวบ้าน ไม่เพียงพอ ชาวบ้านในบริเวณใกล้เคียง ถือว่าเป็นการทำบุญที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของชาวดำบลเขาพระ

ในการฉลองเจดีย์ทรายนั้นชาวบ้านจะนำรูปเทียน ดอกไม้ ไปปักที่กองทรายของตัวเองจากนั้นก็จะมีสายมงคลลากผ่านกองทราย ที่อยู่ในบริเวณนั้น ไปที่รูปท่านดาชีผ้าขาวและไปที่พระสงฆ์ทำพิธี ชาวบ้านถือว่าเป็นพิธีที่ศักดิ์สิทธิ์มาก ผู้ใดที่ได้เข้าร่วมในพิธี ถือว่าเป็นการสร้างบุญบารมีให้กับตัวเอง ในเวลาต่อมาประมาณ ปี 2530 ทางราชการโดยหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ 57 กรป.กลาง ได้ส่งเครื่องจักรกล มาทำการบุกเบิกและปรับพื้นที่ พร้อมกันนั้นได้ส่งวัสดุมาช่วยในการก่อสร้าง ได้แก่ ปูนซีเมนต์ประมาณ 60 กระสอบ เพื่อพัฒนาพื้นที่ดังกล่าว ให้เป็นศูนย์วัฒนธรรมประจำอำเภอ และเป็นค่ายลูกเสือของอำเภอพิบูลย์ โดยขยายพื้นที่ ที่ใช้ในการประกอบพิธีทางศาสนาให้กว้างขึ้น ซึ่งบริเวณดังกล่าวเมื่อก่อนเป็นถ้ำ เคยมีพระพุทธรูปมากมาย ทางด้านทิศใต้ของพื้นที่ ก็จะเป็นบริเวณพื้นที่จัดมหรสพต่าง ๆ

ในปี พ.ศ.2531 ได้เกิดอุทกภัยธรรมชาติ ทำให้ประชาชนขาดที่อยู่อาศัย จึงจำเป็นที่จะต้องให้ประชาชน เข้าไปอยู่บริเวณนั้นซึ่งมีจำนวนหลายครอบครัวด้วยกัน

จากการทำบุญเชิงภูเขาพระ ด้วยความคิดและจิตศรัทธาของผู้นำชุมชน ในสมัยท่านนายอำเภอพิบูลย์อีกท่านหนึ่งก็คือ นายราช คำสมาน ร่วมกับผู้นำท้องที่และผู้นำท้องถิ่นได้คิดสร้างพระใหญ่บนภูเขาพระขึ้น เพื่อความเป็นสิริมงคลกับคนพื้นที่ ในการทำบุญเชิงภูเขาพระจึงเพิ่มสีสันขึ้นในวันทำบุญ โดยมีการนมัสการพระใหญ่บนภูเขาด้วย ซึ่งประดิษฐานอยู่บนยอดสูงสุดของภูเขาพระตั้งเด่นเป็นสง่าแก่ผู้ที่ผ่านมาสัญจรไป - มา บนถนนสาย 4224 พิบูลย์ - ห้วยปรก

3.11 ศาสนา ความเชื่อ และการเคารพนับถือ

ประชาชนในเขตตำบลเขาพระนับถือศาสนาพุทธร้อยละ 95 การเคารพนับถือพุทธศาสนานั้น เชื่อว่า จะส่งเสริมวิถีชีวิตของคนให้ดีขึ้น เชื่อในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ละเว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ในวันขึ้น 8 ค่ำ วันขึ้น 15 ค่ำ วันแรม 8 ค่ำ และวันแรม 15 ค่ำ ซึ่งถือว่าเป็นวันพระจะนำภัตตาหารไปถวายพระภิกษุสงฆ์ที่วัด และเป็นการทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลที่ตนได้กระทำในวันนั้นให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ในเขตพื้นที่ตำบลเขาพระ มีวัด / สำนักสงฆ์ รวม 4 แห่ง

วัดทองท่าหนู (วัดหน้าเขา)

วัดห้วยโก หรือวัดห้วยศรีคใหม่

วัดมณีมาวาส (วัดในไร่)

สำนักสงฆ์ห้วยโกเหนือ

แต่ละวัดมีประวัติมากมายในเรื่องปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ รวมถึงงานประเพณีต่าง ๆ ของท้องถิ่น นอกเหนือจากเรื่องของศาสนาพุทธเข้ามาเกี่ยวข้องแล้ว ยังมีเรื่องของพราหมณ์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย มีความเชื่อว่าพื้นที่แต่ละแห่งนั้น จะมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองปกป้องรักษาพื้นที่นั้นอยู่

ความเชื่อเป็นพื้นฐานของชาวบ้านทั่วไป ส่วนใหญ่เห็นพ้องกัน กับความเชื่อของชาวไทยถิ่นอื่น ๆ คือ เชื่อว่ามีอำนาจเหนือธรรมชาติ และเชื่อว่าธรรมชาติบางอย่างมีวิญญาณ สิ่งเร้นลับเหล่านี้มีส่วนสำคัญต่อการกำหนดและควบคุมชะตากรรมของตน อาจให้คุณและโทษแก่ตนได้นานา ถ้าบุคคลใดปฏิบัติชอบมีช่วยคุ้มครองหรือให้คุณ และถ้าผู้ใดมีมโนจิตเข้าหา ก็อาจจะติดต่อสื่อสารกับวิญญาณลึกลับเหล่านั้นได้ ถ้าบำเพ็ญเพียรเก่งกล้าพอ และทำอุกวิธียังสามารถบังคับวิญญาณเร้นลับที่แรงบุญด้อยกว่าให้อยู่ได้อำนาจได้อีกด้วย อำนาจเร้นลับต่าง ๆ อาจกำบังกายหรือปรากฏกายในลักษณะต่าง ๆ ได้ตามเจตนามักเรียกชื่อจิตวิญญาณเหล่านั้นต่างกันไป ซึ่งในเขตตำบลเขาพระมีหลายสถานที่ด้วยกันอาทิ เช่น

- ท่านดาชีผ้าขาว ที่สถิตย์อยู่บริเวณเชิงภูเขาพระ เชื่อว่ามีความศักดิ์สิทธิ์สามารถดลบันดาลให้ได้ตามความประสงค์

- พ่อท่านพลอย อโนโม เมื่อตอนที่ท่านยังมีชีวิตอยู่กล่าวกันว่า ท่านมีกุมารพรกับกุมารชัย คอยปกป้องรักษาคุ้มครองพื้นที่ ชาวบ้านและลูกศิษย์ลูกหากล่าวกันมาก็คือ เมื่อก่อนวัดห้วยโกมีกุฏิ 3 ชั้น ชั้นบนสุดจะมีหน้าต่างประมาณ 9 บาน เมื่อไหร่ที่หน้าต่างทั้งหมดถูกปิดในตอนเย็น ในตอนเช้าของอีกวันหนึ่งหน้าต่างจะถูกเปิดออกเกือบทุกบาน ซึ่งในตอนกลางคืนจะไม่มีใครขึ้นไปเลย ชาวบ้านเชื่อว่าชั้นบนสุดของกุฏิ 3 ชั้น นั้นเป็นที่สถิตของกุมารพร กุมารชัย

- ทวดบองหลา เป็นความเชื่อของชาวบ้าน เกี่ยวกับบองหลา (งูจงอาง) งูนี้บางตัวมีลักษณะพิเศษ คือ มีขนาดใหญ่่มาก ลำตัวมีสีขาว บางตัวมีหงอน งอกออกมาจากหัว มีอายุยืนเชื่อว่าเป็นงูที่ไม่ทำร้ายใคร เป็นงูศักดิ์สิทธิ์เรียกกันว่า ทวดบองหลา ปรากฏขึ้นที่ใดชาวบ้านจะไม่ทำร้าย ในสมัยก่อนจะ

พบมากบริเวณหนองน้ำ บึง ป่าพรุ เชื่อว่าเป็นภูเจ้าที่ มาปกป้องรักษาชาวบ้าน ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ หรือทำมาหากินในพื้นที่นั้น จะต้องมีการเซ่นไหว้ทุกปี แล้วแต่ขนบมาเอาไว้ พื้นที่ดังกล่าวที่เคยมีชาวบ้านเจอบองหลา ในบริเวณเขตตำบลเขาพระนั้นมีด้วยกันหลายพื้นที่อาทิ เช่น หนองห้วยแห้ง หมู่ที่ 9 หนองเกล็ดตรง หนองลำใน หมู่ที่ 6 ช่องไหม หมู่ที่ 10 เป็นต้น

3.12 การปกครองส่วนท้องถิ่นและภาวะผู้นำ

ตำบลเขาพระ เมื่อแยกออกมาจากอำเภอฉวาง มาเป็นกิ่งอำเภอพิปูนเป็นตำบลที่มีขนาดใหญ่มีฐานะเป็นสภาตำบล เมื่อก่อนมีผู้ทรงคุณวุฒิในสภาตำบลร่วมกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในการบริหารท้องถิ่น ซึ่งมีกำนัน ในพื้นที่เป็นประธาน ตำบลเขาพระมีกำนันมาจนถึงปัจจุบันด้วยกัน 3 ท่าน คือ

- นายถ้วน บ้าง คนแรก (ยังมีชีวิตอยู่) 2516 - 2529
- นายสมพร สมทรัพย์ (เสียชีวิตแล้ว) 2530 - 2537
- นายเสนอ ราชพิบูลย์ คนปัจจุบัน 2538 - ปัจจุบัน

กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศยกฐานะสภาตำบลเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระในราชกิจจานุเบกษา ลงวันที่ 29 มีนาคม 2539 เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระเป็น อบต. ชั้น 5 มีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่ 171 ตารางกิโลเมตรในปัจจุบันประกอบด้วย 12 หมู่บ้าน คือ

1. บ้านหน้าเขา

บ้านหน้าเขา เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของภูเขาพระ พื้นที่บางส่วน เป็นที่ธรณีสถิง มีวัดและโรงเรียนตั้งอยู่ ในสมัยก่อนพื้นที่บริเวณบ้านหน้าเขานั้น เป็นป่ารกทึบมีต้นไม้ใหญ่ ชาวบ้านนิยมฟันเรือแล้วนำไปขาย ที่ตลาดทานพอบ้าง นำไปขายที่ตลาดบ้านคอนบ้าง บางกลุ่มก็นำเรือที่ฟันจากพื้นที่บ้านหน้าเขา ล่องไปตามลำน้ำดาปี ไปสู่บ้านปากพ่องโดยออกสู่ทะเลที่อ่าวบ้านคอน โดยเลียบชายฝั่งทะเลไปจนถึงบริเวณบ้านปากพ่อง ในช่วงเวลาต่อมาได้มีการสร้างวัดและโรงเรียน ทำให้บริเวณพื้นที่ดังกล่าวกลายเป็นชุมชนและเป็นศูนย์กลางทางด้านการค้าขาย และเป็นท่าเรือที่ใช้สำหรับสัญจรไป-มา จากชุมชนขนาดเล็ก ๆ กลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีกลุ่มคนเชื้อสายชาวจีนกลุ่มหนึ่งมา ตั้งถิ่นฐานอยู่ บริเวณพื้นที่ดังกล่าว นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์กลางของความบันเทิงอีกด้วย ซึ่งมีโรงละครและโรงภาพยนตร์ ความเจริญรุ่งเรืองของชุมชนดังกล่าวต้องมาสลายตัวเมื่อปี พ.ศ. 2531 ซึ่งทำให้บ้านเรือนและสิ่งปลูกสร้างในบริเวณดังกล่าว ต้องสูญหายและพังทลายไปกับสายน้ำ จากชุมชนที่เกิดความเจริญที่สุดก็ต้องกลายเป็นชุมชนที่เจียบที่สุด บางกลุ่มได้ย้ายออกนอกพื้นที่ เพราะความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินจากธรรมชาติ ประกอบกับการตัดเส้นทางสายใหม่ ทำให้ชุมชนย้ายพื้นที่ที่อยู่อาศัยและรวมตัวกันใหม่ในบริเวณพื้นที่ของศูนย์วัฒนธรรม บริเวณเชิงภูเขาพระเป็นที่อยู่อาศัยหลังจากน้ำท่วมบ้านหน้าเขา มีพื้นที่สำคัญ คือ ภูเขาพระ ซึ่งเป็นภูเขาหินปูนตั้งอยู่เด่นเป็นสง่า ผู้คนที่อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่บ้านหน้าเขาและบริเวณใกล้เคียงเชื่อกันว่าภูเขาพระลูกนี้เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งในบริเวณภูเขาพระลูกนี้ มีผู้คนเคยพบพระพุทธรูปปางต่าง ๆ มีมาตั้งแต่สมัยไหนไม่มีใครทราบข้อมูลที่แท้จริง

แต่เชื่อว่าเป็นสถานที่สถิตของท่านดาชีฟ้าขาว ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของคนทั่วไป ในสมัยก่อนภูเขาหินปูนลูกนี้ยังเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์นานาชนิด ครั้งในเวลาต่อมามีผู้คนเขามาอาศัยมากขึ้น ทำให้สัตว์ต่าง ๆ ที่เคยอาศัยอยู่ต้องอพยพย้ายถิ่นที่อยู่ ในปัจจุบันพื้นที่ทางด้านทิศตะวันตกของภูเขา ได้มีการพัฒนาเป็นศูนย์วัฒนธรรมของอำเภอพิปูน หมู่ที่ 1 บ้านหน้าเขา เป็นชุมชนที่มีความเจริญมาก ในสมัยก่อนเป็นศูนย์กลางทางการค้า และการเดินทางไปสู่พื้นที่ต่าง ๆ บ้านหน้าเขามีสถานที่สำคัญในพื้นที่คือ

- ภูเขาพระ
- โรงเรียนวัดหน้าเขา
- วัดหน้าเขา

มีประชากรทั้งหมด 415 คน จำนวน 120 ครัวเรือน จากข้อมูล จปฐ. ปี 2551

ประชากรที่อาศัยอยู่จริง* ณ วันสำรวจแยกตามช่วงอายุ
จากผลการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (จปฐ.2) พ.ศ. 2551

บ้านหน้าเขา หมู่ที่ 01 ตำบลเขาพระ อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช

ช่วงอายุประชากร	จำนวนเพศชาย (คน)	จำนวนเพศหญิง (คน)	จำนวนรวม (คน)
น้อยกว่า 1 ปี เต็ม	1	2	3
1 ปี เต็ม – 2 ปี	2	7	9
3 ปี เต็ม – 5 ปี	4	7	11
6 ปี เต็ม – 11 ปี	14	15	29
12 ปี เต็ม – 14 ปี	6	6	12
15 ปี เต็ม – 17 ปี	4	9	13
18 ปี เต็ม – 49 ปี	96	111	207
50 ปี เต็ม – 60 ปี เต็ม	21	40	61
มากกว่า 60 ปี เต็มขึ้นไป	36	34	70
รวมทั้งหมด	184	231	415

2. บ้านหนองบัว

บ้านหนองบัว หมู่ที่ 2 เป็นชุมชนที่เก่าแก่อีกชุมชนหนึ่ง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีหนองบัวขนาดใหญ่ อยู่ในพื้นที่ติดกับถนนสาย 4224 ผ่านหน้าอบต.เขาพระ ข้ามสะพานคลองดินแดงไปประมาณ 400 เมตร ซ้ายมือเมื่อก่อนมีหนองน้ำขนาดใหญ่มีบัวหลวงขึ้นอยู่เต็มหนองน้ำ ชาวบ้านทั่วไปเรียกว่าบ้านหนองบัว เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2531 ได้เกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ทำให้พื้นที่บริเวณดังกล่าวถูกทับถมกลายเป็นที่ราบ ในปัจจุบัน ชาวบ้านใช้เป็นพื้นที่เกษตรกรรม บ้านหนองบัวมีสถานที่สำคัญ คือ บ่อน้ำร้อนที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ

จำนวนประชากรที่อาศัยอยู่จริง* ณ วันสำรวจแยกตามช่วงอายุจากผลการจัดเก็บข้อมูล ความจำเป็นพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (อปบ.2) พ.ศ.2551

บ้านหนองบัว หมู่ที่ 02 ตำบลเขาพระ อำเภอพิบูล จังหัดนครศรีธรรมราช

ช่วงอายุประชากร	จำนวนเพศชาย (คน)	จำนวนเพศหญิง (คน)	จำนวนรวม (คน)
น้อยกว่า 1 ปี เต็ม	1	-	1
1 ปีเต็ม – 2 ปี	6	3	9
3 ปีเต็ม – 5 ปี	13	8	21
6 ปีเต็ม – 11 ปี	21	13	34
12 ปีเต็ม – 14 ปี	11	13	24
15 ปีเต็ม – 17 ปี	8	14	22
18 ปีเต็ม – 49 ปี	127	123	250
50 ปีเต็ม – 60 ปีเต็ม	28	24	52
มากกว่า 60 ปีเต็มขึ้นไป	26	35	61
รวมทั้งหมด	241	233	474

3. บ้านทุ่งร้อน

บ้านทุ่งร้อน หมู่ที่ 3 เมื่อก่อนส่วนมากเป็นที่ราบเหมาะแก่การทำนา ในบริเวณดังกล่าวจะมีลำคลองไหลผ่านบ้านเรือนของประชาชนก็มีน้อย คำว่า ทุ่งร้อน เมื่อก่อนจากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ในพื้นที่เล่าให้ฟังว่า มาจากคำว่า “กระดังร้อน” สาเหตุเล่ากันว่าบริเวณพื้นที่ดังกล่าวในเดือน 4 เดือน 5 หรือประมาณเดือน มีนาคม และเมษายน จะมีลมหมุนพัดผ่านเป็นประจำ ชาวบ้านทั่วไปเรียกว่า “ลมหัวคว้น” ในบริเวณพื้นที่ดังกล่าวหลังจากเก็บเกี่ยว ชาวบ้านก็จะนำข้าวเปลือกใส่ในกระดัง ไปตากแดด ลมหมุนที่พัดผ่านมาทำให้กระดังที่ตากข้าว ลอยขึ้นบนท้องฟ้าตามความแรงของลม ทำให้กระดัง

ร้อนไปตามลักษณะของลมหมุน ชาวบ้านในพื้นที่ดังกล่าวก็เรียกกันว่า บ้านกระดังร้อน ต่อมาคำว่า
ดังร้อน ได้เพี้ยนมาเป็นทุ่งร้อนจนทุกวันนี้ ในปัจจุบันสภาพพื้นที่หลังจาก พ.ศ. 2531 ได้เปลี่ยนสภาพ
จากทุ่งนามาเป็นที่อยู่อาศัยของชุมชน จากทุ่งนาเปลี่ยนมาเป็นพื้นที่ทำสวนยางแทน ปัจจุบันบ้านทุ่งร้อน
มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 464 คน มี 134 ครัวเรือน

**จำนวนประชากรที่อาศัยอยู่จริง* ณ วันสำรวจแยกตามช่วงอายุ
จากผลการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (จปฐ.2)พ.ศ.2551**

บ้านทุ่งร้อน หมู่ที่ 03 ตำบลเขาพระ อำเภอพิบูล จังหวัดนครศรีธรรมราช

ช่วงอายุประชากร	จำนวนเพศชาย (คน)	จำนวนเพศหญิง (คน)	จำนวนรวม (คน)
น้อยกว่า 1 ปี เต็ม	2	-	2
1 ปี เต็ม – 2 ปี	6	5	11
3 ปี เต็ม – 5 ปี	6	5	11
6 ปี เต็ม – 11 ปี	18	9	27
12 ปี เต็ม – 14 ปี	10	10	20
15 ปี เต็ม – 17 ปี	14	12	26
18 ปี เต็ม – 49 ปี	139	110	249
50 ปี เต็ม – 60 ปี เต็ม	33	27	60
มากกว่า 60 ปี เต็มขึ้นไป	25	33	58
รวมทั้งหมด	253	211	464

4. บ้านเหนือคลองระแนะ

บ้านเหนือคลองระแนะ หมู่ที่ 4 เป็นชุมชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณต้นน้ำลำธารของคลอง
ระแนะ ซึ่งเป็นลำคลองที่กั้นระหว่างพื้นที่ตำบลพิบูล กับพื้นที่ตำบลเขาพระพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ติดกับ
อุทยานและเขตป่าสงวน ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญ และมีน้ำตกที่เกิดจากธรรมชาติที่สวยงาม
คือน้ำตกกระแนะ ซึ่งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาลง

ปัจจุบันหมู่ที่ 4 บ้านเหนือคลองระแนะ มีจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่จริงตามการสำรวจ
ข้อมูล จปฐ. มีจำนวน 193 คน จำนวน 57 ครัวเรือน

**จำนวนประชากรที่อาศัยอยู่จริง* ณ วันสำรวจแยกตามช่วงอายุ
จากผลการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (จปฐ.2) พ.ศ.2551**

บ้านเหนือคลอง หมู่ที่ 04 ตำบลเขาพระ อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช

ช่วงอายุประชากร	จำนวนเพศชาย (คน)	จำนวนเพศหญิง (คน)	จำนวนรวม (คน)
น้อยกว่า 1 ปี เต็ม	1	-	1
1 ปีเต็ม – 2 ปี	2	1	3
3 ปีเต็ม – 5 ปี	1	2	3
6 ปีเต็ม – 11 ปี	7	6	13
12 ปีเต็ม – 14 ปี	2	8	10
15 ปีเต็ม – 17 ปี	1	7	8
18 ปีเต็ม – 49 ปี	55	45	100
50 ปีเต็ม – 60 ปีเต็ม	3	4	7
มากกว่า 60 ปีเต็มขึ้นไป	11	12	23
รวมทั้งหมด	83	85	168

5. บ้านห้วยโก

บ้านห้วยโก หมู่ที่ 5 ในสมัยก่อนการตั้งชื่อพื้นที่ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นห้วย, หนอง, คลอง, บึง ซึ่งจะเป็นจุดเด่นและจำได้ง่ายในสมัยนั้น คำว่า ห้วยโก มาจากลำห้วยสายหนึ่ง ที่มีน้ำไหลมาบรรจบกับ คลองดินแดง ซึ่งบริเวณที่มีน้ำไหลมาบรรจบกับคลองดินแดง พื้นที่บริเวณดังกล่าวมีต้นตะโกนา ขึ้นอยู่หลายต้น ต่อมาในพื้นที่แห่งนี้ได้มีการ สร้างโรงเรียน สร้างวัด และเป็นที่สร้างบ้านเรือนของประชาชน จนมีความเจริญกลายเป็นชุมชน และตลาดขนาดใหญ่ มีโรงพยาบาลนคร ชาวบ้านทั่วไปเรียกบริเวณพื้นที่นี้ว่า บ้านห้วยโก ติดปากกันมาตลอด ปัจจุบันบ้านห้วยโกหมู่ที่ 5 มีจำนวนประชากร 221 คน มี 69 ครัวเรือน

**จำนวนประชากรที่อาศัยอยู่จริง* ณ วันสำรวจแยกตามช่วงอายุ
จากผลการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (จปฐ.2) พ.ศ.2551**

บ้านห้วยโก หมู่ที่ 05 ตำบลเขาพระ อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ช่วงอายุประชากร	จำนวนเพศชาย (คน)	จำนวนเพศหญิง (คน)	จำนวนรวม (คน)
น้อยกว่า 1 ปี เต็ม	-	1	1
1 ปีเต็ม – 2 ปี	-	-	-
3 ปีเต็ม – 5 ปี	3	4	7
6 ปีเต็ม – 11 ปี	10	10	20
12 ปีเต็ม – 14 ปี	7	7	14
15 ปีเต็ม – 17 ปี	3	7	10
18 ปีเต็ม – 49 ปี	62	56	118
50 ปีเต็ม – 60 ปีเต็ม	16	10	26
มากกว่า 60 ปีเต็มขึ้นไป	9	16	25
รวมทั้งหมด	110	111	221

6. บ้านป่ากระแนะ

บ้านป่ากระแนะ หมู่ที่ 6 ตำบลเขาพระ เป็นหมู่ที่อยู่ติดกับลำคลองกระแนะ และเป็นจุดที่คลองกระแนะกับคลองใหญ่มาบรรจบกันเลยทำให้ชาวบ้านในสมัยก่อนเรียกกันว่าปากคลองกระแนะ แต่ต่อมาชาวบ้านในสมัย ปัจจุบันมักจะใช้คำสั้น ๆ และมีความหมาย ซึ่งสามารถเข้าใจกันง่ายตามนิสัยของชาวบ้านในภาคใต้ มาเป็น บ้านปากกระแนะ เสียเป็นส่วนใหญ่ บ้านป่ากระแนะมีสถานที่สำคัญ คือ

- โรงเรียนบ้านป่ากระแนะ ซึ่งเป็นโรงเรียนประถมศึกษา
- อนามัยบ้านป่ากระแนะ เป็นอนามัยที่ตั้งขึ้นหลังจากอุทกภัย ในปี พ.ศ. 2531

นอกจากนี้บ้านป่ากระแนะ ยังมีหนองน้ำที่สำคัญก็ คือ หนองน้ำเก็ดตรง และหนองน้ำลำใน ในสมัยก่อนผู้เฒ่า ผู้แก่ในพื้นที่เล่าให้ฟังว่า หนองน้ำทั้ง 2 แห่งนี้ จะมีงูบองหลาขนาดใหญ่ มากจะพบในวันพระ ซึ่งจะปรากฏให้เห็นเป็นประจำ ชาวบ้านทั่วไปในบริเวณนี้เรียกกันว่า เทวดาหนองเก็ดตรง ปัจจุบันบ้านป่ากระแนะ หมู่ที่ 6 ตำบลเขาพระ มีจำนวนประชากร 447 คน มี 134 ครัวเรือน

**จำนวนประชากรที่อาศัยอยู่จริง* ณ วันสำรวจแยกตามช่วงอายุ
จากผลการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (อปบ.2) พ.ศ.2551**

บ้านป่ากระแนะ หมู่ที่ 06 ตำบลเขาพระ อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ช่วงอายุประชากร	จำนวนเพศชาย (คน)	จำนวนเพศหญิง (คน)	จำนวนรวม (คน)
น้อยกว่า 1 ปี เต็ม	-	1	1
1 ปีเต็ม – 2 ปี	1	1	2
3 ปีเต็ม – 5 ปี	5	11	16
6 ปีเต็ม – 11 ปี	16	17	33
12 ปีเต็ม – 14 ปี	12	12	24
15 ปีเต็ม – 17 ปี	15	15	30
18 ปีเต็ม – 49 ปี	114	79	198
50 ปีเต็ม – 60 ปีเต็ม	24	33	57
มากกว่า 60 ปีเต็มขึ้นไป	42	49	91
รวมทั้งหมด	229	218	447

7. บ้านในไร่

บ้านในไร่ หมู่ที่ 7 ตำบลเขาพระ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบเหมาะแก่การเพาะปลูกในสมัยก่อน การเพาะปลูกพืชไร่ นิยมทำกันมากหลังจากหักร้างถางพง และจุดไฟเผา เพื่อเคลียร์พื้นที่ จากนั้นก็จะนำพืช ผักไปปลูกในพื้นที่ เชื่อกันว่าจุดไหนที่มีการเผาไหม้มาก การปลูกพืชจะงอกงามดี พื้นที่บริเวณแถบนี้มีการทำไร่กันเยอะมาก เลยทำให้ชาวบ้านทั่วไปเรียกพื้นที่นี้ว่าบ้านในไร่ สถานที่สำคัญของบ้านในไร่ก็คือ

- วัดฉัณฐิมาวาส หรือว่าวัดบ้านในไร่ เป็นวัดหนึ่งที่อยู่ในเขตตำบลเขาพระ ซึ่งชุมชนในบริเวณใกล้เคียงจะใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาในวันสำคัญ

- โรงเรียนวัดบ้านในไร่ ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของวัดเป็นโรงเรียนประถมศึกษาอีกแห่งหนึ่งของตำบลเขาพระ ปัจจุบันบ้านในไร่ หมู่ที่ 7 ตำบลเขาพระ มีประชากร 729 คน มี 206 ครัวเรือน

จำนวนประชากรที่อาศัยอยู่จริง* ณ วันสำรวจแยกตามช่วงอายุ
จากผลการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (จปฐ.2)พ.ศ.2551

บ้านโนไร่ หมู่ที่ 07 ตำบลเขาพระ อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ช่วงอายุประชากร	จำนวนเพศชาย (คน)	จำนวนเพศหญิง (คน)	จำนวนรวม (คน)
น้อยกว่า 1 ปี เต็ม	1	3	4
1 ปีเต็ม – 2 ปี	4	4	8
3 ปีเต็ม – 5 ปี	9	8	17
6 ปีเต็ม – 11 ปี	33	30	63
12 ปีเต็ม – 14 ปี	15	19	34
15 ปีเต็ม – 17 ปี	19	11	30
18 ปีเต็ม – 49 ปี	193	183	376
50 ปีเต็ม – 60 ปีเต็ม	37	43	80
มากกว่า 60 ปีเต็มขึ้นไป	52	65	117
รวมทั้งหมด	363	366	729

8. บ้านไสเชื้อ

บ้านไสเชื้อ หมู่ที่ 8 พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบติดกับลำคลองดินแดง ในสมัยก่อนพื้นที่บริเวณดังกล่าว จะมีมะเขื่อนมขึ้นเยอะมาก ชาวบ้านในพื้นที่นำผลของมะเขื่อนมที่ยังอ่อน ๆ มาต้มเป็นผักในการประกอบอาหาร เลยทำให้ชาวบ้านทั่วไปเรียกบริเวณนี้ว่า **ทุ่งไสเชื้อ** ในปัจจุบันนี้พื้นที่ดังกล่าวอยู่ในบริเวณอ่างเก็บน้ำคลองดินแดง ชาวบ้านบางส่วนที่เหลืออยู่ในพื้นที่ ที่ไม่พอพอกนอกพื้นที่จะตั้งบ้านเรือนอยู่ทางด้านทิศตะวันตก ของอ่างเก็บน้ำคลองดินแดงสถานที่สำคัญที่มีอยู่ตามธรรมชาติก็คือ คลองผวนซึ่งเป็นเขตแดนกันเขตหมู่บ้านระหว่างหมู่ที่ 9 พื้นที่บริเวณคลองผวนเป็นเขตต้นน้ำลำธาร ในสมัยก่อนนั้นมี นายสร ทินกร ได้เป็นผู้อนุรักษ์ และเป็นแกนนำชาวบ้านในการปกป้องป่าบริเวณนี้ เพื่อสงวนไว้ให้กับอนุชนในรุ่นหลังต่อไป บริเวณต้นน้ำลำธารมีธรรมชาติที่สวยงามอยู่ในพื้นที่ คือ น้ำตกหอนานต้นไทร และหอนาน ๆ ต่างอีกมากมายไปจนถึง น้ำตกช่องเขา

ในปัจจุบันบ้านไสเชื้อ หมู่ที่ 8 มีจำนวนประชากร 116 คน มี 33 ครัวเรือน

**จำนวนประชากรที่อาศัยอยู่จริง* ณ วันสำรวจแยกตามช่วงอายุ
จากผลการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (อปบ.2)
พ.ศ.2551**

บ้านไสเชื้อ หมู่ที่ 08 ตำบลเขาพระ อำเภอพิบูล จังหวัดนครศรีธรรมราช

ช่วงอายุประชากร	จำนวนเพศชาย (คน)	จำนวนเพศหญิง (คน)	จำนวนรวม (คน)
น้อยกว่า 1 ปี เต็ม	2	-	2
1 ปีเต็ม – 2 ปี	-	-	-
3 ปีเต็ม – 5 ปี	3	2	5
6 ปีเต็ม – 11 ปี	2	2	4
12 ปีเต็ม – 14 ปี	1	1	2
15 ปีเต็ม – 17 ปี	3	5	8
18 ปีเต็ม – 49 ปี	34	27	61
50 ปีเต็ม – 60 ปีเต็ม	13	11	24
มากกว่า 60 ปีเต็มขึ้นไป	6	4	10
รวมทั้งหมด	64	52	116

9. บ้านห้วยใหม่

บ้านห้วยใหม่ หมู่ที่ 9 เป็นชื่อที่เพ็งตั้งขึ้นมา หลังจากแยกการปกครองมาจากอำเภอฉวาง ซึ่งในบริเวณพื้นที่ดังกล่าว มีชื่อลำห้วยต่าง ๆ ที่ชาวบ้านในชุมชนมีการตั้งชื่อและเรียกกันมาช้านาน แต่เมื่อแยกหมู่บ้านใหม่ ซึ่งมีลำห้วยสายหนึ่งผ่านพื้นที่ของหมู่บ้านเลยทำให้เรียกกันว่า **บ้านห้วยใหม่** ในบริเวณพื้นที่ หมู่ที่ 9 บ้านห้วยใหม่ มีหนองน้ำขนาดใหญ่เรียกว่า **หนองห้วยแห้ง** ซึ่งในสมัยก่อนนั้น ชาวบ้าน มักจะพบเห็นงูใหญ่เป็นประจำ เชื่อว่าเป็นงูที่พิทักษ์รักษาพื้นที่หนองน้ำแห่งนี้ ชาวบ้านในพื้นที่และบริเวณใกล้เคียง เคยประสบกับเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดมาก่อนหลายครั้ง และคลั่งคลั่งให้เกิดในสิ่งที่มนุษย์ไม่สามารถกระทำได้เลย เรียกกันว่า **เทวดาหนองห้วยแห้ง** ในปัจจุบันหนองน้ำบริเวณดังกล่าวได้มีการขุดและปรับปรุงให้เป็นสระน้ำ เป็นสถานที่เพาะเลี้ยงปลาน้ำจืด บ้านห้วยใหม่ หมู่ที่ 9 ปัจจุบันมีประชากร 444 คน มี 121 ครัวเรือน

**จำนวนประชากรที่อาศัยอยู่จริง* ณ วันสำรวจแยกตามช่วงอายุ
จากผลการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (อปบ.2)
พ.ศ.2551**

บ้านห้วยใหม่ หมู่ที่ 09 ตำบลเขาพระ อำเภอพิบูล จังหวัดนครศรีธรรมราช

ช่วงอายุประชากร	จำนวนเพศชาย (คน)	จำนวนเพศหญิง (คน)	จำนวนรวม (คน)
น้อยกว่า 1 ปี เต็ม	2	1	3
1 ปีเต็ม – 2 ปี	5	4	9
3 ปีเต็ม – 5 ปี	4	16	20
6 ปีเต็ม – 11 ปี	18	16	34
12 ปีเต็ม – 14 ปี	12	8	20
15 ปีเต็ม – 17 ปี	15	9	24
18 ปีเต็ม – 49 ปี	125	113	238
50 ปีเต็ม – 60 ปีเต็ม	12	27	39
มากกว่า 60 ปีเต็มขึ้นไป	30	27	57
รวมทั้งหมด	223	221	444

10. บ้านห้วยท่อน

บ้านห้วยท่อย หมู่ที่ 10 เป็นชุมชนที่มีประวัติความเป็นมาช้านาน ซึ่งในสมัยก่อนนั้นพื้นที่ดังกล่าวสองข้างคลองมีต้นกระท่อนมาก เลยทำให้ชาวบ้านเรียกพื้นที่นี้ตามจุดเด่น ตามที่ต้นกระท่อนขึ้นอยู่มาก ว่าบ้านห้วยท่อน

ในสมัยก่อนเป็นร้อยกว่าปีผ่านมาแล้ว บ้านห้วยท่อนเป็นพื้นที่สำคัญในการเข้ามาของคนจีน ที่เข้ามาเป็นกสิในเหมืองแร่ครั้งแรก แล้วก็จับจองพื้นที่ในการทำมาหากินและสร้างครอบครัว การทำเหมืองแร่บ้านห้วยท่อน มีประวัติความเป็นมาหลายชั่วอายุคน จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ในพื้นที่เล่าให้ฟังว่า ในบริเวณเขตพื้นที่ของตำบลเขาพระในสมัยก่อนนั้น ชาวบ้านไม่ค่อยจะมีรายได้ ส่วนใหญ่จะมีอาชีพเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ แต่เมื่อมีการทำเหมืองแร่ ชาวบ้านก็เลยไปทำงานที่เหมืองแร่กันเป็นจำนวนมาก บางคนก็หาแร่ แล้วก็ไปขายที่นั่น

เมื่อประมาณปี พ.ศ .2489 ได้มีการนำหัวรถจักรพลังไอน้ำมาใช้ ในการทำเหมืองแร่ โดยใช้กสิในเหมือง ไปนำมาจากสถานีรถไฟห้วยปรือมาใช้ในเหมืองแร่แห่งนี้ การทำเหมืองแร่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ในการลำเลียงแร่ออกสู่ภายนอก ต้องใช้วัวลากเกวียนนำไปสู่ท่าเรือที่อยู่ใกล้ ๆ แล้วขนส่งโดยทางเรือไปสู่ตลาดทานพอ เพื่อขึ้นไปที่สถานีรถไฟ

การทำเหมืองแร่ที่บ้านห้วยท้อน เมื่อมาถึงระยะหนึ่งก็ได้นำตัวรถจักรกลับไป โดยนำเรือัญญา สองลำมาเทียบท่ากันพอประมาณ แล้วเอาแผ่นกระดานมาเรียบเพื่อทำเป็นแพ ให้หัวรถจักรลงบนแพ แล้วล่องลงไปตามแม่น้ำลำคลองสู่ตลาดทอนพอ หลังจากนั้นมา การทำเหมืองแร่ที่บ้านห้วยท้อนก็หยุด การดำเนินการ เมื่อปี พ.ศ. 2531 พื้นที่บริเวณดังกล่าว ได้รับความเสียหายบางส่วน หลังจากนั้นมีการ ปิดอ่างเก็บน้ำในพื้นที่ เหลือพื้นที่บางส่วนอยู่กลายเป็นที่อยู่ของชุมชน

ในปัจจุบันบ้านห้วยท้อน หมู่ที่ 10 มีประชากรอาศัยอยู่ 656 มี 205 ครัวเรือน ตามข้อมูล จปฐ. ปี 2551

จำนวนประชากรที่อาศัยอยู่จริง* ณ วันสำรวจแยกตามช่วงอายุ
จากผลการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (จปฐ.2) พ.ศ.2551

บ้านห้วยท้อน หมู่ที่ 10 ตำบลเขาพระ อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ช่วงอายุประชากร	จำนวนเพศชาย (คน)	จำนวนเพศหญิง (คน)	จำนวนรวม (คน)
น้อยกว่า 1 ปี เต็ม	3	9	12
1 ปีเต็ม – 2 ปี	6	3	9
3 ปีเต็ม – 5 ปี	17	12	29
6 ปีเต็ม – 11 ปี	32	34	66
12 ปีเต็ม – 14 ปี	25	24	49
15 ปีเต็ม – 17 ปี	20	15	35
18 ปีเต็ม – 49 ปี	161	163	324
50 ปีเต็ม – 60 ปีเต็ม	38	31	69
มากกว่า 60 ปีเต็มขึ้นไป	27	36	63
รวมทั้งหมด	329	327	656

11. **บ้านจุฬารณพัฒนา 2 (บ้านห้วยตริค)** หมู่ที่ 11 เป็นชุมชนที่ตั้งขึ้นเพื่อฟื้นฟู สภาพแวดล้อมและชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎรผู้ประสบอุทกภัย เมื่อวันที่ 21 - 22 พฤศจิกายน 2531 โดยองค์ประธานสถาบันวิจัยจุฬารณ ศ.ดร.สมเด็จเจ้าฟ้าจุฬารณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ชุมชนบ้านจุฬารณพัฒนา 2 เดิมอยู่ในเขตการปกครองของหมู่ที่ 1 ตำบลเขาพระ อำเภอพิบูลย์ จังหวัด นครศรีธรรมราช ได้แบ่งเขตการปกครองเป็นหมู่ที่ 11 ตำบลเขาพระ อำเภอพิบูลย์ จังหวัด นครศรีธรรมราช เมื่อ พ.ศ.2534 ในปัจจุบันมีประชากรอาศัยอยู่ 1,394 คน มี 278 ครัวเรือน ตาม ข้อมูล จปฐ. ปี 2551

**จำนวนประชากรที่อาศัยอยู่จริง* ณ วันสำรวจแยกตามช่วงอายุ
จากผลการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (จปฐ.2)**

พ.ศ.2551

บ้านห้วยศรีครีต หมู่ที่ 11 ตำบลเขาพระ อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ช่วงอายุประชากร	จำนวนเพศชาย (คน)	จำนวนเพศหญิง (คน)	จำนวนรวม (คน)
น้อยกว่า 1 ปี เต็ม	6	2	8
1 ปีเต็ม – 2 ปี	25	27	52
3 ปีเต็ม – 5 ปี	20	36	56
6 ปีเต็ม – 11 ปี	63	42	105
12 ปีเต็ม – 14 ปี	34	33	67
15 ปีเต็ม – 17 ปี	38	17	55
18 ปีเต็ม – 49 ปี	384	370	754
50 ปีเต็ม – 60 ปีเต็ม	68	84	152
มากกว่า 60 ปีเต็มขึ้นไป	59	86	145
รวมทั้งหมด	697	697	1394

12. บ้านปลายร่อน

บ้านปลายร่อน หมู่ที่ 12 คำว่า “ปลายร่อน” เป็นลำห้วยสายหนึ่งซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่ หมู่ที่ 3 ของตำบลเขาพระ แต่ต่อมาทางผู้นำท้องถิ่นเห็นว่าพื้นที่ของหมู่ที่ 3 มีประชากรมาก และพื้นที่ กว้างขวางแก่การดูแล ได้อย่างทั่วถึง จึงแบ่งออกเป็นหมู่ที่ 12 เมื่อ 10 กันยายน 2546

ปัจจุบันบ้านปลายร่อนมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 724 คน จำนวน 229 ครัวเรือน

**จำนวนประชากรที่อาศัยอยู่จริง* ณ วันสำรวจแยกตามช่วงอายุ
จากผลการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (จปฐ.2)**

พ.ศ.2551

บ้านปลายร่อน หมู่ที่ 12 ตำบลเขาพระ อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ช่วงอายุประชากร	จำนวนเพศชาย (คน)	จำนวนเพศหญิง (คน)	จำนวนรวม (คน)
น้อยกว่า 1 ปี เต็ม	2	3	5
1 ปีเต็ม – 2 ปี	12	13	25
3 ปีเต็ม – 5 ปี	16	8	24
6 ปีเต็ม – 11 ปี	31	29	60
12 ปีเต็ม – 14 ปี	17	11	28
15 ปีเต็ม – 17 ปี	13	12	25
18 ปีเต็ม – 49 ปี	175	173	348
50 ปีเต็ม – 60 ปีเต็ม	46	50	96
มากกว่า 60 ปีเต็มขึ้นไป	50	63	113
รวมทั้งหมด	362	362	724

ตำบลเขาพระเมื่อยกฐานะแยกเป็นตำบล ก็ใช้สภาตำบลซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณโรงเรียนวัดหน้าเขา มีกำนัน 3 ท่านด้วยกัน คือ

- นายถ้วน บ้าง
- นายสมพร สมทรัพย์
- นายเสนอ ราชพิบูลย์

จากสภาตำบลยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2539 ตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทย ในการกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่น โดยมีผู้ใหญ่บ้านและสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนในพื้นที่ ใช้พื้นที่ของธรณีสงฆ์ ซึ่งอยู่ในความดูแลของวัดทองท่าหนู (วัดหน้าเขา) สร้างเป็นสำนักงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ โดยมีประธานฝ่ายบริหารตามลำดับดังต่อไปนี้คือ

- นายเสนอ ราชพิบูลย์ โดยตำแหน่ง
- นายวุฒิชัย ถวาย มาจากการเลือกของสมาชิก
- นายชวลิต สิทธิฤทธิ์ มาจากการเลือกของประชาชน เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2547 ถึง 24 กรกฎาคม 2551
- นายพยุ่ง สมทรัพย์ 21 ตุลาคม 2551

ในปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ มี 12 หมู่บ้าน มีสมาชิกสภาองค์การบริหารทั้งหมด 24 คน โดยแต่ละหมู่บ้านมีประธานประชาคม และคณะกรรมการเป็นผู้พิจารณาและทำแผนในแต่ละหมู่บ้าน ตลอดจนเรียงลำดับความสำคัญของโครงการ ก่อนที่จะส่งให้องค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดทำแผนพัฒนาต่อไป

3.12.1 ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

ในเขตพื้นที่ของตำบลเขาพระ ถึงแม้ว่าพื้นที่จะมีมากแต่การสร้างบ้านเรือน ยังอยู่กัน ในระบบเครือญาติ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในสมัยก่อนนั้นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันถือว่าเป็นจุดสำคัญที่สุดประชากรก็มีน้อย จึงมีความรักใคร่กันมาก หลังจากปี 2531 ทำให้สภาพพื้นที่เปลี่ยนไป ความโลภและการเห็นแก่ตัวมีมาก การขยายตัวของชุมชนก็มีความขึ้น

ปัญหาความขัดแย้งและการช่วยเหลือ การขยายตัวของชุมชนและความเจริญทางเทคโนโลยี ทำให้เกิดการเห็นแก่ตัว ไม่มีจิตใจโอบอ้อมอารีเหมือนอย่างสมัยก่อน ตลอดจนถึงบางกรณีมีปัญหาระหว่างญาติพี่น้องด้วยกัน ที่สำคัญที่สุดก็คือ ระหว่างภาครัฐกับประชาชน

ระเบียบ ข้อปฏิบัติ มีการออกกฎระเบียบ เพื่อใช้ร่วมกัน ในการดูแลทรัพยากรพื้นที่ทำกินในเขตอุทยานแห่งชาติ เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า เขตป่าสงวนแห่งชาติ ปัญหาการรวมกลุ่มที่คณะกรรมการไม่มีความโปร่งใสก่อให้เกิดความขัดแย้งและแตกแยกในชุมชนร่วมกัน อาทิเช่น ห้ามเลี้ยงปลาในกระชัง บริเวณอ่างเก็บน้ำคลองดินแดง การดูแลทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ให้เกิดความยั่งยืนและนำมาใช้ในเชิงอนุรักษ์ เช่น การปลูกป่าบริเวณคลองผวน เมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2549 โดยชาวบ้านและผู้นำชุมชน ช่วยกันอนุรักษ์ป่าสองฝั่งลำคลองและห้ามตัดไม้ตลอดแนว

การจัดการความขัดแย้ง ในอดีตความขัดแย้งไม่ค่อยจะมีสักเท่าไร แต่เมื่อความเจริญเข้ามาแทนที่เพิ่มความสะดวก สบายมากขึ้น การพัฒนาจิตใจไม่เหมือนเทคโนโลยีกลับสวนทางกันในชุมชนปัจจุบันมีมากขึ้น แต่ในระดับหมู่บ้าน ก็มีคณะกรรมการของหมู่บ้านเป็นผู้พิจารณาในขั้นต้น และผ่านกำนัน แล้วรายงานทางอำเภอเป็นลำดับ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องสำคัญที่สุดในการปกครอง

3.13 ทรัพยากรธรรมชาติและการจัดการ

3.13.1 พื้นดิน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท เช่น

- พื้นที่ป่าเขา ลักษณะเป็นดินร่วนปนทราย หน้าดินลึก มีความอุดมสมบูรณ์ของดินมากเหมาะแก่การปลูกยางพารา ไม้ผล และพืชเศรษฐกิจ อื่น ๆ
- พื้นที่ราบ ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย ดินล่างเป็นดินร่วนปนดินเหนียว การระบายน้ำ และความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ เหมาะแก่การทำนา ปลูกพืชไร่ และปลูกผลไม้
- ความเสื่อมโทรม สาเหตุมาจากการใช้ปุ๋ยเคมีและยาปราบวัชพืช แต่ในปัจจุบัน มีการรณรงค์ให้ใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพ ตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียง

- การถือครองสิทธิในพื้นที่ พื้นที่ราบส่วนใหญ่ จะมีเอกสารสิทธิที่ทางราชการออกให้ถูกต้องตามกฎหมาย แต่ที่เป็นพื้นที่ป่าเขานั้น มีการจับจองมาตั้งแต่บรรพบุรุษ และเป็นมรดกตกทอดมายังลูกหลาน พื้นที่ประเภทนี้ไม่มีเอกสารสิทธิที่ทางราชการออกให้ การถือครองสิทธิจะเป็นคนในพื้นที่เสียเป็นส่วนใหญ่

3.13.2 พื้นน้ำ

- แหล่งน้ำ ในพื้นที่ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ มีมากมายเพราะพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ และเป็นต้นกำเนิดต้นน้ำตาปีแต่การจัดการ ในการนำมาใช้ประโยชน์ยังไม่เป็นระบบ และดำเนินการอย่างจริงจัง แหล่งน้ำที่มีตามพื้นที่ราบมีอยู่ด้วยกันหลายแหล่งอาทิ เช่น

- อ่างเก็บน้ำคลองดินแดง เป็นอ่างเก็บน้ำที่สร้างขึ้นตามโครงการพระราชดำริ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหลังจากเกิดอุทกภัย เมื่อปลายเดือนพฤศจิกายน 2531 ในเขตพื้นที่ของตำบลเขาพระ ทำให้ราษฎรจำนวนมากต้องเสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บล้มป่วยอีกทั้งทรัพย์สิน เช่น บ้านเรือน และพื้นที่เพาะปลูกของราษฎร รวมหลายหมู่บ้านได้รับความเสียหายอย่างหนัก ซึ่งหน่วยงานราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และรับผิดชอบในการช่วยเหลือได้ระดมกำลังเข้าช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน และวางแผนแก้ไขปัญหาดูทกภัยลักษณะดังกล่าว มิให้เกิดขึ้นในอนาคตอีก โดยการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองดินแดง ในปัจจุบันอ่างเก็บน้ำแห่งนี้ยังเป็นแหล่งเพาะเลี้ยงปลาน้ำจืดขนาดใหญ่ เมื่อเดือนมิถุนายน 2549 มีการปล่อยปลาบึก ประมาณ 900 กว่าตัว

- ผลกระทบและการเปลี่ยนแปลง เป็นการตัดวงจรชีวิตของปลาน้ำจืดที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ซึ่งไม่สามารถผ่านประตูน้ำที่มีความสูงชัน และความแรงของน้ำมาก ทำให้ปลาน้ำจืดบางชนิดสูญพันธุ์ไปแล้วประกอบการขยายตัวของชุมชนที่เพิ่มขึ้น

- ในบางพื้นที่ที่กั้นน้ำที่มีอยู่ตามธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ในการอุปโภคบริโภค และใช้ในการเกษตรกรรม นอกจากนี้บางพื้นที่ยังมีสระน้ำที่ขุดพื้นที่ของสาธารณะประโยชน์ ซึ่งอยู่ในการควบคุมดูแลของคณะกรรมการหมู่บ้าน ไว้เป็นที่กักเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้งและเพาะเลี้ยงปลาอาทิ เช่น

- สระน้ำพุดเถียะ	หมู่ที่ 3 บ้านทุ่งร้อน
- สระน้ำเกล็ดธงดำโน	หมู่ที่ 6 บ้านป่ากระแนะ
- สระน้ำหนองใหญ่	หมู่ที่ 2 บ้านหนองบัว
- สระน้ำหนองห้วยใหม่	หมู่ที่ 9 บ้านห้วยใหม่
- สระน้ำบ้านห้วยตริค	หมู่ที่ 11 หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนาฯ 2.
- สระน้ำหนองใหญ่	หมู่ที่ 7 บ้านไร่

ในปัจจุบันจะมีการอนุรักษ์ เพื่อใช้ในการเพาะเลี้ยงปลาน้ำจืดและกักเก็บน้ำไว้ในฤดูแล้ง

3.14 ป่าไม้และป่าชุมชน

ขอบเขตพื้นที่

ในตำบลเขาพระพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตป่าสงวนเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าและเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวง ซึ่งเป็นป่าที่มีทรัพยากรธรรมชาติอยู่อย่างมากมาย และมีคุณค่าทางระบบนิเวศเป็นอย่างมาก ในสมัยก่อนการนำของปามาใช้ประโยชน์นั้นมีมาก ซึ่งเป็นแหล่งสมุนไพรที่มีคุณค่าอนันต์ รวมถึงเป็นแหล่งหารายได้เสริม คือ การหาสะตอ, น้ำผึ้ง และของป่า ในแต่ละปี จะมีชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณรอบเขาหลวง นิยมหาน้ำผึ้งรวงกันเป็นจำนวนมาก เพราะถือน้ำผึ้งเป็นน้ำหวานที่มีส่วนผสมของ 108 เกสร ซึ่งมีคุณค่ายิ่งในส่วนผสมของยารักษาโรค และเป็นของฝากสำหรับผู้มาเยือน

ในปัจจุบันทางเจ้าหน้าที่ของรัฐได้เข้ามาดูแล และควบคุมอย่างจริงจังในการดูแลพื้นที่ของป่าที่มีความสมบูรณ์อยู่ตามธรรมชาติ พันธุ์ไม้บางชนิดเป็นพันธุ์ไม้ที่หายาก ก็กำลังที่จะสูญพันธุ์ไปจากน้ำมือของมนุษย์ซึ่งรู้เท่าไม่ถึงการณ์

3.15. สภาพทางเศรษฐกิจ

3.15.1 การประกอบอาชีพ

ในเขตพื้นที่ตำบลเขาพระประชากรส่วนใหญ่ประกอบด้วย

- อาชีพทางเกษตรกรรม ประมาณร้อยละ 70
- อาชีพรับจ้าง ประมาณร้อยละ 15
- อาชีพค้าขาย ประมาณร้อยละ 8
- อาชีพรับราชการ ประมาณร้อยละ 2
- อาชีพอื่นๆ ประมาณร้อยละ 5

อาชีพเกษตรกรรมถือว่าเป็นอาชีพหลัก มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่มีการปลูกยางพารา รองลงมาคือ ผลไม้ ในปัจจุบันยางพาราถือว่าเป็นพืชทางเศรษฐกิจที่มีความสำคัญมากที่สุด ในเขตตำบลเขาพระ มีโรงงานยางรมควัน โดยการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสวนยาง 1 แห่ง มีการจัดการในรูปแบบของสหกรณ์ เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ ได้นำวัตถุดิบของตัวเองมาแปรรูป โดยการรวมกลุ่ม ซึ่งมีคณะกรรมการที่มาจากการเลือกของสมาชิก เป็นผู้บริหารและจัดการ ส่วนของผลไม้ยังไม่มียุทธวิธีในการจัดการที่ชัดเจน ต้องพึ่งพิงปัจจัยจากภายนอก ในการนำผลผลิตออกสู่ตลาดภายนอก

3.16 สภาพปัญหาของชุมชน

3.16.1 ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ในสภาพโดยทั่วไป รวมถึงความไม่มีเสถียรภาพ ทางด้านการเมืองส่งผลให้เศรษฐกิจในพื้นที่มีปัญหาพอสมควร ทำให้ประชากรได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และไม่มีความมั่นคงในการประกอบอาชีพ บางครั้งต้องพึ่งปัจจัยภายนอก ซึ่งเป็นหน่วยงานของเอกชนเข้ามาดำเนินการ

3.16.2 ปัญหาทางด้านสังคม และวัฒนธรรม

ปัจจัยภายนอกรวมถึงการขยายตัวของชุมชน มีผลกระทบเป็นอย่างมาก ต่อการนำเอา ค่านิยมและวัฒนธรรมทางโลกตะวันตก เข้ามาสู่พื้นที่โดยไม่คำนึงถึงประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงาม ที่มีมาแต่สมัยโบราณ ซึ่งบางอย่างได้สูญหายไปโดยไม่สามารถฟื้นฟูกลับมาได้ และบางอย่างกำลังจะ สูญหายไปตามกาลเวลา ไม่มีหน่วยงานหรือองค์กรใดที่เข้ามาดูแลรับผิดชอบอย่างแท้จริง

3.16.3 ปัญหาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

การนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในเชิงอนุรักษ์นั้น มีน้อยมาก ทรัพยากรบางอย่างมีอยู่ในพื้นที่ แต่การนำไปใช้ประโยชน์ยังมีน้อยอยู่ บางอย่างนำมาไปใช้ แล้วก่อให้เกิดมลพิษ ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางอ้อม เป็นปัญหาที่ตามมาในอนาคต และยาก แก่การแก้ไขถ้าไม่มีการจัดการไว้ก่อน

บทที่ 4

กระบวนการศึกษา

การวิจัย “การศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ - วัฒนธรรม ที่มีความเหมาะสมต่อพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ” คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการให้ยังเกิดผลในเชิงปฏิบัติด้วยการจัดกิจกรรมให้ประชากรในชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องมามีส่วนร่วมโดยตรงให้มากที่สุด เพื่อให้มีบทบาทสำคัญในการนำทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่น มาใช้เป็นทุนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมอันเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

เมื่อพิจารณาถึงศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวของตำบลเขาพระ อำเภอพิบูลย์ พบว่ามีศักยภาพสูงมากคือ มีทั้งทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านธรรมชาติ ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ และทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม

ทรัพยากรท่องเที่ยวด้านธรรมชาติ พื้นที่ทางด้านทิศเหนือและทิศตะวันออกของตำบลเขาพระ เป็นเขตป่าสงวนและอุทยานแห่งชาติคลองจินต ซึ่งเป็นที่อกเขาหลวงที่มีความอุดมสมบูรณ์มาก บริเวณตะเข็บรอยต่อของเทือกเขา เป็นผืนป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลาย ทางชีวภาพ ทั้งพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญ คือเป็นแหล่งต้นกำเนิดของแม่น้ำตาปีและลำธารอีกหลายสาย อาทิ คลองระแนง คลองห้วยคุณ คลองจินต คลองจันระ คลองตันเถน คลองพวน ฯลฯ บริเวณต้นน้ำลำธารดังกล่าวมีน้ำตกที่สวยงาม

นอกจากนี้ยังมีทรัพยากรท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ ในบริเวณพื้นราบมีการทำเหมืองแร่ เช่น บ้านห้วยท่อน หมู่ที่ 10 บ้านห้วยตริค หมู่ที่ 11 และยังมีโบราณสถานทางพุทธศาสนา ที่บริเวณภูเขาพระ ซึ่งเป็นศูนย์วัฒนธรรมของอำเภอพิบูลย์อีกด้วย จากสภาพของพื้นที่ ที่เอื้ออำนวยต่อการมาพักผ่อน สำหรับผู้ที่สัญจรไปมา จนกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยว จากการบอกกล่าวของผู้คน ต่อๆ กันไป

การท่องเที่ยวในพื้นที่เติบโตอย่างไร้ทิศทาง มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเพิ่มมากขึ้น หลังจากการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองจินตและโรงงานเซรามิคเสร็จ ในพื้นที่ของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 2 เคนเครื่องผลิตชิ้นงานออกมา การนำเสนอข้อมูลข่าวสารเพื่อให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามา ยังไม่สามารถให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันได้

ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ และกลุ่มองค์กรต่างๆในพื้นที่ ได้มองเห็นถึงความสำคัญของการศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ - วัฒนธรรม ที่มีความเหมาะสมต่อพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการศึกษาการวิจัย และได้ดำเนินกิจกรรมดังต่อไปนี้ คือ

- 1) การเตรียมนักวิจัย และวางแผนการทำงาน ตลอดจนกระบวนการวิจัย เชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และท้องที่ของตำบลเขาพระเป็นหลัก
- 2) การทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ที่มีคนศึกษามาก่อน เพื่อรวบรวม และเป็นแนวทางในการค้นหาข้อมูลต่อไป

- 3) การสำรวจข้อมูลชุมชน องค์ความรู้ชุมชน สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ทางวัฒนธรรม สถานที่สำคัญ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ
- 4) การจัดเวทีนำเสนอข้อที่ชุมชนมีอยู่ เพื่อให้ชุมชนได้ตรวจสอบ แก้ไขข้อผิดพลาดและร่วมกันวิเคราะห์
- 5) การศึกษาดูงาน ของชุมชนตัวอย่างที่มีการจัดการท่องเที่ยวมาก่อน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลเขาพระต่อไป
- 6) สรุปผลการศึกษาดูงาน และอบรมให้ความรู้เรื่องการท่องเที่ยว แล้วนำมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับพื้นที่แบบมีส่วนร่วม
- 7) วางแผนโดยชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อแสวงหาการท่องเที่ยว ที่พึงประสงค์ โดยร่วมกันกำหนดแนวทาง ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมของชุมชน
- 8) การจัดทำแผนแม่บทการท่องเที่ยวของตำบลเขาพระ โดยมีตัวแทนจากกลุ่ม องค์กร ต่างๆ เข้ามามี ส่วนร่วมและกำหนดเส้นทางที่เหมาะสม
- 9) การนำเสนอผลการดำเนินงาน เพื่อนำผลการศึกษาวิจัย ที่ได้จากการระดมทรัพยากรบุคคล จัดแสดงต่อสาธารณะชน

กิจกรรมที่ 1 ประชุมชี้แจงโครงการวิจัย

ความคาดหวังเป้าหมายและวัตถุประสงค์

เพื่อต้องการชี้แจงสร้างเข้าใจ กับผู้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในงานวิจัย เพื่อท้องถิ่นในเขตพื้นที่ของตำบลเขาพระ ซึ่งเป็นตัวแทนจากกลุ่มองค์กรต่าง ๆ เพื่อเตรียมนักวิจัย ทำความเข้าใจและวางแผนการทำงานเพื่อแนะนำนักวิจัย ให้รู้ถึงวิธีการขั้นตอนของกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม

สถานที่ ช่วงเวลา

จัดที่ห้องประชุมขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ ในกลางเดือนตุลาคม 2548

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม/บุคคล/กลุ่มคน

ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มบุคคล ผู้นำท้องถิ่น ท้องถิ่น ในเขตตำบลเขาพระซึ่งเป็นตัวแทนจากกลุ่มองค์กรต่าง ๆ อาทิเช่น สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ ตัวแทนจากท้องที่ กลุ่มสตรีเยาวชน ประมาณ 60 คน

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม/เตรียมการ

ปรึกษารื้อกับตัวแทนของ สกว. ซึ่งเป็นผู้ประสานงานในพื้นที่ถึงการวางแผนจัดกิจกรรม เพื่อประเมินแนวทาง และกำหนดวัน เวลา สถานที่ของการจัดกิจกรรม กลุ่มบุคคล เป้าหมายที่จะต้องเชิญเข้ามาในครั้งแรก โดยออกหนังสือเชิญเข้าร่วมประชุมจากองค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ เมื่อถึง

วันเวลาก็ได้ให้ผู้ประสานของ สกว. ได้ชี้แจงอธิบายรายละเอียดเรื่องการเข้าร่วมกับงานวิจัย ให้ทุกคนได้มองเห็นถึงความสำคัญ และคัดเลือกตัวแทนจากกลุ่มบุคคล องค์กรต่างเพื่อเป็นตัวแทนเข้าไปนักวิจัยให้ทุกคนที่มาร่วมประชุมได้ช่วยกันเสนอชื่อ จากนั้นก็ได้ชี้แจงเรื่องความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของตำบลเขาพระ ซึ่งในอนาคตต้องนำมาใช้ประโยชน์ แต่ต้องมีข้อมูลที่ชัดเจน และเป็นทิศทางเดียวกัน จากนั้นให้ทุกคนปรึกษาหารือ เพื่อเลือกตัวแทนที่สมัครใจ เข้ามาเป็นนักวิจัย ดังมีรายชื่อต่อไปนี้

1. นายสง่า บ้าง	ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ
2. นายเสน่ห์ จรเปลี่ยว	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ
3. นายจเร ยับ	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ
4. นายสุธี ละม้าย	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ
5. นายโสภา หนูเพชร	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ
6. นายโอภาส มัญญาพันธ์	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ
7. นายสถิต สุขเดช	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ
8. นางสุญาพร วันดอกไม้	สารวัตรกำนัน
9. นายศุภจินต์ สุขมี	ตัวแทนเยาวชน
10. นายนอบ สุขเดช	ตัวแทนชุมชน
11. นายบุญส่ง เพชรกรณ์	ตัวแทนชุมชน

เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้

- 1) ออกหนังสือเชิญตัวแทนจากส่วนต่าง ๆ เข้าร่วมประชุม ที่ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ
- 2) ให้ผู้ประสานงานนำกระดาษชาร์ต เขียนอธิบายแต่ละหัวข้อเพื่อทำความเข้าใจให้กับผู้เข้าร่วมประชุม
- 3) อธิบาย และยกตัวอย่างส่วนที่สำคัญของตำบลเขาพระว่ามีทรัพยากรมากมาย แต่ขาดการรวบรวม
- 4) เลือกตัวแทนที่มีความเหมาะสมเพื่อเป็นตัวแทนในการทำงาน

เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

ส่วนมากเป็นการชี้แจงเรื่องการจัดการวิจัยไม่ใช่เป็นเรื่องของนักวิชาการ แต่ทุกคนสามารถกระทำได้ คล้าย ๆ กับการตามหาข้อมูล ที่เป็นจริงในชุมชนแต่เป็นอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งในตำบลเขาพระของเรา มีเรื่องต่าง ๆ มากมาย สามารถทำได้ โดยนำเอาจุดเด่นในพื้นที่มารวบรวมให้เป็นรูปธรรม แต่ที่สำคัญนั้นก็คือการให้ความร่วมมือจากกลุ่ม องค์กรต่าง ๆ ในพื้นที่มาร่วมกัน โดยมีผู้ประสานงานของ สกว.เป็นที่ปรึกษา และครูอาจารย์ในพื้นที่ เข้ามาช่วยเหลือให้คำแนะนำ

บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

มีสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ เข้าใจเรื่องการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ตัวแทนจากกลุ่มองค์กรต่าง ๆ เข้าใจ และได้รับความรู้ของการวิจัย ได้ตัวแทนของกลุ่มต่าง ๆ เข้าไปเป็นนักวิจัยและเป็นครั้งแรก ที่มีงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้ามาในพื้นที่ของตำบลเขาพระ และมีการดำเนินงานโดยกำหนดแผนงานดังต่อไปนี้คือ

1. เปิดตัวนักวิจัยของโครงการวิจัยของตำบลเขาพระ
2. ประชุมวางแผนในการทำงานของแต่ละพื้นที่
3. กำหนดเวลาและการทำงานของทีมงานวิจัย จะประชุมในครั้งต่อไป

ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินงานที่เจอ

ตัวแทนชุมชนบางกลุ่มยังไม่เข้าใจและให้ความสำคัญในการเข้าร่วมประชุม ยังไม่มองเห็นความสำคัญจากการวิจัย รวมถึงไม่เข้าใจคำว่าวิจัยคืออะไร มองว่าการวิจัยเหมือนจะไม่เกี่ยวข้องกับเรา เวลาที่นัดไว้ต้องเลื่อนไปเพราะไม่เป็นไปตามกำหนด เนื่องจากการประชุมแต่ละครั้งต้องเป็นปกติของชุมชนกว่าจะพร้อมกันและมีเวลาจำกัดในการรับฟังเพราะพิจารณากิจการงาน

บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

ความคาดหวังต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางเอาไว้ ได้รับความร่วมมือจากสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นอย่างดี และได้รับความร่วมมือจากกลุ่มองค์กรต่าง ๆ เป็นอย่างดี มีตัวแทนจากกลุ่มต่าง ๆ เข้าร่วมเป็นนักวิจัยและมีความเข้าใจคำว่าวิจัยท้องถิ่น มีการวางแผนการประสานงาน สร้างความสัมพันธ์กันในระบบผู้นำของแต่ละกลุ่มองค์กร

สถานที่/เวลา

ใช้ห้องประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ ซึ่งสามารถบรรจุคนได้ประมาณ 60 คน และสามารถอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรม เวลาในการอธิบายให้สมาชิกและผู้เข้าร่วมกิจกรรมนั้นมีน้อยไปนิดหนึ่ง เพราะตอนเย็น เป็นเวลาที่ทุกคนต้องทำภารกิจส่วนตัว

กลุ่มคนที่เข้าร่วมกิจกรรม

เป็นไปตามที่คาดหวังเอาไว้ โดยมีสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ และผู้นำท้องที่แต่ละหมู่บ้านเข้าร่วม ผู้อาวุโสที่เชิญเข้าร่วมทุกท่าน กลุ่มเยาวชนรอบอ่าง กลุ่มสตรีในเขตตำบลเขาพระ

ขั้นตอนการดำเนินงานกิจกรรม

มีการวางแผนที่จะให้กลุ่มคนต่าง ๆ ที่เดินทางมาได้ลงชื่อ และรวมกลุ่มกันเสนอแนวคิดให้เป็นบรรยากาศ ที่ทุกคนมีส่วนร่วมหรือตัวแทนของเรา ให้ความสำคัญกับการเสนอแนะ แบ่งออกเป็นกลุ่ม องค์กร เพื่อให้มีความสำคัญเสมอกัน

แผนงานต่อเนื่องบทบาทหน้าที่ข้อตกลง

เพื่อต้องการศึกษาค้นหาข้อมูลของตำบลเขาพระจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน จากหมู่บ้านต่าง ๆ มารวบรวมเป็นเล่มอย่างมีกระบวนการในการจัดเก็บ และเพิ่มศักยภาพของผู้นำในพื้นที่ ให้มีความสามารถในการศึกษาเรียนรู้จากงานวิจัย เพื่อเป็นเครื่องมือที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาพื้นที่ และเกิดความร่วมมือขึ้น เป็นตัวอย่างที่ดีของเยาวชน ตลอดจนจะได้ทราบถึงทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามที่มีอยู่ ให้อยู่คู่กับชุมชนตลอดไป

ความร่วมมือ/ความขัดแย้ง

เกิดความร่วมมือขึ้นในพื้นที่ เพื่อต้องทราบประวัติความเป็นมาของชุมชนต่าง ๆ แต่บางกลุ่มก็ยังไม่เข้าใจและมองดูเหมือนว่าไม่เป็นประโยชน์สักเท่าไร แต่ไม่กล้าแสดงออกเก็บไว้ในใจ เนื่องจากเกรงใจผู้ที่เข้าร่วมประชุม แต่ก็มีจำนวนน้อย ความขัดแย้งด้านความคิดย่อมเกิดขึ้นเป็นธรรมดากับครั้งแรกของงาน ที่ไม่เคยพบและไม่เคยทำมาก่อน

ปฏิบัติการสังคม/สร้างจิตสำนึก

จากการประชุมพูดคุยและตั้งคณະนักวิจัย ชี้แจงวัตถุประสงค์ทำให้ทุกคน เกิดจิตสำนึกรักบ้านเกิด ซึ่งของดีในชุมชนมีมากมาย แต่การที่จะนำมาเผยแพร่ นั้น ต้องมีคนดำเนินการเป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นหน้าที่ของทุกคนในเขตพื้นที่ ไม่ใช่ว่าเป็นหน้าที่ของคนหนึ่งคนใด สิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่ มีคุณค่ามหาศาล หากแต่ไม่มีการจัดการร่วมกันและศึกษาหาข้อมูลที่ และยังไม่รู้คุณค่าประโยชน์ที่แท้จริง เมื่อทุกคนได้รับทราบ ก็จะเกิดความรักและหวงแหนบ้านของตนเอง

กิจกรรมที่ 2. การทบทวนเอกสารและค้นหาข้อมูล

ความคาดหวังเป้าหมาย / วัตถุประสงค์

การจัดเวทีประชาคมสร้างองค์ความรู้ และค้นหาของดีชุมชนเพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนเขาพระในอดีตจนถึงปัจจุบัน ตลอดจนความต้องการของชุมชน

สถานที่ เวลา

จัดที่ห้องประชุมขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2548
มีผู้เข้าร่วมกิจกรรม 63 คน

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม / กลุ่มบุคคล

ส่วนมากเป็นผู้นำท้องถิ่นและท้องถิ่น ซึ่งเป็นตัวแทนทุกหมู่บ้าน ในเขตตำบลเขาพระ และตัวแทนแผนแม่บทชุมชน รวมถึงผู้อาวุโสในพื้นที่

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

เชิญตัวแทนของผู้อาวุโส และผู้นำชุมชนในเขตพื้นที่ตำบลเขาพระเข้าร่วมเวที เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2548 หลังจากนั้นก็ได้นำเสนอถึงวัตถุประสงค์ที่จัดกิจกรรมนี้ขึ้นมา เพื่อจะรวบรวมข้อมูลของตำบลเขาพระในอดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเชิงท่องเที่ยวและเป็นข้อมูลสำหรับอนุชนในรุ่นต่อไป จากนั้นได้มอบหมายให้แต่ละกลุ่มไปสำรวจและเก็บข้อมูล โดยมีคณะทำงานของทีมวิจัยที่ได้แบ่งงานตามที่ได้รับมอบหมายลงพื้นที่ของแต่ละจุด เพื่อรวบรวมข้อมูลและนำเสนอในเวทีต่อไป คือ ประมาณเดือนมิถุนายน 2549

เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้

ส่วนใหญ่เป็นการระดมความคิดแบบมีส่วนร่วม โดยมีการวางแผนในการทำงานเพื่อที่จะหาข้อมูลสร้างขบวนการให้ประชาชนในพื้นที่ให้มีส่วนร่วมมากที่สุด เพื่อรวบรวมข้อมูลในการเสนอในเวทีต่อไป

เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

เพื่อต้องการตอบคำถาม ดังนี้

- ประวัติความเป็นมาของพื้นที่ ตำบลเขาพระในอดีตมาจนถึงปัจจุบัน (รายละเอียดในบทที่3)
- พื้นที่สำคัญ ๆ ในเขตตำบลเขาพระ อาทิ เช่น อ่างเก็บน้ำคลองดินแดง
- หมู่บ้านจุฬารัตน์ ๙ 2 โรงงานเซรามิก เกิดขึ้นหลังอุทกภัย ปี2351(รายละเอียดในบทที่ 3)
- ประเพณีที่สำคัญในพื้นที่มี การลากพระบก การทำบุญฉลองเจดีย์ทราย
- ถ้าจะพัฒนาแบบมีส่วนร่วมจะต้องมีการประชุมวางแผน โดยมีชุมชนเจ้าของ

ทรัพยากรธรรมชาติ

- จะร่วมมือกับภาคีอื่น ๆ อาทิเช่น หน่วยงานของรัฐ ภาคเอกชนในเขตพื้นที่ของอำเภอพิบูลย์
- รูปแบบการจัดการในอนาคตจะต้องเข้าจัดการร่วมกัน จากสภาพภูมิประเทศของตำบลเขาพระ

ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาและนำประเพณี วัฒนธรรมในพื้นที่มาผสมผสานและกำหนดแนวทางในการพัฒนา โดยมีการร่วมมือระหว่างผู้นำของตำบลเขาพระ ประชาชน มาร่วมกันกำหนด และหาแนวทางในการจัดการรูปแบบของการท่องเที่ยว โดยนำจุดเด่นของแต่ละพื้นที่ มาวางแผนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบของภาคี ทั้งประชาชนในพื้นที่ของตำบลเขาพระและพื้นที่ใกล้เคียง

บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

แต่ละกลุ่มจะต้องออกไปสืบหาข้อมูล และสัมภาษณ์ผู้อาวุโสในพื้นที่ เพื่อที่จะรวบรวมข้อมูลให้ได้มากที่สุด ก่อนที่จะนำไปวิเคราะห์ แล้วนำมาเป็นข้อมูลบทสรุปในเวทีต่อไป

ปัญหาและอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรม

ชาวบ้านบางคนยังไม่ค่อยเข้าใจในการจัดกิจกรรมและดูเหมือนไม่มีประโยชน์สักเท่าไร รวมถึงภารกิจของหน้าที่ อบรม.มีมาก เวลาออกเก็บไปข้อมูลบางครั้งไม่สามารถกำหนดได้

บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

ความคาดหวังต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

เป็นไปตามความคาดหวัง และวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ตั้งแต่ต้น โดยสังเกตจากเวลาที่กำหนดเชิญเข้าร่วมกิจกรรมที่กำหนดเอาไว้ เมื่อถึงเวลาบุคคลที่เป็นแกนนำในท้องถิ่นจะมาตรงเวลา ให้ความสำคัญและสนใจในกิจกรรมที่จัดขึ้น

สถานที่ ช่วงเวลา ในการจัดกิจกรรม

มีความเหมาะสมทุกอย่าง พื้นที่ที่ใช้เป็นอาคารประชุมสามารถบรรจุคนให้พอเหมาะ พอดี และเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสม หลังจากเสร็จสิ้นภารกิจประจำวันของแต่ละบุคคล

กลุ่มคนที่เข้าร่วมกิจกรรม

เป็นไปตามที่คาดเอาไว้ส่วนใหญ่ เป็นตัวแทนของชุมชนในเขตตำบลเขาพระและผู้อาวุโส

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

มีความเหมาะสม เพราะผู้ที่เข้าร่วมสัมมนาส่วนใหญ่ คาดหวังเอาไว้ว่าในอนาคตจะมีรูปแบบการจัดการที่เป็นรูป เป็นร่าง เรื่องราวต่าง ๆ ของพื้นที่เพื่อเก็บเป็นข้อมูล โดยการมีส่วนร่วมในการค้นหาข้อมูลและมารวบรวมให้เป็นปัจจุบัน

วิธีการเครื่องมือ / ที่นำมาใช้

มีความเหมาะสม เพราะเน้นกระบวนการให้ผู้เข้าร่วมสัมมนามีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นของวิธีการนำเสนอ และข้อมูลต่าง ๆ

เนื้อหาและข้อมูลที่นำมาใช้

มีความเหมาะสมมาก เพราะได้นำข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นประเด็นสำคัญของพื้นที่ มาเป็นหัวข้อหลัก ๆ ในการนำเสนอ เพื่อต้องการให้ทุกคนที่เข้าร่วมสัมมนาได้เกิดความรัก ความหวงแหน ต่อสถานที่สำคัญในพื้นที่ของตัวเองมากที่สุด

เนื้อหาที่ได้เพิ่มเติม

ทำให้ได้รู้ประวัติ สถานที่สำคัญต่างๆของพื้นที่ ตลอดจนทรัพยากรที่สำคัญที่มีอยู่ทางธรรมชาติ จากข้อมูลเหล่านั้นได้ส่งผลชุมชนมีจิตสำนึกในการหวงแหนต่อทรัพยากรของชุมชนมากขึ้น และ

ก่อให้เกิดการระมัดระวัง ในการนำทรัพยากรต่าง ๆ มาใช้ ตลอดจนความร่วมมือในลักษณะของเครือข่าย ภายในตำบล

ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นและข้อเสนอแนะ

เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมนั้นน้อยเกินไปครั้งต่อไปจะต้องเพิ่มระยะเวลาให้มากขึ้น

ความร่วมมือ / ความขัดแย้งในการจัดกิจกรรม

เกิดความร่วมมือที่ดีมาก และให้ความสนใจในการดำเนินกิจกรรม

บรรยากาศในการดำเนินกิจกรรม

จากการสอบถามและเสียงสะท้อน หลังจากจัดกิจกรรมเกิดขึ้น อยากให้จัดการเป็นรูปธรรม และประชาชนต้องการสิ่งที่ดีมีประโยชน์ในพื้นที่ได้มีการจัดดูแล รวบรวมข้อมูล และส่วนหนึ่งเป็นการ กระตุ้นให้เกิดความรู้สึก อยากเห็น ผู้นำชุมชน มีความบทบาทในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และ ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น

ความสามารถของผู้นำ การพัฒนาศักยภาพของผู้นำ

นับว่าประสบความสำเร็จมากทีเดียว คือ

- ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้อ่าน ฟัง คิด แล้วนำเสนอ ซึ่งมีส่วนร่วมในการนำเสนอทำให้เกิด กระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้น
- เป็นมติใหม่ของผู้นำชุมชนที่ได้รับเอากระบวนการของงานวิจัยนำไปใช้ในการแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ในพื้นที่เป็นการเพิ่มทักษะมากยิ่งขึ้น

ปฏิบัติการทางสังคม และสร้างจิตสำนึกร่วมกัน

หลังจากการจัดสัมมนา และสัมภาษณ์ผู้อาวุโส รวมถึงการใช้สื่อทางวิทยุชุมชน ในการ ประชาสัมพันธ์ของโครงการทำให้ชุมชนเกิดความรักความหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ และทำให้เกิดกฎระเบียบของชุมชนเป็นข้อปฏิบัติต่อบุคคลที่เข้ามาใช้ทรัพยากรธรรมชาติและมีการรื้อฟื้น ประเพณีวัฒนธรรม ตลอดจนถึงเรื่องราวซึ่งเป็นสิ่งที่ดีงามของชุมชน ภูมิปัญญาของท้องถิ่น ในอดีต กลับมาเพื่ออนุรักษ์ไว้กับชุมชนตลอดไป

ข้อกิจกรรม 3 การสำรวจสถานการณ์สถานภาพการท่องเที่ยวของตำบลเขาพระ

ทบทวนความคาดหวังเป้าหมายและวัตถุประสงค์

เพื่อต้องการศึกษาถึงสถานการณ์ของการท่องเที่ยวในปัจจุบันและศึกษาข้อมูล องค์ความรู้ของ ท้องถิ่นที่สำคัญต่อการท่องเที่ยว เพื่อสร้างกระบวนการให้เกิดความร่วมมือของประชาชนและหน่วยงาน

ที่เกี่ยวข้อง โดยจัดรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมต่อชุมชนอย่างไร และได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างไรบ้าง ตลอดจนความต้องการและข้อเสนอแนะของชุมชน

สถานที่ ช่วงเวลา

ส่วนใหญ่ทำงานสำรวจในเขตตำบลเขาพระและในจังหวัดนครศรีธรรมราชช่วงเวลาบางครั้งไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่คาดเอาไว้ บางพื้นที่ที่เป็นธรรมชาติไม่สามารถเข้าไปเก็บข้อมูลได้อย่างทั่วถึง เพราะสภาพอากาศและช่วงเวลาทำให้ไม่เอื้ออำนวยในการเข้าไปเก็บข้อมูล

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม บุคคล กลุ่มคน

ส่วนใหญ่ในครั้งแรกเป็นผู้นำของท้องถิ่นและผู้นำท้องที่ ผู้อาวุโส กลุ่มผู้ที่สนใจ ตัวแทนของเยาวชน ผู้นำของกลุ่ม และองค์กรต่าง ๆ โดยมีจำนวนมากเข้าร่วมกิจกรรม ในการให้ข้อมูลดังกล่าว

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมตั้งแต่การเตรียมการ

ประชุมปรึกษาหารือของคณะทำงานและที่ปรึกษา เพื่อหาแนวทางในการวางแผนในการทำงาน และแบ่งโซนกันรับผิดชอบกันแต่ละพื้นที่ โดยเชิญผู้นำชุมชนในพื้นที่เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อที่จะชี้แจงวัตถุประสงค์ของการทำงานของโครงการและหลักการของโครงการให้ชุมชนได้ทราบ โดยการศึกษาข้อมูลมือสองที่มีอยู่ และสัมภาษณ์ผู้อาวุโส โดยการบันทึกข้อความบ้าง บันทึกเทปบ้าง และนำเอาข้อมูลจากวารสารต่าง ๆ ที่มีบทความอ้างอิงถึงชุมชน รวมถึงประวัติความเป็นมาจากห้องสมุดแห่งชาติของจังหวัดนครศรีธรรมราช ห้องสมุดประชาชนในพื้นที่ออกสำรวจสถานที่สำคัญทางธรรมชาติในพื้นที่ โดยมีผู้ชำนาญเส้นทางและมีความรู้ในเรื่องการดำรงชีวิตตามธรรมชาติ ซึ่งได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษและนำไปใช้ประโยชน์ได้จนถึงปัจจุบัน เพื่อเก็บรวบรวมเป็นข้อมูลหลักฐานต่าง ๆ แล้วนำเสนอต่อผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมในการจัดเวทีเพื่อแลกเปลี่ยน และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจากการสำรวจและการบันทึกมารวบรวมและสรุปข้อมูลเพื่อเป็นประโยชน์ ในการดำเนินการในครั้งต่อไปซึ่งได้รับความร่วมมือจากผู้อาวุโสเป็นอย่างดี และบางอย่างเป็นข้อมูลที่ไม่เคยปรากฏและเปิดเผยให้ชุมชนได้รับทราบมาก่อน ซึ่งถือว่าเป็นคุณสมบัติประโยชน์ในการศึกษาและค้นหาข้อมูลเป็นอย่างมาก

เครื่องมือ และวิธีขณะที่นำมาใช้

- 1) สำรวจสุ่มตัวอย่างของชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ว่ามีความคิดเห็นอย่างไรกับทรัพยากรธรรมชาติและประเพณีวัฒนธรรมที่มีอยู่ในพื้นที่
- 2) เครื่องบันทึกเสียง เป็นการเก็บข้อมูลที่สัมภาษณ์ผู้อาวุโสเพื่อนำมาถอดข้อความลงในแผ่นกระดาษ และเรียบเรียงข้อมูลเสียใหม่
- 3) การบันทึกภาพเป็นสิ่งที่สำคัญนำไปสู่การนำเสนอกิจกรรม ซึ่งถือว่าเป็นหลักฐานที่สำคัญที่สุดของส่วนประกอบในการจัดกิจกรรม เพื่อดึงดูดให้คนสนใจ และชวนติดตามกิจกรรมที่นำเสนอ

เนื้อหาในการจัดกิจกรรมมีเนื้อหาอะไรบ้าง

ส่วนมากเนื้อหาที่สำคัญเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชน ว่ามาจากไหนประวัติความเป็นมาของตำบลเขาพระ จากบันทึกที่พบและจากการค้นคว้าในห้องสมุด จากสารเมื่อนครศรีธรรมราชฉบับต่าง ๆ ประวัติความเป็นมาของสถานที่สำคัญ และชื่อของชุมชนแต่ละพื้นที่ว่าเป็นมาอย่างไรที่มีอยู่ในปัจจุบันและสูญหายไปกับธรรมชาติ ตลอดจนพื้นที่สำคัญในอดีตที่มีความเจริญรวมถึงภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่มีในอดีต และสถานที่สำคัญทางธรรมชาติในพื้นที่

บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์มากมาย และบางอย่างเป็นข้อมูลที่ชุมชนไม่เคยรู้มาก่อน รวมถึงสถานที่สำคัญทางธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ บางพื้นที่ไม่เคยมีคนรู้จัก ไม่สนใจที่จะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ แต่เมื่อนำบริบทของชุมชนและมีการรวบรวมข้อมูล ทำให้รู้จักชุมชนและบทบาทมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นข้อมูลในการเตรียมการของโครงการช่วงที่ 2 ต่อไป

ปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินการที่เจอ

ไม่เป็นตามเป้าหมายอย่างที่วางแผนเอาไว้ เพราะไม่สามารถกำหนดเวลาได้ ด้วยภารกิจและหน้าที่ของ อบต. ที่มีหลายประการ ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา เลยทำให้งานล่าช้ากว่าที่กำหนด และเครื่องมือในการเก็บข้อมูลไม่พร้อม ซึ่งทำให้งานเก็บข้อมูลไม่สมบูรณ์ และไม่เป็นอย่างที่คิด เสียเวลากับการย้อนกลับในการบันทึกข้อมูลอีกครั้ง

บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

ความหวังต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางแผนเอาไว้เพราะได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากผู้อาวุโส และกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ ซึ่งอยากให้เห็นการทำงานเป็นรูปร่างและคาดหวังว่าข้อมูลต่าง ๆ ของชุมชนเมื่อนำมารวมกันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อชุมชน ในอนาคตต่อไปที่ผ่านมายังไม่เคยมีใคร คิดจะทำเรื่องนี้มาก่อน ถ้าปล่อยไว้นานข้อมูลต่าง ๆ อาจจะไม่สามารถรวบรวมได้

สถานที่ช่วงเวลา งบประมาณในการจัดกิจกรรม

สถานที่มีความเหมาะสม แต่ช่วงเวลาในการนำเสนอและเปิดข้อมูลน้อยมาก เนื่องจากบทสรุปข้อมูลบางอย่างต้องใช้เวลาพอสมควร จึงจะทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้มีความเข้าใจ และชวนติดตามโครงการและการจัดให้ชุมชนเสนอแนะอาจจะน้อยไปสักนิด เพื่อที่โครงการจะให้ชุมชนมีส่วนร่วมและเกิดความสำคัญในตัวของเขา ส่วนงบประมาณถ้าได้มีการวางแผนในการดำเนินการของกิจกรรมให้ชัดเจนจะมีความเหมาะสมมากขึ้น บางส่วนสามารถใช้ในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งจะได้ว่างประมาณบางกิจกรรมจะใช้น้อยมาก

กลุ่มคนที่เข้าร่วมกิจกรรมเป็นไปตามคาดหรือไม่

เป็นไปตามที่คาดหวังเอาไว้ คือ ผู้นำของท้องถิ่นและท้องที่ ในเขตพื้นที่ของตำบลเขาพระผู้อวสุ และกลุ่มผู้ที่สนใจ ที่เป็นผู้นำชุมชนต่าง ๆ ซึ่งเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ที่ดีและเกิดประโยชน์ต่อชุมชนในอนาคต ในส่วนของกลุ่มเยาวชน เวลาในการจัดกิจกรรมถือเป็นเรื่องสำคัญมาก ส่วนใหญ่จะตรงกับวันเวลาของทางราชการ เลยทำให้กลุ่มเยาวชนเข้าร่วมน้อย ยกเว้นกลุ่มเยาวชนที่อยู่ในช่วงการเรียน การศึกษานอกระบบ

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมมีความเหมาะสมหรือไม่

มีความเหมาะสมในการดำเนินกิจกรรมได้เปลี่ยนบรรยากาศ และเป็นจุดเด่นสามารถชมทิวทัศน์ ความเป็นจริงของพื้นที่ได้ชัดเจน รวมถึงความสะดวกสบายของสถานที่ ในการจัดกิจกรรมทำให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมมาก และให้ความสนใจต่อกิจกรรม

วิธีการเครื่องมือมีความเหมาะสมหรือไม่

มีความเหมาะสมเพราะนำเอาเทคนิคใหม่ ๆ มาใช้เพื่อไม่ให้ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมเกิดความเบื่อหน่าย ซึ่งจะทำให้ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมชวนติดตามข้อมูลที่นำเสนอ เพราะบางตอนได้นำเอาข้อมูลสมัยเก่า ๆ มีภาพประกอบ ซึ่งเป็นข้อมูลที่หายากในส่วนของเยาวชนที่มีอายุน้อยกว่า 20 ปี ไม่มีโอกาสได้เห็นมาก่อน

เนื้อหา (ข้อมูลความรู้) ที่นำมาใช้

มีความเหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นข้อมูลที่นำมาใช้ในการบรรยาย ซึ่งมีทั้งข้อมูลจากผู้อาวุโสในชุมชน และข้อมูลจากเอกสารจากห้องสมุดในพื้นที่และห้องสมุดที่จังหวัดนครศรีธรรมราช รวมถึงข้อมูลที่เป็นเอกสารที่ผู้ทรงคุณวุฒินำมาให้ และมารวบรวมเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์และถูกต้องมากที่สุด ซึ่งเป็นความต้องการของชุมชนที่อยากให้เห็นและมีการรวบรวมเป็นรูป เป็นร่างและถูกต้อง

เนื้อหาที่ได้เพิ่มจากการศึกษา

ส่วนใหญ่ได้รับรู้ประวัติความเป็นมาในสมัยก่อน ซึ่งมีการเล่ามาจากบรรพบุรุษ และถ่ายทอดกันมาเรื่อย ๆ ในเรื่องของสถานที่สำคัญในพื้นที่ รวมถึงการประกอบอาชีพและภูมิปัญญาชาวบ้านโดยเรียนรู้มาจากขบวนการทางธรรมชาติ และการสังเกตซึ่งบางอย่างก่อให้เกิดความคิดและสร้างจิตสำนึกในการรักบ้านเกิดเมืองนอนมากขึ้น แต่บางกลุ่มก็ยังไม่เห็นคุณค่าความสำคัญ ในการจัดเก็บข้อมูล ถ้าหากปล่อยให้เข้าไป คงไม่มีโอกาสพบในสิ่งที่ดีมีประโยชน์

แผนงานต่อเนื่องบทบาทหน้าที่และข้อตกลงร่วม

เป็นไปตามที่คาดหวังทุกประการ เพื่อต้องการที่จะเปิดศักยภาพของตำบล ซึ่งมีทุนทางสังคม และทางธรรมชาติอยู่แล้ว แต่ขาดผู้ดำเนินการประกอบกับภารกิจและบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีหน้าที่ที่จะต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ดีงามให้คงอยู่ตลอดไป

ปัญหาและอุปสรรค

ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญที่สุดขององค์การบริหารส่วนตำบลก็คือ เวลาในการออกไปสำรวจข้อมูล ซึ่งไม่เป็นไปตามข้อกำหนดเพราะภารกิจและหน้าที่ของ อบต. ที่กระทำอยู่รวมถึงบางครั้งแทบไม่มีเวลาเข้ามาดำเนินการ และอีกอย่างก็คือ เป็นกระบวนการใหม่ๆ ที่ไม่เคยทำมาก่อนหาจุดเริ่มต้น และจุดจบไม่ค่อยจะถูกต้องสักเท่าไร

ความสนใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม และการมีส่วนร่วม

ส่วนใหญ่ให้ความสนใจในกิจกรรมเพราะนำเทคนิคมาใช้เพื่อไม่ให้ผู้ที่เข้าร่วมเกิดความเบื่อหน่ายตลอดจนทักษะของวิทยากรกระบวนการ ของวิทยากรในการนำเสนอ เพื่อให้ทุกคนตื่นเต้นและชวนติดตามเนื้อหาสาระ ตลอดจนการสร้างบรรยากาศ ในการนำเสนอซึ่งเป็นข้อมูลที่น่าสนใจและไม่เคยเปิดเผยจากที่ไหนมาก่อน ซึ่งนับว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างยิ่ง

ความร่วมมือ / ความขัดแย้งและข้อสรุประหว่างการดำเนินกิจกรรม

ที่ผ่านมาในตอนแรกไม่เข้าใจว่าทำไปเพื่ออะไร แต่เมื่อการดำเนินกิจกรรมมาเรื่อย ๆ ก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี เลยทำให้งานรุดหน้าไปอย่างมาก ประกอบกับเป็นภารกิจหน้าที่ของ อบต. ที่ต้องกระทำ เลยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี และก่อให้เกิดการมีส่วนร่วม เป็นแบบอย่างของพื้นที่ใกล้เคียงในการทำงานด้านวิจัยต่อไป

บรรยากาศในการดำเนินกิจกรรม

ก่อให้เกิดความประทับใจ และความร่วมมือของผู้นำชุมชน ที่ฝันอยากเห็นกระบวนการใหม่ๆ ที่นำมาพัฒนาพื้นที่ของตัวเอง ในบางพื้นที่เมื่อรู้ข่าวก็ยินดีและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือทุกอย่าง ที่ทีมวิจัยออกไปดำเนินการ ตลอดจนบางสิ่งที่เป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อการศึกษา ในศึกษาทางโบราณคดีก็ยังนำของมีค่าออกมาให้ทีมงานได้ชม ถือว่าเป็นบุญตาของทีมงานเป็นอย่างยิ่ง และยังนำเอาเอกสารที่เก็บเอาไว้มามอบให้กับทีมงาน เพื่อเก็บเป็นข้อมูลเพื่อเรียบเรียงและเป็นข้อมูลทางด้านการศึกษา

ความสามารถของผู้นำการพัฒนาศักยภาพผู้นำในด้านทักษะต่าง ๆ

ได้นำขบวนการของงานวิจัยมาใช้ ซึ่งก่อให้เกิดความรู้เพื่อเป็นแนวทาง ในการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ก่อนนำไปใช้ในการพัฒนา ซึ่งสามารถนำกระบวนการวิจัยไปใช้ในงานด้านต่างๆ ได้เป็นอย่างดี มีประสิทธิภาพและเกิดผลอย่างแท้จริง ตลอดจนก่อให้เกิดการเรียนรู้ของชุมชน และกลุ่มเยาวชนใน

การนำไปสู่กระบวนการ รวบรวมภูมิปัญญาของท้องถิ่น ที่กำลังจะสูญหายไปกลับคืนมาอีกครั้งหนึ่ง และเป็นการยกระดับของชุมชนเข้าสู่กระบวนการที่ดี ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนในอนาคตต่อไป

ปฏิบัติการสังคมและการสร้างจิตสำนึก

ส่วนใหญ่จากการไปสำรวจพูดคุยกับชาวบ้าน ทำให้ทุกฝ่ายเกิดความตระหนัก และมองเห็นความสำคัญ ตลอดจนรู้ถึงคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ที่ชาวบ้านในชุมชนได้ยึดถือ และปฏิบัติติดต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เช่น ประเพณี วัฒนธรรม การละเล่นพื้นบ้าน ประเพณีและตำนาน รวมถึงสถานที่สำคัญของชุมชน กฎกติกาในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนแบบสมัยเก่า ๆ ซึ่งมีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน สิ่งเหล่านี้เป็นจุดเด่นของชุมชน เพียงแต่ยังไม่มีการรวบรวมข้อมูลและนำมาพูดคุย เพื่อขยายผลสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชน ทำให้เห็นคุณค่าและก่อให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ และหวงแหนทรัพยากรที่มีอยู่ตามธรรมชาติ และสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นเพื่อนำไปใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนในอนาคตต่อไป

กิจกรรมที่ 4 นำเสนอข้อมูลแก่ชุมชน

ความคาดหวังเป้าหมาย / วัตถุประสงค์

การจัดเวทีเครือข่ายองค์กรชุมชนรอบเขาหลวง ถิ่นข้อมูลให้ชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้รับทราบ และตรวจสอบข้อมูลช่วยกันวิเคราะห์ ให้เกิดความสมบูรณ์ และเกิดความที่เป็นจริงมากที่สุด เพื่อจะได้ข้อมูล ที่ถูกต้องจากการช่วยกันสังเคราะห์ของชุมชน

สถานที่ ช่วงเวลา

- จัดที่ ศาลาชลประทานร่วมใจ หมู่ที่ 5 ต.เขาพระ อ.พิปูน จ.นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2549 ซึ่งเป็นสถานที่ ที่สะดวกสบาย ใกล้เคียงกับน้ำคลองดินแดง มีความเหมาะสมและบรรจุคนได้มาก สถานที่จอดรถสะดวกสบาย

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม กลุ่ม / บุคคล

ส่วนมากเป็นตัวแทนจากทุกหมู่บ้าน ของตำบลเขาพระ มีทั้ง กลุ่มสตรีในตำบลเขาพระ กลุ่มเยาวชน เจ้าหน้าที่ ของอบต.เขาพระ ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่นในตำบลเขาพระ ผู้อาวุโสในพื้นที่ตำบลเขาพระ กลุ่มเครือข่ายองค์กรรอบเขาหลวง ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้ประสานของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย นักศึกษาจาก กศน. ของอำเภอพิปูน

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

เริ่มจากการติดต่อเชิญตัวแทนของแต่ละหมู่บ้านและประสานงานกับเจ้าหน้าที่ในพื้นที่รวมถึงผู้ประสานงานของเครือข่ายองค์กรรอบเขาหลวง เพื่อกำหนดวันวันและเวลาในการจัดกิจกรรม โดยกำหนดเอา วันที่ 26 มิถุนายน 2549 และกำหนดการเวลา สถานที่ เพื่อแจ้งให้กลุ่ม องค์กรต่าง ๆ

ที่มีความประสงค์จะเข้าร่วมกิจกรรมได้รับทราบ มีการนำเสนอความก้าวหน้า ของโครงการต่าง ๆ ใน เครือข่ายองค์กรชุมชนรอบเขาหลวง ให้ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมได้รับทราบ ข้อมูลและช่วยกันวิเคราะห์ ข้อมูลที่นำเสนอแต่ละโครงการ เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์และถูกต้องมากที่สุด

เครื่องมือและวิธีการนำมาใช้

นำเสนอด้วยการนำเอาภาพและวีดีโอบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ประกอบ กับรูปภาพในอดีตก่อนที่นำเสนอด้วย power point เพื่อให้ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมได้เกิดความสนใจ และชวนติดตาม

เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

- ประวัติความเป็นมาของชุมชน
- สถานที่สำคัญในอดีต
- สถานที่สำคัญในปัจจุบัน
- ประเพณีที่สำคัญในชุมชน
- ทรัพยากรธรรมชาติในเขตพื้นที่
- การนำเอาจุดเด่นและทรัพยากรธรรมชาติ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในเชิงอนุรักษ์
- เพื่อให้เกิดจิตสำนึกและเป็นวิทยาทานแก่นุชนต่อไป

บทสรุปงานต่อเนื่อง

เพื่อให้ประชาชนแต่ละพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวและมีการจัดตั้ง เครือข่ายในระดับตำบล ในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป เพื่อเป็นแนวทางนำไปสู่การมีส่วนร่วมของแต่ละ กลุ่มองค์กร ในการจัดการ ทำแผนช่วงที่ 2 ต่อไป

ปัญหาและอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรม

ยังขาดเครื่องมือที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมและก่อนถึงเวลามีฝนตกลงเล็กน้อย การนำเสนอ ข้อมูลมีเวลาน้อย ขาดการประชาสัมพันธ์ บางกลุ่มยังมองไม่เห็นถึงความสำคัญมากเท่าไร

บทเรียนจากการดำเนินการกิจกรรม

ความคาดหวังต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่ให้ความสนใจ ในกิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นอย่างดี

สถานที่ ช่วงเวลา

มีความเหมาะสม เพราะสถานที่จัดริมอ่างเก็บน้ำคลองดินแดง สะดวกสบาย ในระหว่างดำเนิน กิจกรรม มีฝนตกพอสมควร แต่ก็ไม่เป็นอุปสรรค งบประมาณที่ใช้ก็พอเหมาะ

กลุ่มคนที่เข้าร่วมกิจกรรม

เป็นตามคาด ส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่ทางทีมงาน ได้ทำหน้าที่เชิญเข้าร่วมกิจกรรมและกลุ่มบุคคลที่มีความสนใจ ยกเว้นกลุ่มเยาวชนที่ติดกิจกรรมของโรงเรียนหรือไม่สามารถเข้าร่วมได้

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

มีความเหมาะสม เพราะเป็นกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมของกลุ่มบุคคลต่างๆ รวมถึงเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ด้วย และแต่ละกลุ่มที่ทำงานวิจัยในเครือข่ายรอบเขาหลวง ได้นำเสนอผลการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา ให้ทางผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมได้รับทราบ และให้ทางเจ้าหน้าที่ของ สกว. ได้ร่วมกันชี้จุดอ่อนที่จะต้องนำไปปรับปรุงแก้ไข ในการทำกิจกรรมต่อไป

วิธีการ เครื่องมือ ที่นำมาใช้

มีความเหมาะสมมาก เพราะนำเอาสภาพมาประกอบในการบรรยาย เพื่อให้ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมติดตามและไม่เกิดความเบื่อหน่าย ซึ่งเป็นไปตามความคาดหวัง

เนื้อหา ที่นำมาใช้

เหมาะสมดี ส่วนใหญ่เป็นข้อมูลที่ยังไม่เคยปรากฏมาก่อน ของแต่ละชุมชน เลยกลายเป็นความต้องการของชุมชน ที่อยากจะให้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเอาไว้ เพราะเป็นข้อมูลที่มีความสำคัญต่อชุมชนในพื้นที่ ซึ่งยังไม่เคยมีใครคิดทำมาก่อน

เนื้อหาที่ได้จากการศึกษาและแลกเปลี่ยนพูดคุยกัน

ทำให้ผู้เข้าร่วมได้มีโอกาสรู้จักของดีแต่ละพื้นที่ ซึ่งที่ผ่านมาอาจจะไม่รู้และถ้ามองในภาพรวม ทำให้เห็นถึงศักยภาพของตำบล ซึ่งมีอยู่สูงมาก เช่น แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ ประเพณีวัฒนธรรมตลอดถึงวิถีชีวิตการเป็นอยู่ของชาวบ้าน ก่อให้เกิดจิตสำนึกในคุณค่าของดีที่มีอยู่ในพื้นที่และต้องช่วยกันอนุรักษ์

แผนงานต่อเนื่องและข้อตกลงร่วมกัน

โดยแต่ละพื้นที่จะต้องมีกลุ่ม / องค์กร เข้าร่วมจัดการและศึกษา ช่วยกันพัฒนาในรูปแบบการบริหารการจัดการอย่างมีส่วนร่วม ในการจัดการเรื่องทรัพยากรตามธรรมชาติ ในพื้นที่ของตนเองที่มีอยู่ เพื่อนำมาจัดการในการใช้ประโยชน์ ตลอดจนถึงการวางแผนงานเครือข่ายในระดับตำบล ในการจัดสัมมนาให้ความรู้กับองค์กรในเขตพื้นที่ของตำบล เพื่อให้เกิดแผนในช่วงที่ 2 ต่อไป

ปัญหาและอุปสรรค

ที่เกิดขึ้นก็คือ เวลาในการนำเสนอบนเวทีมีน้อยเกินไป ซึ่งข้อมูลที่เปิดเผยให้กับชุมชนในนำเสนอกิจกรรม ไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร บางกลุ่มยังไม่มีความพร้อม และไม่เข้าใจในคำบรรยาย

ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย ในกิจกรรมที่จัดขึ้น เพราะที่ผ่านมายังไม่มีโอกาสได้สัมผัสกับการร่วมกิจกรรม ภายนอกเลย

ความสนใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ส่วนใหญ่ให้ความสนใจ ในกิจกรรมที่จัดขึ้น เพราะเป็นการนำเสนอข้อมูล ที่ไม่เคยมีมาก่อน ในชุมชน ซึ่งได้รับความร่วมมือจากผู้อาวุโส และผู้นำชุมชนในพื้นที่ช่วยกัน รวบรวมข้อมูลก่อน ก่อนที่จะนำเสนอ

ความร่วมมือ / ความขัดแย้งในการจัดกิจกรรม

ทำให้เกิดความร่วมมือเป็นอย่างดี ยังไม่มีความขัดแย้งปรากฏให้เห็น ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาองค์กรต่อไป เพราะส่วนใหญ่ ยังขาดความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่บางชุมชนพยายามที่พยายามที่จะคิดรูปแบบการท่องเที่ยวเป็นของตัวเอง ซึ่งก่อให้เกิดความร่วมมือขึ้นในชุมชน ในรูปแบบการจัดการ

ความสามารถของผู้นำ / การพัฒนาศักยภาพของผู้นำ

ส่วนใหญ่กลุ่มคนที่เข้าร่วมเป็นผู้นำ ทางท้องถิ่นและผู้นำทางท้องที่ จึงสามารถระดมความคิดเห็นและช่วยกันวางแผนระดมความคิดการเก็บข้อมูลมาวิเคราะห์ และหาแนวทางร่วมกันในการพัฒนาพื้นที่ในอนาคตต่อไป

ปฏิบัติการทางสังคมและการสร้างจิตสำนึก

การทำกิจกรรมที่ร่วมกันทำให้เกิดจิตสำนึก จากการที่ได้มีโอกาสรับรู้ถึงประวัติศาสตร์สถานภาพ และสถานการณ์ การพัฒนาของตำบล ผู้คนที่เข้าร่วมทุกคนได้ตระหนักและเล็งเห็นคุณค่าของตำบลมากขึ้น ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในสิ่งที่มียู่ จนกลายเป็นจุดที่จะร่วมมือในการพัฒนานำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ตามธรรมชาติ มาจัดการในการท่องเที่ยวแลใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ตลอดจนถึงการแสวงหาความร่วมมือจากองค์กรภาคีต่างๆ ให้มองเห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีอยู่ในพื้นที่และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมา นำมาใช้ประโยชน์อย่างมีคุณค่าและอนุรักษ์ไว้ให้อยู่คู่กับพื้นที่ยาวนานที่สุด ซึ่งเป็นข้อมูลสำหรับการศึกษาของอนุชนคนรุ่นต่อไป

กิจกรรมที่ 5 ศึกษาฐานนอกพื้นที่

5.1 จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดอุตรดิตถ์

ความคาดหวัง และเป้าหมาย

เป็นการค้นหารูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ และการมีส่วนร่วมระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลกับชุมชนเพื่อนำกลับมาพัฒนาชุมชนในพื้นที่ของตนเอง

สถานที่ช่วงเวลา

ดูงานในแถบภาคเหนือตอนบน คือ เชียงราย, เชียงใหม่, ลำปาง และอุตรดิตถ์ ในระหว่างวันที่ 14-19 มีนาคม 2549

ผู้เข้าจัดกิจกรรม บุคคล กลุ่มคน

เริ่มจากการเตรียมการเลือกสถานที่ดูงานที่ตรงกับความต้องการและวัตถุประสงค์ที่วางเอาไว้ คิดต่อประสานงานล่วงหน้าทั้งสถานที่ดูงาน วัน เวลา ที่พัก รถ ทีมงานที่ศึกษาฐานมีสมาชิกของอบต. ผู้ใหญ่บ้านในเขตพื้นที่ของตำบลเขาพระ และผู้นำชุมชน รวม 50 คน

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

เริ่มจากการเชิญตัวแทนของชุมชนในเขตตำบลเขาพระ มาประชุมเพื่อปรึกษาหารือ ที่จะกำหนดในการศึกษาฐาน กำหนดวัน เวลา สถานที่ จุดสำคัญ ที่สามารถนำมาปรับใช้กับบ้านของตนเอง ตลอดจนเส้นทางที่ผ่าน จุดแรกคือพื้นที่อะไร ซึ่งเป็นพื้นที่ ที่มีการนำเอาจุดเด่น และประเพณีวัฒนธรรม สภาพพื้นที่ ที่เป็นธรรมชาติมาร่วมกันเพื่อหาข้อสรุปในการจัดรูปแบบการท่องเที่ยว และนำเอาจุดแข็งในพื้นที่มาเป็นจุดขาย เพื่อเสริมรายได้ให้กับประชาชน ตลอดจนวิธีการจัดการ การบริหาร การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ รวมถึงพื้นที่ที่มีการนำภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์

เครื่องมือ และวิธีการนำมาใช้

การรับฟังบรรยายสรุป การสอบถาม ความเป็นมาของพื้นที่ และการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม กฎระเบียบของชุมชนที่นำมาใช้ในการรักษาประเพณีวัฒนธรรม หลังจากนั้นก็นำสรุปผลของการศึกษาจากการดูงานแต่ละพื้นที่บนรถระหว่างการเดินทาง เพื่อให้ทุกคนได้ชี้ถึงข้อดีข้อเสีย

เนื้อหาในการจัดกิจกรรมมี

- แต่ละพื้นที่รูปแบบในการจัดการอย่างไร
- การติดต่อประสานงาน การให้บริการ การต้อนรับอย่างไร
- การนำชมหรือบรรยายสรุปทำกันแบบไหน

- การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้นำชุมชนและทีมบริหารที่ อบต. แม่ฟ้าหลวง และการฟังบรรยายสรุป ตลอดจนภาพกิจกรรมประวัติความเป็นมาของพระตำหนักคอยตุง รูปแบบการนำเสนอโดยการนำเอาของดีในพื้นที่ มาจัดให้เป็นระบบ และวางรูปแบบ ในการจัดการเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้มีอาชีพเสริม เพิ่มรายได้ภายในครัวเรือน และนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน ประเพณี วัฒนธรรม ของแต่ละท้องถิ่นมาเป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยว

บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

หลังจากการดูงานก็ใช้วิธีการบรรยายสรุประหว่างการเดินทาง ตลอดจนมีการชี้จุดค้อยของแต่ละพื้นที่มาให้เห็น เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขในส่วนของตัวเอง ซึ่งแต่ละพื้นที่ ที่ศึกษาดูงานจะมีจุดเด่นไม่เหมือนกัน

ปัญหาและอุปสรรคที่เจอ

บางพื้นที่ระยะเวลาในการดูงานมีเวลาน้อยจุดที่สำคัญไม่ได้เก็บข้อมูล เพื่อนำมาวิเคราะห์และปรับปรุงเพื่อนำมาพัฒนาในพื้นที่ของตัวเอง และที่สำคัญที่สุดก็คือ กลุ่มคนจำนวนมากถ้าไม่ถูกระเบียบและกำหนดเวลาที่ชัดเจน ย่อมทำให้แผนงานที่วางเอาไว้เกิดความผิดพลาด โดยเฉพาะเรื่องเวลา

บทเรียนจากการดำเนินการกิจกรรม

ความคาดหวังต่อเป้าหมายเป็นไปตามคาดหรือไม่

เป็นไปตามความคาดหวังทุกประการ บางจุดในช่วงพอเหมาะ กับสภาพอากาศ และเป็นโอกาสดีสำหรับผู้นำชุมชนทุกท่านที่ได้เก็บเกี่ยวประสบการณ์ นำเพื่อพัฒนาบ้านเกิดเมืองนอนของตนเอง

สถานที่ / ช่วงเวลา

สถานที่ที่มีความเหมาะสมมาก แต่ช่วงเวลาน้อยไปหน่อย งบประมาณก็มีความพอดี

กลุ่มคนที่เข้าร่วมกิจกรรม

เป็นไปตามคาด เพราะส่วนมากเป็นไปตามที่กำหนดเอาไว้ คือ ผู้นำท้องที่และผู้นำท้องถิ่นของตำบลเขาพระ เจ้าหน้า ที่ และหัวหน้าส่วนราชการที่มีบทบาทในการพัฒนาของพื้นที่ตำบลเขาพระ

ขั้นตอนการดำเนินการกิจกรรม

เนื้อหาการจัดกิจกรรม มีความเหมาะสม เป็นไปตามความต้องการ สถานที่ที่ไปศึกษาดูงานมีความเหมาะสมต่องบประมาณที่ตั้งไว้ และตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางเอาไว้

วิธีการ / เครื่องมือ เหมาะสมหรือไม่

มีความเหมาะสมมาก โดยแต่ละกลุ่มพยายามจะเก็บเอาจุดประทับใจของแต่ละพื้นที่เอาไว้ โดย การบันทึกภาพและนำเอาเอกสารของแต่ละพื้นที่มาประกอบในการเก็บข้อมูล โดยขั้นตอนสุดท้ายก็นำ ข้อมูลมารวบรวมแล้วนำความรู้ที่ตนเองมีอยู่มาพูดคุยให้คนอื่นได้ฟัง

เนื้อหาที่นำมาใช้เหมาะสมหรือไม่

มีความเหมาะสมเพราะมีการนำแนวคิดใหม่ ๆ นำมาจัดการที่เป็นระบบซึ่งนำไปสู่ความสำเร็จ ของชุมชน ซึ่งแต่ละชุมชนนั้น นำเอาจุดเด่น ทางด้านวัฒนธรรม ประเพณีความเป็นอยู่ มาจัดการเป็น ระบบ และมีภาคีร่วมกัน

เนื้อหาที่ได้จากการแลกเปลี่ยนพูดคุย

พื้นที่ต่าง ๆ ที่ไปดูงาน เป็นพื้นที่ ที่เป็นธรรมชาติที่มีการอนุรักษ์ ซึ่งเป็นทุนอยู่ในพื้นที่ของ ตนเองอยู่แล้ว แต่นำรูปแบบการจัดการมาทำให้เป็นระบบ และใช้ประโยชน์ในเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืน ซึ่งทั้งหมดอยู่ที่วิธีการจัดการ โดยมีการประสานงานและนำเอาภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่สะสม โดยการ ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในเชิงธุรกิจ

แผนงานต่อเนื่องเป็นไปตามคาดหรือไม่

เป็นไปตามแผนงานทุกอย่างเพียงแต่บางสถานที่เวลาน้อยไป ซึ่งนับว่าคุ้มค่ากับงบประมาณที่ใช้ ไปทำให้ผู้นำชุมชนได้มีโอกาสพบสิ่งใหม่ ๆ และเกิดความคิดที่จะอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ของตัวเองมาก ขึ้นเมื่อกลับมาแล้ว จะได้นำเอาประสบการณ์ที่ได้พบเห็นมา บอกกล่าวแก่ผู้คนในชุมชน

ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น

บางสถานที่เวลาน้อย ในการเก็บข้อมูลไม่เป็นไปตามที่คาดเอาไว้

ความสนใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

นับว่าดีมากเพราะทุกคนพยายามสนใจกับการดำรงชีวิตที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติ ซึ่งไม่เหมือนกับ ทางภาคใต้ที่มีความอุดมสมบูรณ์ และเขาสามารถนำเอาวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาของท้องถิ่นมา เป็นจุดขายของผู้มาเยือนได้เป็นอย่างดี นำเอาจุดเด่นที่มีอยู่ตามธรรมชาติมาเป็นจุดขาย ทำให้ผู้ที่เดิน ทางเข้าร่วมกิจกรรมเกิดจิตสำนึกและข้อคิดต่างๆ และต้องให้ความร่วมมือในการทำงาน

ความร่วมมือหรือความขัดแย้งในการดำเนินกิจกรรม

ไม่มีความขัดแย้ง มีแต่ความต้องการที่จะพัฒนาชุมชนของตัวเอง โดยให้คณะร่วมมือในการทำ กิจกรรมและนำเอาจุดข้อสรุปสำคัญของแต่ละพื้นที่ มาปรับปรุงและอนุรักษ์รักษาทรัพยากรบ้านเกิดเมือง นอนของตนเอง

บรรยากาศในการจัดกิจกรรมจากการสะท้อนของคนที่ร่วม

ทุกคนประทับใจกับสถานที่ ซึ่งบางพื้นที่ ในชีวิตยังไม่เคยสัมผัสมาก่อน และเป็นสถานที่สำคัญระดับประเทศ นอกจากเกิดความประทับใจแล้วทุกคน ได้มองเห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของแต่ละชุมชนนั้นๆ ว่ามีความลำบากกว่าพื้นที่ของตำบลเขาพระมากมายน แต่เขาก็สามารถจะนำเอาจุดเด่นของแต่ละชุมชนมาจัดการร่วมกัน ในการดำรงชีวิตอยู่อย่างสบาย

ความสามารถของผู้นำ การฝึกทักษะต่าง ๆ

สิ่งที่เห็นได้ชัดก็คือ การกล้าแสดงออกและบางโอกาสแสดงความเป็นผู้นำของชุมชนออกมาอย่างชัดเจน โดยไม่คำนึงถึงความเหน็ดเหนื่อย ตลอดจนมีการค้นหาและการบันทึกข้อมูลพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ของแต่ละคน

ปฏิบัติการทางสังคมและจิตสำนึกร่วมของผู้ไปดูงาน

หลังจากการจัดกิจกรรมไปศึกษาดูงานจบลงแล้ว สิ่งที่เกิดขึ้นในหมู่คนที่เข้าร่วมกิจกรรม คือ การเกิดความรัก ความหวงแหน และเห็นคุณค่าของสิ่งในชุมชนมากขึ้น ได้เห็นต่อสู้เพื่อเอาชีวิตรอดจากความลำบากในการดำรงชีวิต แต่ก็สามารถจะนำเอาประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในท้องถิ่นมารวมกลุ่มกันเพื่อให้เกิดประโยชน์นำไปสู่กระบวนการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยบางพื้นที่ได้รับการช่วยเหลือในการประกอบอาชีพจากโครงหลวง ซึ่งพยายามค้นหาจุดสำคัญและนำไปสู่กระบวนการพัฒนาแบบถาวร โดยมีการจัดระบบนำเอาวัตถุดิบในพื้นที่มาแปรรูป เพื่อเป็นสินค้าของตัวเองและเป็นของฝากแก่ผู้ที่มาเยี่ยมชม

สิ่งเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดจิตสำนึกร่วมกันว่าเมื่อกลับไปทุกคนจะต้องกลับมาถ่ายทอดให้กับคนในชุมชนได้รับรู้สิ่งต่าง ๆ ที่ประสบการณ์มาและนำเอาความคิดที่ได้ไปพบเห็นมาเล่าสู่กับฟังเพื่อเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง และจะต้องช่วยกันรักษาทุนทางสังคมที่มีอยู่ในพื้นที่ของตัวเองเอาไว้ โดยเฉพาะในเขตตำบลเขาพระมีทุนเหล่านี้อยู่แล้ว คือ

- ทุนทางระบบนิเวศ
- ทุนทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณี
- ทุนทรัพยากรมนุษย์
- ทุนทางเศรษฐกิจ

ซึ่งทุนทุกอย่างที่มีอยู่แล้วนั้นทุกคนจะต้องตระหนัก และรักษาเอาไว้อย่างเข้มแข็ง และนำมาใช้ประโยชน์ให้ยั่งยืนโดยมีการวางแผน การบริหาร การป้องกันให้เป็นระบบ คังตัวอย่างบางพื้นที่ที่ไปดูงาน บางสิ่งสูญหายไปอย่างไม่มีวันนำกลับคืนมาได้ โดยการเรียนรู้ไม่ถึงการ เพราะฉะนั้นสิ่งเหล่านี้ เป็น

สิ่งเตือนใจที่จะทำให้ทุกคน นำประสบการณ์มาปรับใช้กับพื้นที่ แบบมีส่วนร่วมของชุมชน และให้ปลูกจิตสำนึกให้กับชุมชนมองเห็นคุณค่า เพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์แบบยั่งยืนในอนาคตต่อไป

5.2 การศึกษาดูงานนอกพื้นที่พัทลุง สุราษฎร์ธานี

ความคาดหวัง / และเป้าหมาย

เป็นการค้นหารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อนำกลับมาใช้กับชุมชน ซึ่งแต่ละพื้นที่นั้นไม่เหมือนกัน รูปแบบการจัดการของการท่องเที่ยว เป็นไปตามศักยภาพของแต่ละพื้นที่ บางพื้นที่ของมีการจัดการโดยชุมชน แต่บางพื้นที่มีหน่วยงานทางราชการเข้ามาเกี่ยวข้องในการวางกฎระเบียบ เพื่อให้เกิดความปลอดภัย

สถานที่ช่วงเวลา

ดูงานที่ทะเลน้อย ในจังหวัดพัทลุง และเขื่อนรัชชประภา สุราษฎร์ธานี ในวันที่ 11 , 12 พฤศจิกายน 2550 เดินทางไปศึกษา แต่ละพื้นที่และกำหนดเวลา

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม และบุคคลเข้าร่วม

เริ่มจากการเลือกสถานที่ ดูงานและติดตามประสานงานกับเจ้าหน้าที่ ที่ดูแลการจัดการท่องเที่ยวของแต่ละพื้นที่ เพื่อนำทีมงานศึกษาดูงาน ซึ่งมีทีมนักวิจัย ของโครงการ จำนวน 10 คน

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

ติดต่อเจ้าหน้าที่และไกด์นำเที่ยว บรรยายสรุป ซึ่งนำเอาจุดเด่นของแต่ละพื้นที่ ที่เป็นธรรมชาติ มาจัดรูปแบบการท่องเที่ยวในพื้นที่ตอนแรก การจัดกิจกรรมของพื้นที่ทำกันอย่างไรและนำผลิตภัณฑ์ชุมชนมาเป็นจุดขายเสริม ตลอดจนมีวิธีการจัดการต่อบุคคลในพื้นที่ ให้เกิดความรักความสามัคคี

เครื่องมือ และวิธีการนำใช้

ฟังการบรรยายสรุป การพูดคุย ความเป็นมาของพื้นที่ การนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกฎระเบียบของชุมชนที่นำมาใช้ โดยวิธีการจับเข้าคุยกัน

เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

- แต่ละพื้นที่มีรูปแบบในการจัดการอะไรบ้าง
- การติดต่อประสาน การให้บริการ การต้อนรับอย่างไร
- การนำชมหรือบรรยายสรุปทำกันอย่างไร

-การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เอาจุดแข็งของแต่ละพื้นที่มาเป็นจุดขายเพื่อให้ประชาชน ในพื้นที่มีอาชีพเสริม เพิ่มรายได้ภายในครัวเรือนและนำเอาภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาเป็นจุดเสริม

บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

หลังจากดูงาน ก็บรรยายสรุประหว่างการเดินทาง ตลอดจนให้แต่ละคนชี้จุดด้อย ของแต่ละจุด เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข ให้เหมาะสมกับพื้นที่ของตนเอง ซึ่งผลจากการศึกษาดูงานต้องนำไปสรุปและวางแผนเพื่อนำมาใช้ในพื้นที่ของตำบลเขาพระต่อไป

บทเรียนจากการดำเนินการกิจกรรม

คาดหวังต่อเป้าหมาย / วัตถุประสงค์

เป็นไปตามคาดหวังทุกประการ ซึ่งเป็นช่วงที่เหมาะสมกับการเก็บข้อมูล ได้พบกับเจ้าหน้าที่ และได้ชี้แจงรายละเอียด ของแต่ละจุดของบริเวณเขื่อนรัชชประภา ยังมีสภาพป่าที่สมบูรณ์ และยังมีสัตว์มากมาย ซึ่งมีเจ้าหน้าที่คอยดูแล ส่วนในทะเลน้อยมีการอนุรักษ์ และมีบ้านพักรับรองซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดี ถ้าหากในพื้นที่ มีสถานที่พักรับรองในการประกอบการ

สถานที่ ช่วงเวลา

สถานที่ที่มีความเหมาะสมมาก เวลานั้นไปนิด จุดแรกที่เดินทางก็คือเขื่อนรัชชประภา เป็นช่วงที่เวลาอากาศเปิด มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามา แต่ไม่มากเนื่องจากเป็นช่วงฤดูฝน แต่สภาพที่มีอยู่ตามธรรมชาติ สามารถพบเห็นได้ดังคำกล่าวคือ ในส่วนของทะเลน้อย จะมีนักท่องเที่ยวแวะเวียนมาชมตลอดฤดูกาล ซึ่งเป็นพื้นที่ ที่เหมาะแก่การพักผ่อน

กลุ่มคนที่เข้าร่วมกิจกรรม

เป็นไปตามคาด เพราะส่วนมากเป็นทีมงานนักวิจัย ของโครงการ เพื่อที่จะให้ทุกคน ได้ศึกษาเรียนรู้ และดูรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวแบบภาคี ที่มีการจัดการระหว่างชุมชน หน่วยงานของรัฐ และผู้ประกอบการที่มีการประสานงานกันอย่างลงตัว

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

มีความเหมาะสม เพราะพื้นที่บางส่วนคล้ายกับสถานที่ทำการวิจัย ซึ่งมีธรรมชาติที่สมบูรณ์ และเป็นไปตามวัตถุประสงค์

วิธีการ / เครื่องมือ เหมาะสมหรือไม่

มีความเหมาะสมมาก แต่ละคนพยายามเก็บข้อมูลและจุดประทับใจของพื้นที่ และนำเอาเอกสารประกอบของแต่ละพื้นที่มาประกอบแล้วรวบรวมข้อมูล มาเพื่อถ่ายทอดให้คนอื่น ปรับมาใช้กับพื้นที่

เนื้อหาที่นำมาใช้เหมาะสมหรือไม่

มีความเหมาะสมเพราะมีการนำแนวคิดใหม่ๆ นำมาจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จของชุมชน

เนื้อหาที่ได้จากการแลกเปลี่ยนพูดคุย

พื้นที่ต่างๆ ที่ได้ไปดูงานส่วนมากมาจากธรรมชาติที่มีการอนุรักษ์ซึ่งเป็นทุนอยู่ในพื้นที่ เพียงแต่นำรูปแบบการจัดทำให้เกิดประโยชน์ ในเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืน ซึ่งทั้งหมดอยู่ที่วิธีการจัดการโดยการประสานงาน การรวมกลุ่ม กำหนดพื้นที่ ในการรวมกลุ่มเพื่อนำเอาจุดเด่นและภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาเป็นจุดขาย

ความสนใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ทุกคนพยายามจับเอาจุดสำคัญของสถานที่ ซึ่งเป็นจุดเด่นของพื้นที่ บางกลุ่มอาศัยการประกอบอาชีพทางด้านการประมง การบริการทางด้านการท่องเที่ยว โดยมีการพึ่งพาอาศัย ซึ่งกันและกัน ในการประกอบอาชีพและร่วมมือกันปรับปรุง ดูแลพื้นที่กับเจ้าหน้าที่ของอุทยานแห่งชาติที่ดูแลพื้นที่อยู่

ปฏิบัติการทางสังคม และจิตสำนึกร่วมของผู้ไปดูงาน

หลังจากการจัดกิจกรรมไปศึกษาดูงานจบลงแล้ว สิ่งที่เกิดขึ้นในหมู่คณะที่ร่วมกิจกรรม คือ การเห็นคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ในชุมชนสามารถนำมาใช้ประโยชน์ โดยการจัดการของชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งบางสถานที่ที่มีคุณค่าทางด้านการศึกษา แต่คนในพื้นที่กลับมองไม่เห็นความสำคัญ บางสิ่งบางอย่าง เป็นประเพณีที่ควรแก่การอนุรักษ์ รักษาสืบทอดให้อยู่จนถึงปัจจุบัน บางประเพณีกำลังจะสูญหายไป ในขณะที่พื้นที่ที่มีจุดเด่นมากมาย ทั้งที่มีอยู่ตามธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งทุกคนต้องตระหนักและสร้างจิตสำนึก ให้กับบ้านเกิดเมืองนอนของตนเองเพราะสิ่งเหล่านี้ ในเขตของตำบลเขาพระมีทุนอยู่แล้ว เช่น

- ทุนทางธรรมชาติ
- ทุนทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณี
- ทุนทางทรัพยากรมนุษย์
- ทุนทางภูมิปัญญาทางท้องถิ่น

ทุนทุกอย่างที่มีอยู่แล้วนั้นทุกคนจะต้องตระหนัก และต้องรักษาเอาไว้ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน โดยมีการวางแผน การบริหาร การป้องกัน ซึ่งบางสิ่งสูญหายไปแล้ว ไม่สามารถที่จะนำกลับคืนมาได้ เพราะฉะนั้นสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งเตือนใจ ที่จะทำให้ทุกคนนำประสบการณ์มาปรับใช้กับพื้นที่แบบการมีส่วนร่วมของชุมชน และปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนมองเห็นคุณค่า เพื่อนำไปสู่ขบวนการอนุรักษ์อย่างยั่งยืนต่อไป

กิจกรรมที่ 6 การสรุปผลการดูงาน/ระดมความคิด

ความคาดหวังเป้าหมาย/วัตถุประสงค์

การสรุปผลการดูงานและอบรมให้ความรู้เรื่องการท่องเที่ยว เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาจากการไปศึกษาดูงานของแต่ละพื้นที่มาเป็นแบบอย่าง ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ข้อดีข้อเสีย แล้วมาปรับปรุงเพื่อการนำมาประยุกต์ให้เหมาะกับชุมชนของตนเอง และเป็นการนำองค์ความรู้ของการจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมกับองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง รัฐบาลทบทวนที่ของตนเองและรูปแบบการประสานงานที่ดี

สถานที่ ช่วงเวลา

ใช้ห้องประชุมขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ ซึ่งเป็นสถานที่ที่เหมาะสม สามารถนำข้อมูลมาแสดงในแผ่นชาร์ตได้ และช่วงเวลาที่เหมาะสมพอดีหลังจากการศึกษาดูงานมาหลายพื้นที่

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ส่วนมากเป็นผู้นำท้องถิ่น ท้องที่ และทีมงานของผู้วิจัยเป็นหลักที่เดินทางไปดูงานแต่ละพื้นที่ เขาชนและกลุ่มผู้ที่สนใจ

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

ประชุมปรึกษาหารือกับคณะทำงานทีมวิจัย เพื่อที่จะกำหนดเวลาสถานที่ และผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อที่จะชี้แจงวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม ให้ทุกคนได้มีความเข้าใจในทิศทางเดียวกัน ตลอดจนได้เตรียมข้อมูลของแต่ละพื้นที่ ที่ตนเองกับคณะได้เดินทางไปศึกษาดูงาน นำเอาข้อดี ข้อเสียของแต่ละจุดมาช่วยกันวิเคราะห์นำมาประยุกต์ ใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ตำบลเขาพระ ซึ่งแต่ละพื้นที่จะไม่เหมือนกันทั้งสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน และรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว เมื่อถึงวันที่กำหนดก็ให้แต่ละคนชี้ข้อดีข้อเสียของแต่ละพื้นที่ โดยแยกเป็นจุด ๆ แล้วมารวบรวมเป็นข้อมูลในภาพรวม

จากนั้นก็นำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกัน เพื่อให้มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของตำบลเขาพระ โดยคำนึงถึงทรัพยากรที่มีอยู่เป็นสำคัญ และการนำไปใช้ประโยชน์เพื่อให้เกิดผลยาวนานที่สุดในเชิงอนุรักษ์ทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ ทั้งสรุปผลกระทบที่จะเกิดขึ้นมาเป็นข้อ ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ของตำบลเขาพระ

เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้

นำเอาภาพของแต่ละจุดที่ไปศึกษาดูงาน เพื่อเป็นการช่วยเตือนความทรงจำในการวิเคราะห์

ให้ทุกคนใช้กระดาษปากกา เขียนวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็งของแต่ละพื้นที่โดยมีสมาธิ รวบรวมข้อมูลจากสมาชิก ขึ้นกระดานชาร์ตใหญ่เพื่อให้ทุกคนได้มองเห็นภาพโดยรวม สรุปปัญหา และข้อดีที่สามารถจะนำมาใช้กับพื้นที่ของตนเอง

เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

เป็นเรื่องของการศึกษาคูงานตั้งแต่ อบต. จัดทัศนศึกษาคูงานที่ภาคเหนือในเขตพื้นที่ ของ จังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ และอุรุษยา ตลอดถึงความแตกต่าง ระหว่างการจัดการโดยองค์กร ของรัฐ และเอกชน ความเป็นอยู่ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ซึ่งมีผลต่อการจัดการ ที่สำคัญที่สุด คือ บุคลากรในชุมชนต้องมีความเข้าใจและต้องปลูกจิตสำนึกให้มองเห็น ถึงความสำคัญในการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ตามธรรมชาติ มาใช้ประโยชน์ร่วมกัน แต่ละพื้นที่นั้น ภาพปัญหาไม่เหมือนกัน บางพื้นที่ประชาชนไม่มีความรู้ ในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เคยชินกับการหาเลี้ยงชีพมาจากบรรพบุรุษ แต่เป็นการทำลายธรรมชาติ อาทิเช่น การเผาป่า เพื่อหาเห็ดเมื่อฝนตก หรือไม้สักจะมีลายสวยงามจากการเผาโคนดินอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง ซึ่งในแต่ละพื้นที่จะมีปัญหาและข้อดีไม่เหมือนกัน บางพื้นที่ในเขตของภาคได้อย่างสุราษฎร์ธานี พัทลุง สภาพปัญหาก็แตกต่างกันไป การจัดการก็มีรูปแบบอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งต้องมองถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเป็นหลัก และปัญหาที่สำคัญนั้นก็คือ การนำเอาทรัพยากรที่มีตามธรรมชาติมาเป็นของตนเอง โดยว่าจ้างบุคคลในท้องถิ่นนั้น ๆ ให้นำออกมา ซึ่งมองในภาพรวมพอจะสรุปได้ดังนี้ คือ

- ปัญหาด้านสังคม
- ปัญหาด้านศิลปะและวัฒนธรรม
- ปัญหาด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
- ปัญหาด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม
- ปัญหาด้านเศรษฐกิจ

จากปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น จากการศึกษาของของแต่ละพื้นที่ นำมาเป็นข้อมูลที่ทุกคนในห้องประชุมต้องช่วยกันระดมความคิด เพื่อแก้ปัญหาร่วมกันและหาแนวทางในการวางแผนออกกฎระเบียบนำมาเพื่อใช้กับพื้นที่ของตำบลเขาพระในอนาคต่อไป

บทสรุปของแผนงานต่อเนื่อง

ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ สามารถนำมากำหนดทิศทางในการวางแผนและให้ความรู้แก่ผู้นำในพื้นที่ของตำบลเขาพระ เพื่อที่จะนำเป็นข้อกำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม องค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง รัฐบาลทพท.ที่ เกิดรูปแบบการประสานที่ดี มีการระดมความคิดจากกลุ่มองค์กรในพื้นที่ เพื่อหาแนวทางในการรักษาทรัพยากรร่วมกันต่อไป

บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

ความคาดหวังต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

ผู้นำในพื้นที่เชิญเข้าร่วมประชุมได้ช่วยกันวิเคราะห์ข้อดี ข้อเสียของสถานที่ที่ไปศึกษา ดูงานแต่ละจุด เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและให้ทุกคนที่เดินทางมาร่วมประชุม เข้าร่วมกิจกรรมได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ ซึ่งแต่ละจุดของการศึกษาดูงานนั้นมีความแตกต่าง ๆ กัน บางจุดในโซนของทางภาคเหนือ เขาได้กำหนดและมีการวางแผนร่วมกัน ในลักษณะของภาคี นำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่มาประดิษฐ์เป็นสิ่งของ มาช่วยกันวิเคราะห์แบบไม่ชี้นำ ทำให้ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมได้ความรู้เพิ่มขึ้นจากการนำข้อมูลมาสรุปมองเห็นทิศทางที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

กลุ่มบุคคลที่เข้าร่วมกิจกรรม

เป็นผู้นำในพื้นที่เดินทางไปดูงานที่ อบต. จัดไปทัศนศึกษาดูงานในจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ และอยุธยา นอกจากนั้นก็เป็นทีมงานวิจัย ของพื้นที่ที่มีโอกาสเดินทางไปดูงานในหลายพื้นที่กลุ่มเยาวชนที่มีความสนใจส่วนหนึ่งมาจาก กศน.

เนื้อหา (ข้อมูลความรู้) ที่นำมาใช้

เป็นข้อมูลจากการไปศึกษาดูงานของแต่ละพื้นที่นำมาเป็นข้อมูล ซึ่งมาจากแต่ละคนที่ เข้าร่วมกิจกรรม ช่วยกันแสดงความคิดเห็นแล้วนำมาวิเคราะห์ออกมาเป็นข้อ ๆ มีทั้งข้อดีและข้อเสีย และได้ผลสรุปเป็นข้อมูลนำมาให้เห็นการวางรูปแบบของการจัดการในพื้นที่ของตนเอง

เนื้อหาที่ได้เพิ่มจากการจัดกิจกรรม

ได้รับรู้ถึงข้อดี ข้อเสีย และสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นมารวบรวมเป็นข้อ ๆ ไป ส่วนจุดดีก็มีการรวบรวมและต้องนำข้อมูลที่ได้เหล่านี้ อาทิเช่น การนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นจุดคิดประดิษฐ์เป็นสิ่งของที่ระลึก โดยนำวัสดุที่มีอยู่ในพื้นที่หรือสิ่งที่เหลือใช้มาทำให้เกิดประโยชน์ เป็นของฝากจากผู้ที่มาเยือน การจัดการท่องเที่ยวร่วมกัน โดยมีการวางแผนงานเพื่อให้สอดคล้องตั้งแต่สถานที่ เวลา จุดพักผ่อนมากำหนดให้เหมาะสม เพื่อให้เกิดความประทับใจสำหรับผู้มาเยือน การให้บริการที่เกิดความประทับใจสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ สามารถทำให้เกิดขึ้นได้ในชุมชน ที่สำคัญที่สุดก็คือการให้ข้อมูลต้องเป็นทิศทางเดียวกัน มีความถูกต้อง ทุกคนมีความเข้าใจและรู้หน้าที่ของตนเอง ผลจากการจัดกิจกรรมสามารถสรุปออกมาเป็นข้อดี ข้อเสีย ดังนี้

- ข้อเสียในด้านสังคม
- ปัญหาเรื่องยาเสพติด มีการแพร่ระบาดเพิ่มมากขึ้น มีการขนย้ายยาเสพติดไปในกราบ

ของนักท่องเที่ยว

- ปัญหาเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งไม่สามารถแยกออกมาได้ระหว่างนักท่องเที่ยวที่แท้จริงหรือกับพวกมิจฉาชีพ

- คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนไม่ดีพอ ยังมีความลำบากเสี่ยงกับการเป็นเครื่องมือของพวกกระทำผิดกฎหมาย

- ขาดความมีระเบียบวินัยและขาดจิตสำนึกในการรักษาประเพณีที่ปฏิบัติกลับมามองเห็นแก่รายได้ส่วนตัวไม่มองอนาคตข้างหน้า

ข้อเสียด้านสิ่งแวดล้อม

- มีการนำเอาวัสดุสารเคมีไปใช้ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและธรรมชาติสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดมลพิษ

- มีการขยายพื้นที่ในการประกอบอาชีพส่งผลกระทบต่อการรักษาระบบที่บรรพบุรุษรักษาไว้

- ขาดจิตสำนึกในการดูแลและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ

ข้อดีด้านสังคม

- รู้จักนำประวัติศาสตร์ของชุมชนที่มีการบอกเล่ามาถ่ายทอดให้ลูกหลานได้รับฟังและรวบรวมเป็นเอกสารเพื่อเป็นหลักฐานต่อไป

- นำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการถ่ายทอดมาผลิตเป็นของที่ระลึกของฝากแก่ผู้ที่มาเยี่ยมชมสถานที่ อาทิ ยาสมุนไพร เครื่องมือ เครื่องใช้ ซึ่งทำมาจากวัสดุเหลือใช้ ก่อให้เกิดรายได้

- นำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่มารวมกันจัดระบบและดูแลร่วมกันในระบบองค์กรภาคี

- ในหมู่บ้านมีบุคลากรที่มีความรู้ จากการศึกษาและเรียนรู้ร่วมกันก่อให้เกิดจิตสำนึกผูกพันในการที่จะรักษา ขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมและธรรมชาติของตนเอง

ด้านเศรษฐกิจ

- มีรายรับเพิ่มขึ้นภายในครอบครัว มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

- สามารถผลิตสิ่งของและผลผลิตทางด้านการเกษตรจำหน่ายโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง

- ในชุมชนเกิดกลุ่มผลิตเกิดความสามัคคีและเก็บออมเป็นระบบ

ปฏิบัติการทางสังคมและการสร้างจิตสำนึก

หลังจากมีการประชุมระดมความคิดทำให้ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมเกิดความคิดในสิ่งที่ดี มองเห็นภาพในการที่ต้องร่วมกันจัดระบบและวางแผนในการทำงาน โดยนำเอาประสบการณ์จากการเรียนรู้ร่วมกันมาเป็นข้อกำหนด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการรักษา ดูแลทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณีในท้องถิ่น และมีการป้องกันการทำลายโดยมีการวางกฎระเบียบแก่ผู้ที่เดินทางมาเยี่ยมชมเยือนพื้นที่ ให้รู้คุณค่าของทรัพยากรของชุมชนที่เข้าเยี่ยมชม

กิจกรรมที่ 7 การวางแผนโดยชุมชนมีส่วนร่วม

บททวนความคาดหวังเป้าหมาย/วัตถุประสงค์

เพื่อต้องการวางแผนโดยชุมชนอย่างมีส่วนร่วม อบรมให้ความรู้แก่ตัวแทนของกลุ่มองค์กรต่าง ๆ เพื่อแสวงหาแนวทางการท่องเที่ยวที่พึงประสงค์ร่วมกัน กำหนดแนวทางใช้ ทรัพยากรธรรมชาติ ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน กำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างเหมาะสมและมีความยั่งยืน โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติ

สถานที่ช่วงเวลา

ใช้ห้องประชุมขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ ซึ่งสามารถอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งเป็นช่วงเวลาหลังจากจัดกิจกรรมที่ 6 ไม่นานเพื่อให้เกิดความเหมาะสมและข้อมูลที่ใช้จะได้เป็นการต่อเนื่องกัน

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม/กลุ่ม/บุคคล

สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ เจ้าหน้าที่ ผู้นำท้องที่ ผู้อาวุโส ผู้ประกอบการที่พัก ร้านอาหาร สมาชิก อบพร.ตำบลเขาพระ กลุ่มผู้สนใจและตัวแทนเยาวชนในเขตพื้นที่ตำบลเขาพระ และผู้ที่มีประสบการณ์จากการเดินทางท่องเที่ยวมาช่วยในการทำความเข้าใจให้กับผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรม

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

ประชุมปรึกษาหารือกับคณะทำงานวิจัย เพื่อที่จะกำหนดวันเวลา สถานที่ กลุ่มบุคคลที่เข้าร่วมกิจกรรมว่ามีกลุ่มไหนบ้างที่มีความสำคัญต่อการวางแผนเพื่อรวบรวมเอาข้อมูลที่สำคัญของแต่ละพื้นที่ เพื่อมาช่วยกันในการดำเนินการในการกำหนดแนวทาง และนำเอาผลการศึกษการสำรวจกิจกรรมที่ผ่านมาและข้อเสนอแนะความคิดเห็นของชาวบ้าน กลุ่มบุคคลในพื้นที่มาเป็นแนวคิดที่จะให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับทราบและเป็นแนวทางในการตัดสินใจในการวางแผน

เครื่องมือ และวิธีการที่นำมาใช้

- นำเอาเอกสารตัวอย่างของการท่องเที่ยวแต่ละพื้นที่มาให้ทุกคนที่เข้าร่วมกิจกรรมได้อ่านเพื่อเป็นแนวทางในการระดมความคิดที่ปรับมาใช้ในบ้านของตนเอง
- นำเอาภาพมาประกอบให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้มองเห็นเพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจร่วมกัน
- ชี้แนะข้อดี ข้อเสียของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ที่ไปศึกษาดูงาน ตั้งแต่ภาคเหนือ และ โชนของพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อเป็นแนวทางในการประกอบการวางแผนจัดการร่วมกัน
- ให้ความสำคัญกับกลุ่มองค์กรที่เข้าร่วมกิจกรรม โดยให้ทุกคนมีข้อเสนอแนะ และนำเสนอต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม
- นำตัวอย่างของการจัดการท่องเที่ยวของแต่ละจุด เพื่อให้ทุกคนได้ชมก่อนที่จะตัดสินใจในการวางรอบบ้านตนเอง